

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS SPECIALISTŲ ATESTAVIMO ANALIZĖ IR TOBULINIMO KONCEPCIJA

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS SPECIALISTŲ ATESTAVIMO ANALIZĖ IR TOBULINIMO KONCEPCIJA

Studijos autoriai

Viltė Janušauskaitė, Salvijus Kulevičius, Agnė Žilinskaitė

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2025

Recenzentai:

dr. Eglė Bagušinskaitė

dr. Gediminas Petrauskas

Projektą finansavo Lietuvos Respublikos valstybė Kultūros ministerijos Kultūros ir kūrybingumo plėtros programos priemonės „Tvarių prielaidų ir paskatų aktualizuoti kultūros paveldo vertybes sukūrimas“ lėšomis (Projekto vykdymo ir finansavimo sutartis, 2025-08-19, Nr. VSR-249)

Elektroninis leidinys

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

ISBN 978-609-07-1212-2 (skaitmeninis PDF)

© Viltė Janušauskaitė, Salvijus Kulevičius, Agnė Žilinskaitė, 2025

© Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2025

© Vilniaus universitetas, 2025

Turinys

Išvadas	6
Studijoje naudojamos santrumpos	7
I. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo sistemos analizė	8
1. Lietuvos sistema	9
1.1. Formalusis atestuotinių profesijų švietimas.....	9
1.1.1. Bendra apžvalga	9
1.1.2. Architektūros ir archeologijos studijos	14
1.1.3. Apibendrinimas	17
1.2. Teisinė aplinka.....	19
1.3. Atestavimo aktualumas pagal veiklos sritis.....	24
1.4. NKPAS kvalifikacijos tobulinimo analizė	27
1.5. Suinteresuotųjų šalių nuomonių tyrimas.....	32
1.5.1. Diskusijos su suinteresuotaisiais šalimis	32
1.5.2. Lietuvos archeologijos draugijos narių apklausa.....	39
1.5.3. Analizės ir koncepcijos principų viešas aptarimas.....	41
2. Europos šalių sistemos	43
2.1. Atrinktų Europos šalių atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemų apžvalga	43
2.1.1. Estijos Respublika	44
2.1.2. Slovakijos Respublika	47
2.1.3. Italijos Respublika	48
2.1.4. Prancūzijos Respublika.....	51
2.1.5. Švedijos Karalystė	53
2.1.6. Jungtinė Karalystė	54
2.2. Europos šalių praktikų apibendrinimas	59
3. Analizės išvados	62
II. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo gairės	65
1. Koncepcija (vizija)	66
2. Siūloma atestavimo sistema	68
2.1. Atestuojamų sričių klasifikacija	68
2.2. Kvalifikaciniai reikalavimai ir bazinės kompetencijos	70
2.3. Procedūros	72
3. Kvalifikacijos tobulinimo principai, teminė matrica ir moduliai	74
4. Atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemų variantų palyginimas	77
5. Koncepcinis veiklos modelis.....	80
III. Veiksmų planas	86
1. Artimiausio laikotarpio uždaviniai.....	87
2. Vidutinės trukmės laikotarpio uždaviniai	88
3. Ilgalaikiai uždaviniai.....	89
Šaltinių ir literatūros sąrašas	91
Priedai	96
Santrauka / Summary	151

Įvadas

Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo analizė ir tobulinimo koncepcija parengta Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, įgyvendinant Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros ir kūrybingumo plėtros programos priemonės „Tvarių prielaidų ir paskatų aktualizuoti kultūros paveldo vertybes sukūrimas“ lėšomis finansuotą projektą.

Projekto tikslas – sukurti Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo modelį (koncepciją), derantį su tvarumo principais ir stiprinantį nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos sistemos specialistų kompetencijas. Projektu siekiama spręsti problemas, kad atestuojančioje organizacijoje (Kultūros ministerijoje) nėra sukurtas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatytas atestuojamųjų subjektų kvalifikacijos tobulinimo mechanizmas, kad nedidelė dalis už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos (Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos) tarnautojų turi kvalifikaciją patvirtinančius atestatus, kad būtinas naujų darbuotojų ruošimas, suteikiant reikiamų žinių funkcijoms vykdyti. Dėl specialistų trūkumo arba užimtumo kyla sunkumų norint gauti kokybiškas paveldo tyrimų ir tvarkybos paslaugas arba jas gauti laiku ir už konkurencingą kainą. Dėl to būtini pokyčiai.

Projekto tikslinė auditorija:

1) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai, turintys nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto kvalifikacijos atestatą, ir kuriems privaloma ne rečiau kaip kas 5 metus tobulinti kvalifikaciją ir išklaudyti 20 valandų kvalifikacijos tobulinimo kursų paskaitų;

2) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto kvalifikacijos atestatą „tvarkybos darbų: konservavimo, restauravimo, remonto ir avarijos grėsmės pašalinimo: veiklos rūšiai“ siekiantys gauti specialistai, kuriems reikia išklaudyti 20 valandų kvalifikacijos tobulinimo kursų prieš teikiant prašymą atestuotis;

3) tvarkybos ir tvarkomųjų statybos darbų projektus tikrinantys, specialiuosius reikalavimus ir tvarkybos sąlygas išduodantys Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritorinių padalinių ir savivaldybių paveldosaugos skyrių specialistai.

Įgyvendinant projektą buvo surengti trys susitikimai su suinteresuotosiomis šalimis, siekiant išsiaiškinti šių šalių nuomones, geriau identifikuoti problemas, išgirsti vertinimus. 2025 m. rugsėjo 5 dieną organizuotas susitikimas su suinteresuotų institucijų atstovais ir kitas atskiras susitikimas su atestuojamuosius vienijančių ir juos rengiančių organizacijų atstovais. O 2025 m. lapkričio 21 dienos renginys buvo skirtas analizei ir siūlomo modelio koncepcijai aptarti bei diskusijoms dėl studijos ir teikiamų siūlymų.

Projekto rezultatas – parengta studija, susidedanti iš (1) esamos nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo tvarkos analizės bei (2) jos tobulinimo koncepcijos. Rezultatas viešai pristatytas suinteresuotosioms šalims 2025 m. lapkričio 27 dieną. Pagrindiniai šio projekto vykdytojai ir studijos rengėjai: dr. Viltė Janušauskaitė, Agnė Žilinskaitė ir dr. Salvijus Kulevičius. Įgyvendinant projektą konsultavo ekspertai: dr. Rasa Bertašiūtė, dr. Anne Bessette (Prancūzija), Kęstutis Cikanas, Giedrė Filipavičienė, dr. Pavol Ižvolt (Slovakija), dr. Donata Kabelkė, dr. Dalia Klajumienė, Henrik Larsson (Švedija), dr. Luisa Lombardo (Italija), Milda

Petrokaitė, dr. Elena Pranckėnaitė, Inga Raudvassar (Estija), Viktoras Vilkišius. Projekto vykdytojai dėkoja ekspertams už jų įžvalgas ir siūlymus, kartu žymėtina, kad esminiai siūlymai ir galutinės išvados studijoje sudėlioti pagrindinių projekto vykdytojų.

Studijoje naudojamos santrumpos:

E.C.C.O – Europos konservatorių-restauratorių organizacijų konfederacija
ICCROM – Tarptautinis kultūros paveldo išsaugojimo ir restauravimo tyrimų centras
ICOM – Tarptautinė muziejų taryba
ICOMOS – Tarptautinė paminklų ir vietovių taryba
KIC – Kultūros infrastruktūros centras
KM – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
KPD – Kultūros paveldo departamentas
LR – Lietuvos Respublika
NKPAĮ – *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas*
NKPAS – nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistas
NPKĮ – Nacionalinė paveldo kompetencijų įstaiga
SSVA – Statybos sektoriaus vystymo agentūra
VKPK – Valstybinė kultūros paveldo komisija

I. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo sistemos analizė

1. Lietuvos sistema

1.1. FORMALUSIS ATESTUOTINŲ PROFESIJŲ ŠVIETIMAS

1.1.1. Bendra apžvalga

Formaliuoju švietimu čia vadinamos Lietuvos universitetuose ir kolegijose vykdomos studijos bei šių institucijų siūlomos akredituotos studijų programos. Universitetinių ir koleginių studijų programų vykdymą Lietuvoje reglamentuoja *Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašas*¹ ir atskirų studijų kryptių aprašai, kuriuose nustatomi specialieji reikalavimai konkrečioms studijų programoms. Šie aprašai taikomi aukštosioms mokykloms rengiant studijų programas ir atsakingai institucijai atliekant studijų programų vertinimą ir akreditavimą². Šiuo metu išskiriama 17 studijų kryptių grupių ir 110 studijų kryptių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose³.

Studijų kryptys, pagal kurias vykdomos NKPAS ugdymui aktualios (ir šiuo metu akredituotos) studijų programos⁴:

- meno objektų restauravimo studijų kryptis;
- paveldo studijų kryptis;
- statybos inžinerijos studijų kryptis.

Apibendrinta informacija apie šių studijų kryptių studijų programų tikslus, turinį, suteikiamas žinias ir gebėjimus, suteikiamą kvalifikacinį laipsnį ir absolventų darbo ir veiklos sritis pateikiama *Priede Nr. 1*.

Meno objektų restauravimo studijų krypties (P08) studijų programoms keliamas tikslas – **parengti restauratorių**, įgijusių kompetencijų, leidžiančių jam konservuoti ir restauruoti kultūros paveldo objektus. Pagal šios studijų krypties studijų programas gali būti rengiami kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo restauratoriai. Nustatyta, kad pagal koleginių studijų programas įgyjamos žinios ir kompetencijos turi atitikti trečiosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus; pagal universitetinių pirmosios pakopos studijų programas (bakalauro studijose) įgyjamos žinios ir kompetencijos turi atitikti trečiosios arba antrosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus; pagal universitetinių pirmosios pakopos studijų programas (bakalauro studijose) įgyjamos žinios ir kompetencijos turi atitikti trečiosios arba antrosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus; antroje šios krypties programų pakopoje (magistrantūros studijose) įgyjamos žinios ir gebėjimai turi atitikti antrosios arba pirmosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei ge-

1 „Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2016-12-30 įsakymu Nr. V-1168; 2023-07-07 įsakymu Nr. V-953 redakcija), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8099b1201cad11eeb233e8bo4dc9bb3d>.

2 Išsamiau žr. „Studijų kryptių aprašai“, in: *Švietimo, mokslo ir sporto ministerija*, atnaujinta 2025-11-06, prieiga: <https://smsm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/smm-studijos/studiju-krypciu-aprasai/>.

3 „Studijų kryptių ir kryptių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašas“ (LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-07-19 įsakymas Nr. V-1298), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=78250760e85c11eb9f09e7df20500045>.

4 Pagal Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistemos (AIKOS) Studijų ir mokymo programų registro 2025-11-28 duomenis. *Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema*, prieiga: https://www.aikos.smm.lt/Registrai/SitePages/Studiju_ir_mokymo_programos.aspx?ss=35c3e5ee-444e-43ae-98ac-7c868ae91e8c.

bėjimus arba NKPAS reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus. Krypties apraše pažymima, kad restauratoriai gali dirbti tik Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka atestuoti restauratoriai, kurių atestavimą vykdo Kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisija prie KM. Taip pat, kad studijų programų rezultatai turi būti tiesiogiai sietini su Lietuvos Respublikos kultūros vertybių restauratorių kategorijų kvalifikaciniais reikalavimais.

Paveldo studijų krypties (N12) studijos iš esmės yra orientuotos į paveldo tyrimų, valdymo, administravimo ir perteikimo specialistų ugdymą bei šias profesinės veiklas: paveldo istorikas, paveldo teoretikas, paveldo ekspertas, paveldo administratorius, paveldo edukatorius. Kryptis apima platų praktinės veiklos lauką, visgi **išskyrus ardomuosius tyrimus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus**.

Inžinerijos mokslų studijoms yra parengtas aprašas visai studijų krypties grupei. Apraše paveldo ar paveldosaugos sritis ir su šia sritimi susiję specialūs reikalavimai nėra konkrečiai išskiriami ar minimi. Tačiau aukštųjų mokyklų yra siūlomos šiai krypties grupei priskiriamos studijų programos: *Paveldo statinių inžinerija* (6531EX008; Kauno technikos kolegija) ir *Architektūros ir urbanistikos šiuolaikinis paveldas* (6281EX005; Kauno technologijos universitetas). Abi programos priskiriamos **statybos inžinerijos studijų krypties (E05)**, kurios tikslų aprašyme visgi keliama paveldosaugai priešingi tikslai – naujo kūrimas ir esamo tobulinimas.

Pagal AIKOS registre pateikiamus duomenis, šiuo metu yra akredituotos 9 universitetuose ir kolegijose parengtos ir / ar vykdomos studijų programos, tiksliai ir didesne savo apimtimi bei turiniu orientuotos į paveldo ar paveldosaugos studijas (žr. **1 lentelėje**).

1 lentelė. Akredituotos universitetinės ir koleginės studijų programos, orientuotos į paveldo ar paveldosaugos studijas⁵.

Programa ir programos valstybinis kodas	Studijų rūšis	Studijų pakopa	Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (arba) kvalifikacija	Programos apimtis kreditais	Studijų forma ir trukmė metais	Vykdomi institucija	Mokymo kalbos
Studijų krypties grupė / studijų kryptis: Menai / Meno objektų restauravimas							
Dailės ir interjero restauravimas (6121PX012)	U	1P	Menų bakalaurs, restauratorius	240	N-4	VDA	anglų, lietuvių
Dailės ir interjero restauravimas (6211PX006)	U	2P	Menų magistras, restauratorius	120	N-2	VDA	anglų, lietuvių
Objektų konservavimas ir restauravimas (6531PX024)	K	1P	Menų profesinis bakalaurs	180	N-3	KK	lietuvių
Studijų krypties grupė / studijų kryptis: Inžinerijos mokslai / Statybos inžinerija							
Architektūros ir urbanistikos šiuolaikinis paveldas (6281EX005)	U	2P	Inžinerijos mokslų magistras	90	N-1,5	KTU	anglų

5 Pagal Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema, prieiga: https://www.aikos.smm.lt/Registrai/SitePages/Studiju_ir_mokymo_programos.aspx?ss=35c3e5ee-444e-43ae-98ac-7c868ae91e8c.

Programa ir programos valstybinis kodas	Studijų rūšis	Studijų pakopa	Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (arba) kvalifikacija	Programos apimtis kreditais	Studijų forma ir trukmė metais	Vykdanti institucija	Mokymo kalbos
Paveldo statinių inžinerija (6531EX008)	K	1P	Inžinerijos mokslų profesinis bakalauras	180	N-3 Išt-4	LIK	lietuvių
Studijų krypties grupė / studijų kryptis: Humanitariniai mokslai / Paveldo studijos							
Europos paveldas ir kūrybinis turizmas (6121NX076)	U	1P	Humanitarinių mokslų bakalauras	240	N-4 Išt-5	EHU	anglų, baltarusių, rusų
Kultūros paveldo vystymas (6211NX065)	U	2P	Humanitarinių mokslų magistras	90	N-1,5	EHU	anglų, baltarusių, rusų
Kultūros paveldas ir turizmas (6211NX034)	U	2P	Humanitarinių mokslų magistras	120	N-2	VDU	lietuvių
Kultūros paveldo studijos (6211NX058)	U	2P	Humanitarinių mokslų magistras	120	N-2 Išt-3 Išt-2	VU	lietuvių
Santrumpos: U – universitetinės studijos K – koleginių studijos 1P – pirmosios pakopos studijos 2P – antrosios pakopos studijos N – nuolatinė studijų forma Išt – ištęstinė studijų forma EHU – Europos humanitarinis universitetas VDU – Vytauto Didžiojo universitetas VU – Vilniaus universitetas KTU – Kauno technologijos universitetas LIK – Lietuvos inžinerijos kolegija (anksčiau Kauno technikos kolegija) VDA – Vilniaus dailės akademija KK – Kauno kolegija							

Vilniaus dailės akademijoje siūloma ***Dailės ir interjero restauravimo bakalauro studijų programa***⁶. Baigusiems programą pagal Lietuvos Respublikoje nustatytą restauratoriaus kvalifikacinės kategorijos suteikimo tvarką paprastai yra suteikiama III kategorijos kilnojamųjų kultūros vertybių restauratoriaus kategorija. O programos suteikiamos žinios ir kompetencijos atitinka III ir II kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus. Patvirtinus kategoriją, absolventai gali dirbti restauratoriais. Siūlomos šios specializacijos:

- molbertinės tapybos restauravimas (studijos Vilniuje);
- sieninės tapybos restauravimas (Vilniuje);

6 Išsamiau žr. „Dailės ir interjero restauravimas“, in: *Vilniaus dailės akademija*, prieiga: https://www.vda.lt/lt/studiju_programos/bakalauro-ir-vientisuju-studiju-programos/dailes-ir-interjero-restauravimas/.

- skulptūros restauravimas (Vilniuje);
- tekstilės restauravimas (Vilniuje);
- meninių baldų restauravimas (Telšiuose);
- metalo dirbinių restauravimas (Telšiuose).

Studijų trukmė 4 metai (240 kreditų⁷), nuolatinė studijų forma. Studijų turinys ir studentams suteikiami gebėjimai atitinka studijų krypties aprašą (žr. *Priedą Nr. 1*).

Vilniaus dailės akademijoje taip pat siūloma ***Dailės ir interjero restauravimo magistro studijų programa***⁸. Magistras siejamas su valstybine restauratorių atestacija. Siūlomos šios specializacijos (vykdomos Vilniuje):

- architektūros restauravimas;
- interjero restauravimas;
- molbertinės tapybos restauravimas;
- sieninės tapybos restauravimas;
- skulptūros restauravimas;
- tekstilės restauravimas.

Studijų trukmė 2 metai (120 kreditų), nuolatinė studijų forma⁹.

Magistro programos tikslas – parengti kultūros paveldo objektų / vertybių išsaugojimo darbų specialistą restauratorių, gebantį analizuoti, vertinti objektą / vertybę, parinkti tinkamus išsaugojimo darbų metodus, juos taikyti praktiniuose darbuose, konservuojant-restauruojant paveldo vertybę ar parengiant praktinį objekto išsaugojimo ir gaivinimo projektą bei jo teorinę analizę, atsižvelgiant į veikiančius Lietuvoje paveldosaugos teisės aktus bei paveldotvarkos nuostatas ir metodus. *Architektūros restauravimo* ir *Interjero restauravimo* magistras gali atlikti architektūros objekto pirminį istorinį-meninį tyrimą, būklės analizę, savarankiškai parengia konkretaus architektūros objekto restauravimo programą bei projektą, rengia tinkamiausius projekto įgyvendinimo restauravimo metodus. *Sieninės tapybos restauravimo* magistras geba konservuoti ir restauruoti vidutinio sudėtingumo sienų tapybos objektus, sudaryti restauravimo darbų ataskaitinę dokumentaciją, atlikti konservavimo, restauravimo ar atkūrimo darbus, išmano Europoje taikomas metodines kryptis, moka parengti objektų tvarkymo darbų programas.

Kauno kolegijoje siūloma ***Objektų konservavimo ir restauravimo profesinio bakalauro studijų programa***. Studijuojant galima rinktis iš dviejų specializacijų, orientuotų į kilnojamąjį paveldą:

- molbertinės tapybos kūrinių restauravimas;
- meninių baldų konservavimas ir restauravimas.

Studijų trukmė 3 metai (180 kreditų), nuolatinė studijų forma¹⁰.

Kelios studijų programos savo „namus“ rado Inžinerijos mokslų studijų krypties grupėje, nors šios apraše ir nenumatyti paveldosaugos studijoms aktualūs tikslai, kompetencijos ir pan. Tai liudytų, kad studijų krypties aprašų nuostatos traktuojamos lanksčiau, kai kalbama apie studijų

7 Studijų kreditas – studijų dalyko (modulio) apimties vienetas, kuriuo matuojamas studijuojančiojo darbo laikas, reikalingas įgyvendinti numatomus studijų dalyko (modulio) rezultatus. Vieną studijų kreditą atitinka 25–30 studijuojančiojo darbo valandų, kurias sudaro kontaktinis ir savarankiškas darbo laikas.

8 Išsamiau žr. „Dailės ir interjero restauravimas“, in: *Vilniaus dailės akademija*, prieiga: https://www.vda.lt/lt/studiju_programos/bakalauro-ir-vientisuju-studiju-programos/dailės-ir-interjero-restauravimas/.

9 Išsamiau žr. „Dailės ir interjero restauravimas“, in: *Vilniaus dailės akademija*, prieiga: https://www.vda.lt/lt/studiju_programos/magistrantūros-studiju-programos/dailės-ir-interjero-restauravimas-1.

10 Išsamiau žr. „Objektų konservavimas ir restauravimas“, in: *Kauno kolegija*, prieiga: <https://www.kaunokolegija.lt/studiju-programos/objektu-konservavimas-ir-restauravimas/>.

programų įvairovės pripažinimą. Lietuvos inžinerijos kolegijos (iki 2024 m. Kauno technikos kolegija) **profesinio bakalauro studijų programos Paveldo statinių inžinerija** (programa įtraukta AIKOS, tačiau pačios kolegijos nebuvo nurodoma kaip vykstanti) tikslas – parengti aukštos kvalifikacijos NKPAS, gebančius organizuoti ir techniškai vadovauti tvarkomiesiems paveldosaugos ir tvarkomiesiems statybos darbams. Teigiama, kad absolventai galės dirbti tiriamąjį, projektavimo, technologinį ir ekspertinį darbą statybos ir paveldosaugos įmonėse, statybos inžinerijos krypties mokslo laboratorijose ir institutuose¹¹.

Paveldo studijų krypties studijų programos nėra siejamos su paveldo specialistų atestavimu ar kvalifikacijos tobulinimu, baigus studijas nesuteikiama teisė vykdyti ardomuosius tyrimus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus. Vilniaus universiteto **Kultūros paveldo studijos magistro studijų programa** siekiama rengti specialistus, išmanančius tradicines ir naujausias kultūros paveldo sampratas, jo apsaugos koncepcijas bei metodus, taip pat gebančius dirbti kultūros paveldo administravimo, perteikimo ir tyrimų (išskyrus ardomuosius tyrimus) srityse¹². Vytauto Didžiojo universiteto **Kultūros paveldo ir turizmo magistro studijų programos** tikslas – parengti kultūros paveldo ir turizmo specialistus, turinčius menotyros žinių bei organizacinių įgūdžių, išmanančius kultūros paveldo raiškos formas ir jo socialinę, visuomeninę, istorinę reikšmę, galinčius profesionaliai administruoti kultūros paveldo sferą ir valdyti kultūrinio turizmo ir paveldo animacijos projektus¹³. Studijų trukmė 2 metai (120 kreditų), Vilniaus universitetas greta nuolatinių siūlo ir iššestines studijas.

Kitos studijų programos vykdomos ne lietuvių kalba: anglų (Kauno technikos universiteto **magistro programa Architektūros ir urbanistikos** šiuolaikinis paveldas) bei anglų, baltarusių ir rusų (Europos humanitarinio universiteto **bakalauro programa Europos paveldas ir kūrybinis turizmas** ir **magistro programa Kultūros paveldo vystymas**) kalbomis. Europos humanitarinis universitetas įkurtas siekiant sudaryti galimybes studentams iš Baltarusijos bei Rytų Europos regiono studijuoti Europos kultūrinėje erdvėje ir studijos vyksta atitinkamomis kalbomis. Bakalauro programa taip pat orientuota į Baltarusijos paveldą ir problematiką¹⁴. Programa *Architektūros ir urbanistikos* šiuolaikinis paveldas įgyvendinama kaip „Erasmus Mundus“ jungtinės magistrantūros programa, bendradarbiaujant su užsienio šalių universitetais¹⁵.

Anksčiau įvairiose aukštosiose mokyklose buvo siūloma ir daugiau į paveldą orientuotų studijų programų, pavyzdžiui, *Baltų ir germanų kultūros paveldo vizualizacija* (Klaipėdos universitetas), *Paveldo informacija ir komunikacija* (Vilniaus universitetas), *Paveldosauga* (Kauno technologijos universitetas), *Turizmo vadyba ir paveldas* (Mykolo Romerio universitetas).

11 Išsamiau žr. „Paveldo statinių inžinerija“, in: *Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema*, prieiga: https://www.aikos.smm.lt/registrai/_layouts/15/asw.aikos.registersearch/objectformresult.aspx?o=prog&f=prog&key=9258&pt=of.

12 Išsamiau žr. „Kultūros paveldo studijos“, in: *Vilniaus universitetas. Istorijos fakultetas*, prieiga: <https://www.if.vu.lt/stojantiems/magistranturos-studijos/kulturos-paveldo-studijos>.

13 Išsamiau žr. „Kultūros paveldo ir turizmo“, in: *Vytauto Didžiojo fakultetas. Menų fakultetas*, prieiga: <https://menufakultetas.vdu.lt/studijos/magistranturos-studijos/kulturos-paveldas-ir-turizmas/>.

14 Išsamiau žr. „Europos paveldas ir kūrybinis turizmas“, in: *Europos humanitarinis universitetas*, prieiga: <https://lt.ehuniversity.lt/studies/europos-paveldas/>; „Kultūros paveldo vystymas“, in: *Europos humanitarinis universitetas*, prieiga: <https://lt.ehuniversity.lt/studies/kulturos-paveldo-vystymas/>.

15 Išsamiau žr. „Architektūros ir miesto šiuolaikinis paveldas“, in: *Kauno technologijos universitetas*, prieiga: <https://ktu.edu/projects/erasmus-mundus-magistranturos-programa-architekturos-ir-miesto-siuolaikinis-paveldas/>; „Erasmus Mundus Joint Master in Architectural and Urban Contemporary Heritage“, in: *Euskal Herriko Unibertsitatea. Universidad del País Vasco*, prieiga: <https://www.ehu.eus/en/web/master/master-architectural-urban-contemporary-heritage>.

1.1.2. Architektūros ir archeologijos studijos

Architektūros studijos. Viena iš pagrindinių specialybių pagal atestuojamųjų skaičių – architektūra. 2 lentelėje pateikiami Lietuvos aukštųjų mokyklų šiuo metu vykdomų architektūros studijų programų aprašuose nurodyti paveldosaugos krypties studijų dalykai. Ypač išsiskiria *Kraštovaizdžio architektūra*. Ši specialybė NKPAĮ, kuris turėtų įsigalioti 2026 m., yra įtraukta prie tinkamo NKPAS išsilavinimo, tačiau vykdomose studijų programose iš esmės nėra paveldosaugos srities dalykų.

2 lentelė. Lietuvos aukštųjų mokyklų vykdomų architektūros studijų programų aprašuose nurodyti paveldosaugos krypties studijų dalykai¹⁶.

Programa ir programos valstybinis kodas	Studijų rūšis	Studijų pakopa	Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (arba) kvalifikacija	Programos apimtis kreditais	Studijų forma ir trukmė metais	Vykdanti institucija	Paveldo krypties studijų dalykai
Studijų krypties grupė / studijų kryptis: Menai / Meno objektų restauravimas							
Architektūra (6011PX001)	U	V	Menų magistras	300	N-5	VDA	• Architektūros istorija • Meno istorija (1, 2) • Moderniosios architektūros teorija ir paveldas • Paveldosaugos pagrindai • Paveldosaugos įvadas, kultūros vertybių tvarkybos istorija, etika*
Architektūra (6011PX003)	U	V	Menų magistras	300	N-5	KTU	• Architektūros istorija (1, 2) • Kultūros paveldas • Urbanistikos istorija ir teorija • Architektūrinės renovacijos metodai* • Paveldotvarkos priemonės ir metodai*
Architektūra (6011PX004)	U	V	Menų magistras	300	N-5; Išt-5	VT	• Architektūra ir paveldas • Architektūros istorija (1, 2) • Nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga • Urbanistinės formos istorija ir kompozicija
Kraštovaizdžio architektūra (6121PX058)	U	1P	Menų bakalauras	180	N-3	VT	• Kultūrinis kraštovaizdis

¹⁶ Pagal Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema, prieiga: <https://www.aikos.smm.lt/Registrai/SitePages/Studij%C5%B3%20ir%20mokymo%20programos.aspx?ss=8e55c07-of77-44fe-a515-bo0828a4ac42>.

Programa ir programos valstybinis kodas	Studijų rūšis	Studijų pakopa	Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (arba) kvalifikacija	Programos apimtis kreditais	Studijų forma ir trukmė metais	Vykdanti institucija	Paveldo krypties studijų dalykai
Kraštovaizdžio architektūra (6211PX040)	U	2P	Menų magistras	120	N-2	VT	–
Santrumpos: U – universitetinės studijos 1P – pirmosios pakopos studijos 2P – antrosios pakopos studijos V – vientisosios studijos N – nuolatinė studijų forma Išt – ištęstinė studijų forma KTU – Kauno technologijos universitetas VDA – Vilniaus dailės akademija VT – VILNIUS TECH * – pasirenkamieji dalykai							

Nuo 2016 m. architektūros studijų programas pertvarkius į vientisąsias, labai sumažėjo potencialių magistrantų, besirenkančių specializuotas, į paveldą orientuotas magistro studijų programas (paskutinė bakalauro laida, galėjusi pretenduoti į nemokamas magistro studijas, bakalauro laipsnį gavo 2019 m.), kurios iki šio keitimo galėjo iš dalies kompensuoti pirmųjų studijų programų trūkumus paveldo srityje (pavyzdžiui, specialistas su architektūros bakalauro išsilavinimu baigdavo paveldosaugos magistro studijas, taip sujungdamas bazinės architekto kompetencijas su paveldo teorijos ir teisinėmis, administravimo žiniomis).

Archeologijos studijos. Universitetinės pirmosios ir antrosios pakopos archeologijos studijų programos yra vykdomos atskirose kryptyse *Istorija* (N08) ir *Archeologija* (N09), kurios yra priširtos humanitarinių mokslų kryptių grupei¹⁷. Skirtingų kryptių studijų programoms keliami skirtingi turinio ir numatomų išugdyti kompetencijų reikalavimai. *Istorija ir archeologija* (H 005) yra mokslo kryptis, kurioje yra vykdomos trečiosios pakopos (doktorantūros) studijos, plėtojami moksliniai tyrimai.

Pirmosios ir antrosios pakopos studijų programos akredituojamos ir vykdomos pagal Archeologijos studijų krypties apraše numatytus **archeologijos studijų krypties (N09)** studijų programų tikslus ir specialiuosius reikalavimus¹⁸, kurie skiria didelį dėmesį praktinių lauko tyrimų įgūdžiams ugdyti ir studijuojančiojo parengimui savarankiškai vykdyti taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus. Aprašas numato, kad archeologijos studijų krypties studijos yra vykdomos tik universitetuose. Archeologijos studijų krypties studijų programos vykdomos Vilniaus universitete ir Klaipėdos universitete.

17 „Studijų kryptių ir kryptių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašas“ (LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-07-19 įsakymas Nr. V-1298), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=78250760e85c11eb9f09e7df20500045>.

18 „Archeologijos studijų krypties aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-11-03 įsakymu Nr. V-1991), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3f20c6103c7711ec992fe4cdfceb5666>.

Vilniaus universitete *Archeologijos* bakalauro studijų programa yra orientuota į dalykinių žinių suteikimą, bendrųjų ir specialiųjų kompetencijų ugdymą, teorinio ir praktinio mokymo(si) dermę, suteikia žinių apie archeologinio paveldo apsaugos principus ir jų praktinį taikymą, taip pat praeities procesų supratimo, informacijos rinkimo, duomenų apdorojimo, analizės, interpretacijos ir jos perteikimo profesinei auditorijai bei plačiajai visuomenei įgūdžius. Studijų metu pateikiamas studijuojamų procesų ir reiškinių tarptautinis kontekstas, istoriografija, naujausi tyrimų metodai ir rezultatų aiškinimo priegios, supažindinama su tarptautine archeologinio paveldo apsaugos ir perteikimo visuomenei praktika. Studijuojami archeologiniai šaltiniai, reiškiniai ir procesai apima laikotarpį nuo akmens amžiaus iki XX a. Programa pasižymi tarpdalykiškumu (sudaro galimybes specializuotis bioarcheologijoje: fizinėje antropologijoje, zooarcheologijoje, archeobotanikoje) bei siekia suteikti tvirtus pagrindus tolesnei archeologo praktinei profesinei veiklai¹⁹. Šio universiteto archeologijos magistro studijų programos siekis yra specialiųjų gebėjimų lavinimas ir galimybių gilintis į skirtingas dalykines kryptis, teorinius ir taikomuosius kontekstus sudarymas. Magistro programa pratęsia bakalauro programai būdingą tarpdalykiškumą, gilina pirmosios pakopos studijas tematinėmis ir metodų įvairovės kryptimis, ugdo gilesnį praeities procesų suvokimą. Universitetas taip pat rengia Istorijos ir archeologijos krypties doktorantus (kartu su Lietuvos istorijos institutu).

Pirmojoje studijų pakopoje privalomuose moduliuose integruotam praktiniam mokymui skirti 5 kreditai (pavyzdžiui, *Archeologijos lauko tyrimų metodai ir dokumentacijos pagrindai* ir kt.). Pasirenkamuosiuose moduliuose taip pat vyksta praktiniai užsiėmimai, kuriems skirta ne mažiau 6 kreditų (pavyzdžiui, *Archeologinių tyrimų duomenų matematinė ir erdvinė analizė, Archeologinių radinių konservavimo ir muzeologijos pagrindai* ir kt.). Privalomai lauko tyrimų praktikai skiriama 19 kreditų. Antrosios pakopos studijose antrieji studijų metai skirti praktinėms kompetencijoms ugdyti (*Profesinė taikomoji praktika*, 15 kreditų) bei tiriamiesiems ir akademinio teksto rašymo įgūdžiams gilinti (*Profesinė mokslinė praktika* ir *Magistro baigiamasis darbas*, iš viso 45 kreditai).

Klaipėdos universitete 2018 m., prieš tai buvusios atskiromis, *Archeologijos* ir *Istorijos* studijų programos reorganizuotos į vieną pirmosios pakopos *Archeologijos ir istorijos* studijų programą. 2010–2021 m. taip pat vykdyta antrosios pakopos *Kraštovaizdžio archeologijos* studijų programa. Universitetas taip pat rengia istorijos ir archeologijos krypties doktorantus (nuo 2011 m. – kartu su Vytauto Didžiojo universitetu).

Pirmosios pakopos *Archeologijos ir istorijos* programą sudaro du pagrindiniai dalykų blokai: (a) Europos ir Baltijos regiono priešistorės ir istorijos raida bei (b) Archeologijos teorija ir metodologija. Studentai turi mažiausiai dvi galimybes profiliuoti savo studijų turinį pagal numatomą karjerą: specializuotis archeologijoje (su dideliu archeologijai reikalingų bazinių istorijos žinių bagažu) arba rinktis pedagoginį modulį, kuris reikalingas mokytojo kvalifikacijai įgyti. Programos studentų į(si)traukimą į tiriamąsias veiklas galima išskirti į kelias grupes: (a) archeologinių tyrimų praktikos, kuriose studentams suteikiama žinių apie lauko darbų metodiką, ir (b) laboratorinės praktikos, naudojant universitete esančių padalinių įrangą. Archeologijos ir istorijos programos studentai studijų metu privalo atlikti archeologinę lauko praktiką (5 semestru).

19 NKPAĮ 23¹ straipsnyje yra nurodyti kvalifikaciniai reikalavimai asmenims, atliekantiems nekilnojamojo archeologinio paveldo taikomuosius mokslinius ir ardomuosius tyrimus. Žr. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9B-C8AEE9D9F8/asr>).

Žymėtina, kad archeologo profesinė veikla, susijusi su taikomaisiais moksliniais ir ardomaisiais tyrimais, yra reglamentuojama NKPAĮ ir kitais šią sritį reglamentuojančiais teisės aktais²⁰. Taigi teisinis archeologo profesinės veiklos reglamentavimas, archeologui keliami tyrimų kokybės, profesinės etikos ir viešosios atsakomybės reikalavimai taip pat lemia archeologijos studijų programų turinį. Taigi formaliojo švietimo programų tikslai ir numatomi studijų rezultatai yra suformuluoti taip, kad atitiktų ne tik apibrėžtus bendruosius ir specialiuosius studijų rezultatus, bet ir reikalavimus taikomiesiems moksliniams ir ardomiesiems tyrimams. Todėl universitetuose vykdomos archeologijos studijų programos išsiskiria bendrųjų ir specialiųjų kompetencijų derme, plačiu specialiųjų studijų rezultatų pritaikymo profiliu, rengia specialistus, turinčius gerų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių dirbti archeologijos srities atestuojamose veiklose.

1.1.3. Apibendrinimas

Įvertinus formaliojo potencialių NKPAS išsilavinimo galimybes Lietuvoje, galima išskirti kelias tendencijas. Tiek tarptautiniu²¹, tiek nacionaliniais lygmenimis yra pabrėžiami aukšti bendri NKPAS profesiniai standartai. Tačiau daliai specialistų paveldo apsaugos ar tyrimų specifikos yra papildomai studijuojamos ir įgyjamos kompetencijos jau po pagrindinės profesijos išsilavinimo suteikimo formaliojo švietimo sistemoje. 1993 m. ICOMOS *Švietimo ir mokymo gairėse paminklų, ansamblių bei vietų vietovių konservavimo srityje* (Kolombo gairėse) apibrėžta, kad švietimas kultūros paveldo išsaugojimo srityje turėtų prasidėti mokyklose ir tęstis universitetuose ir už jų ribų, kad šios formaliojo švietimo įstaigos atlieka svarbų vaidmenį didinant kultūrinį sąmoningumą ir suteikiant pasirengimą, kurio reikia būsimiems specialistams, taip pat nuolatinio profesinio tobulėjimo poreikį, papildantį pagrindinį specialistų išsilavinimą²². Sekant tuo, įvairios tarptautinės ekspertinės organizacijos (pavyzdžiui, ICOMOS, ICCROM, ICOM, E.C.C.O ir pan.) skiria ypač daug dėmesio profesijai, jos žinių sritims ir įgūdžiams bei studijų programų turiniui ir apimčiai apibrėžti.

Studijų programų įgyvendinimo tvarka ir sankloda Lietuvoje yra paranki ir sudaro galimybes formaliojo švietimo (universitetinių ir koleginių studijų programų) pasitelkimą paveldo specialistams ugdyti. Tikslingai į paveldą ir paveldosaugą yra orientuotos tokios studijų kryptys kaip *Meno objektų restauravimo studijos* ir *Kultūros paveldo studijos*. Abiem atvejais numatomas studijų santykis su paveldo specialistų atestavimu ir kvalifikacija, numatytas jiems aktualių žinių ir gebėjimų ugdymas. Kaip liudija studijų programų patvirtinimo ir atestavimo praktika, studijos gali būti vykdomos ir paveldosaugai aktualiose srityse (pavyzdžiui, inžinerijos mokslo kryptyje), net jei tai nėra numatyta atitinkamos krypties ar krypčių grupės aprašuose.

20 Pagrindiniai: „Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas“ (1994-12-22, Nr. I-733), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>; „Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“ (LR kultūros ministro 2011-08-16 įsakymas Nr. IV-538), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B2A750536FF/HegjE-zWXHk>.

21 Žr. *Kultūros paveldas šiuolaikiniame pasaulyje: tarptautiniai kultūros paveldo apsaugos principai ICOMOS dokumentuose 1965–2014 metais. ICOMOS doktrinos šaltinių vertimas į lietuvių kalbą ir moksliniai komentarai*, sud. Jūratė Markevičienė, Vilnius: ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas, 2016.

22 *Guidelines for Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites*, ICOMOS International Training Committee, 1993, prieiga: <https://cif.icomos.org/my-first-guideline/>.

Kita vertus, bendrosiose architektūros ar inžinerijos studijų programose kreditų skaičius, skirtas paveldo sričiai, yra labai menkas. Tad šias programas baigę ir taip formalų išsilavinimo kriterijų atestacijai atitinkantys specialistai, neturi bazinių teorinių ir praktinių žinių bei kompetencijų paveldo srityje. Šiose programose iš esmės apsiribojama meno ir architektūros istorija, paveldosaugos pagrindais, tačiau nėra paveldo srities praktinių darbų, tyrimų, gilesnių paveldo teorijos ir paveldosaugos istorijos studijų, teisės. Be to, kaip pastebima VKPK, gali būti nuogąstaujama ir dėl pačių studijų kokybės: „Svarbu pažymėti, kad nekilnojamas kultūros paveldas yra sritis, reikalaujanti ne tik menotyrinių, istorinių ir teisinių žinių, bet ir specifinių įgūdžių – medžiagiškumo ir konstrukcijų atsparumo sampratos, technologijų ir amatininkystės (ypač dirbant su mediena) išmanymo, projektinės dokumentacijos suvokimo. Deja, aukštųjų mokyklų paveldosaugos programos viso to nesuteikia, arba suteikia nepakankamai.“²³

Pagrindinė specializuotų studijų programų problema yra minimalaus studijuojančiųjų skaičiaus nesusirinkimas, dėl ko jau atestuotos programos uždaromos, o iniciatyvų siūlyti naujas programas neatsiranda. Studijuojančių skaičius yra susijęs su studijų vykdymo atsipirkimu, kai nerentabilių programų atsisakoma. Kalbant apie formaliojo švietimo perspektyvas ir jo integralumą su paveldo specialistų ugdymu, turi būti sprendžiami studijuojančių skaičiaus ir studijų atsipirkimo santykio, atitinkamai ir kitokio tokių studijų finansavimo modelio paieškų klausimai. Vienas iš optimistinių variantų – skatinti atitinkamas studijas pasirenkančių studentų skaičiaus didėjimą skiriant tikslines skatinamąsias stipendijas.

Vertinant NKPAS profesines žinias ir įgūdžius Lietuvoje, nustatyta bendrųjų profesinių žinių lygio neatitiktis tarptautiniams standartams. Nuo šių standartų ir jais pagrįstų užsienio universitetų studijų programų labai atsilieka ir dalis Lietuvos universitetinių studijų programų, ypač dalykų sudėtimi ir apimtimi. Dalis specialistų formaliojo švietimo priemonėmis visai nerengiami. Kalbant apie profesijos apibrėžtį ir profesinius reikalavimus, jie lieka aiškiai neapibrėžti ir Lietuvos įstatymų, nors kitų profesijų apibrėžčių nestinga, o įgyjant profesiją vien neformaliojo būdu neužtikrinama, kad bus įgyta bendrųjų ir specialiųjų žinių bei įgūdžių, privalomų kiekvienam paveldo saugos profesionalui²⁴. Išimtimi laikytinos tik archeologijos studijų programos.

Taigi siekiant kokybės paveldotvarkoje būtina užtikrinti standartizuotus NKPAS kvalifikacijos (išsilavinimo) reikalavimus ir nacionaliniu lygmeniu ieškoti galimybių jiems pasiekti, skiriant strateginį finansavimą (a) nišinių specialybių specialistų studijoms užsienyje, (b) bendrojo pobūdžio architektūros, inžinerijos ir kitas studijas baigusius specialistų papildomoms podiplominėms studijoms Lietuvoje ir (ar) (c) intensyviai, kryptingai (kompensuojančiam vidutinio NKPAS formaliojo išsilavinimo spragas) ir didesnės nei esama apimties kvalifikacijos kėlimui.

23 „Dėl kultūros paveldo specialistų rengimo ir kompetencijų tobulinimo“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2022-11-22 raštas Nr. VII-144).

24 Jūratė Markevičienė, „Autentiškumo identifikavimas: tikslai, priemonės, rezultatai“, in: *Pažangi architektūros paveldo apsauga: misija (ne)įmanoma?*, Vilnius: Valstybinė kultūros paveldo komisija, 2017, p. 27–42.

1.2. TEISINĖ APLINKA

NKPAS atestavimas ir kvalifikacijos tobulinimas yra teisiškai reglamentuojamas procesas, pirmiausia apibrėžtas NKPAĮ (23¹ straipsnis ir kt.) ir poįstatyminiuose teisės aktuose:

- *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo tvarkos aprašu* (patvirtintas LR kultūros ministro 2005-04-14 įsakymu Nr. ĮV-146);
- *Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programų derinimo tvarkos aprašu* (patvirtintas LR kultūros ministro 2021-04-01 įsakymu Nr. ĮV-421);
- *Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų specialistų, atliekančių remontą, konservavimą, restauravimą, kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimo tvarkos aprašu* (patvirtintas LR kultūros ministro 2019-10-08 įsakymu Nr. ĮV-641).

Atliekant šį tyrimą buvo priimtas ilgai rengtas ir derintas NKPAĮ projektas, įsigaliosiantis 2026-11-01, todėl žemiau pateikiama abiejų NKPAĮ versijų aktualių nuostatų analizė.

Šiuo metu galiojantis NKPAĮ (aktuali redakcija nuo 2025-01-01)²⁵. Kvalifikacijos atestatus NKPAS atestavimo komisijos teikimu išduoda kultūros ministras. Atestatas galioja neterminuotai, jeigu atitinkamai keliama kvalifikacija.

3 lentelė. Galiojančiame NKPAĮ nustatytų kvalifikacinių reikalavimų apibendrinimas.

Veikla	Išsilavinimas	Patirtis	Egzaminas
Projektavimas	aukštasis	2 metai	teisinių ir profesinių žinių
Tyrimai, vadovavimas projektavimui, vykdymo priežiūrai	aukštasis	3 metai	teisinių ir profesinių žinių
Darbai	kvalifikacijos kėlimo kursai	3 metai	teisinių ir profesinių žinių
Ekspertizė	aukštasis (magistro laipsnis)	7 metai	teisinių ir profesinių žinių

Pastebėjimai.

(1) Įstatyme teisė vykdyti su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba susijusią veiklą apibrėžiama 23¹ straipsnyje ir ši teisė apibrėžta taip: (1) „Atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą [...] turi teisę [...] nustatytus kvalifikacinius reikalavimus atitinkantys ir [...] nustatyta tvarka atestuoti specialistai [...] ir neatestuoti jų pagalbininkai [...]“; (2) „Atlikti kilnojamųjų daiktų [...], dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, taip pat statinių vertingųjų savybių (sienų tapybos, polichromijos, lipdybos, skulptūros, vitražo, drožybos) [...] darbus turi teisę Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatyta tvarka atestuoti restauratoriai.“ Taip formaliai atskiriamos nekilnojamojo paveldo tvarkybos ir kilnojamųjų daiktų tvarkybos darbų sritys, tačiau praktikoje lieka problema, susijusi su statinių dailės vertingosiomis savybėmis: šiuos darbus dažnai sunku atskirti, lieka erdvės interpretacijai, ypač tose srityse, kur tvarkybos darbų NKPAS specializacija artima, iš dalies dubliuojasi su restauratoriaus, atestuojamo pagal Kilnojamųjų kultūros

25 „Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas“ (1994-12-22, Nr. I-733), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>.

vertybių apsaugos įstatyme ir poįstatyminiuose teisės aktuose apibrėžtą tvarką, pavyzdžiui, – metalo konstrukcijų, metalo ir metalo gaminių darbai (nekilnojamasis paveldas) ir metalo dirbiniai (kilnojamas).

(2) Atkreiptinas dėmesys į nelogišką skirtį tarp patirties reikalavimų projektavimui ir projekto sprendinių įgyvendinimo priežiūrai, galinčių sukelti teisinių kolizijų, kai asmuo neturi teisės vykdyti savo parengto projekto priežiūros, tačiau kito specialisto įsitraukimas yra neetiškas ar netgi neteisėtas, vertinant iš autorių teisių perspektyvos (žr. 3 lentelę).

(3) Patirčiai įrodyti privalomai pateikiamas tik darbų sąrašas (albumas yra rekomendacinio pobūdžio), o tai nesuteikia pakankamos apimtys ir patikimumo informacijos pretendento indėliui, profesinėms žinioms ir nuostatoms tinkamai įvertinti.

NKPAĮ projektas. Projekte nurodyti bendrieji kvalifikaciniai reikalavimai susideda iš tinkamo išsilavinimo, profesinės patirties ir teisinio bei profesinio egzaminų.

4 lentelė. NKPAĮ projekto 35 straipsnio 14 dalyje nurodytos atskiroms atestuojamoms veikloms reikalingos formaliojo išsilavinimo kryptys.

Veikla	Išsilavinimas
Tyrimai	aukštasis koleginiis ar aukštasis universitetinis istorijos, archeologijos, menotyros, dailės, paveldo, architektūros, kraštovaizdžio architektūros, statybos inžinerijos, biologijos ar fizinių mokslų studijų krypties grupės studijų krypties*
Projekto (dalies) vadovas	aukštasis koleginiis ar aukštasis universitetinis architektūros, kraštovaizdžio architektūros studijų krypties ar statybos inžinerijos studijų krypties*
Techninė priežiūra	aukštasis koleginiis ar aukštasis universitetinis architektūros studijų krypties išsilavinimą ar statybos inžinerijos studijų krypties*
Vadovavimas tvarkybos ar statybos darbams	aukštasis koleginiis ar aukštasis universitetinis statybos inžinerijos studijų krypties*
Darbai	– (tik patirtis)
Ekspertizė	ne žemesnis kaip antrosios pakopos aukštasis universitetinis istorijos, archeologijos, menotyros, dailės, paveldo, architektūros, kraštovaizdžio architektūros, statybos inžinerijos, chemijos studijų krypties*
* Arba kompetentingos institucijos pripažintas kaip jam lygiavertis.	

(1) Išlyga dėl teisinių žinių egzaminu numatyta tik „tvarkomuosius statybos ir (ar) statybos darbus nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose siekiančius atlikti specialistus, kurie privalo išlaikyti tik profesinių žinių egzaminą ir būti išklause nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursas“. Ši išlyga atrodytų logiška, tačiau visgi siūlytina taikyti minimalius teisinių žinių reikalavimus ir minėtiems specialistams, kad nebūtų dėl nekompetencijos pažeistos ar sunaikintos kultūros paveldo objekto vertingosios savybės.

(2) Įstatyme teisė vykdyti su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba susijusią veiklą apibrėžiama 35 straipsnyje taip: „Teisę atlikti archeologinius tyrimus ir taikomuosius tyrimus [...] turi [...] atestuoti specialistai, gavę nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto kvalifikacijos atestatą, ir neatestuoti jų pagalbininkai, vadovaujami atestuoto specialisto, arba humanitarinių mokslų srities istorijos ir archeologijos mokslo krypties mokslininkai.“ bei „Atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimą pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį

turi teisę [...] atestuoti specialistai ar eksperto kvalifikacinę kategoriją turintys specialistai arba mokslininkai.“ Palyginus su dabar galiojančia redakcija, teisė atlikti archeologinius ir taikomuosius tyrimus ir paveldo vertinimą suteikiama ir mokslininkams. Kitoms veiklos sritims tokių išlygų nenumatyta, veiklą gali vykdyti tik atestuoti specialistai.

(3) Visgi, vertinant tyrimus, pagrindinė NKPAI projekto problema yra ne atestavimo ar kvalifikacijos reikalavimai, o tyrimų apibrėžimas. Projekto 2 str. pateikti šie tyrimų apibrėžimai:

„**Archeologiniai tyrimai** – fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai, kuriais siekiama iširti virš žemės, žemėje, po vandeniu ar iš dalies po vandeniu esančius objektus [...], nustatyti tiriamo objekto istorinę raidą patvirtinančius faktus, juos apibendrinti ir dokumentuoti.“

„**Ardomieji tyrimai** – taikomieji tyrimai, apimantys fizinius pažinimo darbus, kuriais negrąžinamai paveikiama nekilnojamoji kultūros vertybė ar jos dalis.“

„**Taikomieji tyrimai** – nekilnojamojo kultūros vertybėje ar jos apsaugos zonoje atliekami pažinimo darbai, kurių tikslas surinkti duomenis apie nekilnojamąją kultūros vertybę, reikalingus tvarkybos ir (ar) statybos darbų projektams, teritorijų planavimo dokumentams parengti ir jų sprendiniams pagrįsti, nustatyti ir (ar) patikslinti nekilnojamųjų kultūros vertybių vertingąsias savybes.“

Tokios 2 ir 35 straipsnių formuluotės implikuoja, kad visi praktiniam taikymui atliekami pažinimo darbai (ne tik vertybėje, bet ir apsaugos zonos) yra laikomi taikomaisiais tyrimais, o teisė vykdyti šiuos tyrimus suteikiama tik turint atestatą arba esant mokslininku. Atitinkamai kyla klausimų dėl apskaitos – ar ją vykdantys asmenys turės būti atestuoti, taip pat ir dėl vizualinių tyrimų bei kitų neardomųjų tyrimų (pavyzdžiui, matavimų). Kita vertus, už įstatymo taikymo lauko vėl lieka taikomieji tyrimai, atliekami ne objekte, o, pavyzdžiui, archyve – menotyros, istorijos. Siūlytina papildomai įvertinti šių straipsnių taikymo praktiškai galimybes ir inicijuoti jų tikslinimą (minimalus tikslinimas – nurodyti, kad atestavimas taikomas tik ardomuosius tyrimus atliekančiams specialistams).

(4) 2025-09-16 buvo pateiktas NKPAI projekto 35 straipsnio papildymas (žr. *4 lentelę*), į dalį specializacijų įtraukiant kraštovaizdžio architektūros išsilavinimą. Vis dėlto, nors šiam pakeitimui buvo pritarta LR Seimo Kultūros komitete, o vėliau ir LR Seime, tačiau žymėtina, kad dabar Lietuvoje vykdomų kraštovaizdžio architektūros studijų programose paveldo srities studijų dalykų iš esmės nėra, todėl tokia galimybė sukuria riziką dėl bazinių kompetencijų visai neturinčių specialistų įsiliejimo į rinką.

(5) NKPAI projekte sugrąžinamas kvalifikacinių kategorijų principas (jis buvo taikytas iki 2017 m.) Tačiau pačios kategorijos apibrėžiamos naujai (NKPAI projekto 35 straipsnis; žr. *5 lentelę*):

„10. Šio įstatymo nustatyta tvarka atestuotiems specialistams, išskyrus paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimą pagal reikšmingumą lemiantį vertinųjų savybių pobūdį ar jų derinį atliekančius specialistus ir tvarkybos darbų techninės priežiūros specialistus, suteikiamos šios kvalifikacinės kategorijos:

- 1) pirmoji (žemiausia) kvalifikacinė kategorija: vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose;
- 2) antroji kvalifikacinė kategorija: vietinio ir regioninio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose;
- 3) trečioji kvalifikacinė kategorija: vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose.

Archeologinius tyrimus atliekantys specialistai, turintys trečiąją kvalifikacinę kategoriją, gali vykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto kvalifikacijos atestate nurodytos rūšies ir specializacijos veiklą vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose ir kultūros paminkluose;

11. [...] Eksperto (aukščiausią) kvalifikacinę kategoriją turintys atestuoti specialistai gali vykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto kvalifikacijos atestate nurodytos rūšies ir specializacijos veiklą vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose ir kultūros paminkluose.“

Tai yra, kategorijos skirstomos nebe pagal kultūros paveldo objekto apsaugos statusą, kaip buvo iki 2017 m., o pagal reikšmingumo lygmenį. Vis dėlto kyla klausimų, ar tai nėra per didelė administracinė ir iš dalies savitikslių našta, įvertinant tai, kad valstybėje veikia skirtingos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, o jų vertinimai ne visada yra nuoseklūs ir ne visada reikšmingumo lygmuo atspindi objekto ar planuojamos intervencijos sudėtingumą.

5 lentelė. Patirties reikalavimai, siekiant atestuotis atitinkamose kategorijose, pagal NKPAĮ projektą.

Veikla	Kategorija / patirtis metais			
	I	II	III	Ekspertas
Tyrimai	2*	3	5	10
Vadovavimas projektavimui	2	3	5	10
Techninė priežiūra	3			
Vadovavimas darbams	2	3	5	10
Darbai	2	3	5	10
Ekspertizė				10

* Papildomai sukurta išlyga: „aukštųjų universitetinių istorijos, archeologijos, menotyros, dailės ir paveldo specialybių absolventams, įgijusiems bakalauro laipsnį, pirmoji kvalifikacinė kategorija suteikiama be šio straipsnio 14 dalies 2 punkte nurodytos profesinės patirties, jeigu įgytos specialybės studijų programa ir baigiamasis darbas atitinka tos kvalifikacinės kategorijos reikalavimus ir yra įvertintas puikiai arba labai gerai“.

(6) Dar vienas skirtumas tarp dabar galiojančios NKPAĮ redakcijos ir priimto projekto yra susijęs su procedūromis. Šiuo metu atestavimą vykdo NKPAS atestavimo komisija, o administruoja KM. Projekto 9 straipsnyje nurodyta, kad KM ne tik vykdo NKPAS atestavimą, tačiau ir organizuoja šių specialistų kvalifikacijos kėlimą. Toks praktinio pobūdžio užduočių sutelkimas politiką formuojančioje institucijoje gali nukreipti ribotus žmogiškuosius išteklius nuo pagrindinių ministerijos veiklos sričių paveldo srityje, todėl yra persvarstytinas. Atitinkamai svarstytina ir nuobaudų taikymo tvarka, kuomet atestatas ir išduodamas, ir naikinamas ministro vardu.

(7) Vertinant procedūras ir galimybes užtikrinti profesionalų kompetencijų įvertinimą, minėtinas NKPAĮ projekto 9 straipsnis, kuriame nurodoma, kad „Šio straipsnio 2 dalies 10 punkte nurodytos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo komisija [...], nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisija, mokslinė archeologijos komisija [...]. Šias komisijas turi sudaryti ne mažiau kaip 5 nariai [...]. [...], taip pat jų nariais negali būti tokia pati veikla, dėl kurios prašoma leidimo, vykdančys asmenys.“ Ši nuostata atsirado atsižvelgiant į korupcijos bei galimo interesų konflikto, atestavimo komisijos nario pozicijos naudojimo galimam konkurentų eliminavimui iš rinkos ar apsunkinant jų atėjimą į rinką. Tai mažoje šalyje yra labai aktualu, tačiau dabar suformuluotas reglamentavimas suponuoją atestavimą nedalyvaujant atestuojamos srities specialistams, o tai vienareikšmiškai trukdo pasiekti kompetentingą vertinimą.

Net jeigu būtų pasirinkta alternatyva sudaryti kviestinę užsienio ekspertų komisiją, būtina įvertinti jiems nežinomus regioninius ypatumus. Atitinkamai ši nuostata vertintina kaip labiau žalinga nei naudinga, o ja bandytas suvaldyti rizikas siūloma spręsti kitais būdais.

Vienas iš būdų didinti konkurenciją ir pritraukti naujų rinkos dalyvių būtų rinkos atvėrimas užsienio specialistams. Dabar galiojančios NKPAĮ redakcijos 23¹ straipsnis numato tokią galimybę: „Europos Sąjungos valstybės narės, Šveicarijos Konfederacijos arba valstybės, pasirašiusios Europos ekonominės erdvės sutartį, piliečiai ir kiti fiziniai asmenys, kurie naudojami Europos Sąjungos teisės aktuose jiems suteiktomis judėjimo teisėmis, turi teisę atlikti šio straipsnio 1 dalyje nurodytas funkcijas, pripažinus jų kilmės valstybėje turimą teisę vykdyti atitinkamą veiklą. Turimos teisės pripažinimo tvarką, išduoto teisės pripažinimo dokumento keitimo, galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir galiojimo panaikinimo tvarką, vadovaudamasis šiame įstatyme nustatytais pagrindais, nustato kultūros ministras. Teisės pripažinimą atlieka Kultūros ministerija.“ Tačiau faktiškai ja nėra naudojama. Naujasis NKPAĮ projektas šią teisę dar labiau suvaržo, iš esmės numatydamas ne pripažinimą, o prievolę atestuotis: „turi teisę vykdyti šio straipsnio 1, 2, 4, 6 ir 8 dalyse nurodytą veiklą Atestavimo komisijoje išlaikę profesinių ir teisinių žinių egzaminą (išskyrus kultūros paveldo objekto tvarkomuosius statybos ir (ar) statybos darbus nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose siekiančius atlikti specialistus, kurie privalo išlaikyti tik profesinių žinių egzaminą ir būti išklause nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursus, kurių organizavimo tvarką nustato kultūros ministras) ir įgiję atitinkamos specializacijos kvalifikacijos atestatą šio įstatymo nustatyta tvarka. Šių piliečių kvalifikacijos pripažinimo tvarką nustato kultūros ministras.“ Vis dėlto ši nuostata nėra laikoma ydinga, nes prioritetas turėtų būti teikiamas ne lengvesniam įsiliejimui į rinką, o tinkamai kultūros paveldo apsaugai, kuri yra labai specifinė ir lokalių ypatybių turinti sritis. Todėl šią nuostatą rekomenduojama palikti, o kvalifikuotiems užsienio specialistams palikti galimybę dirbti, vadovaujant Lietuvoje atestuotam NKPAS, kuris įvertins vietos ypatumus ir užtikrins teisės aktų laikymąsi (šiuo metu tokia praktika labai plačiai taikoma atestuotų architektų-projekto vadovų veikloje).

Apibendrinant teisinės aplinkos analizę ir orientuojantis į 2026 m. įsigaliosiantį NKPAĮ projektą, identifikuotos šios pagrindinės problemos:

- neaiški tyrimų apibrėžtis, (1) suponuojanti, kad atestatas reikalingas ir neardomuosius tyrimus vykdantiems specialistams, tačiau (2) neįtraukianti ne objekte (natūros), o remiantis kitais šaltiniais vykdomų tyrimų;
- paliekama pernelyg smulki atestuojamų specializacijų klasifikacija;
- didelę administracinę naštą ir teisėtų lūkesčių problemą sukelsianti kategorijų sistema (siūloma kategorijas jungti, jų neatsisakant, tačiau sumažinant skaičių);
- teisinės kolizijos paliekant skirtį tarp kvalifikacinių reikalavimų projektavimui ir sprendinių įgyvendinimo priežiūrai bei atitinkamas atskiras specializacijas;
- grėsmė nesudaryti kvalifikuotos atestavimo komisijos, apribojus šią veiklą vykdančių specialistų galimybę tapti komisijos nariais.

1.3. ATSTAVIMO AKTUALUMAS PAGAL VEIKLOS SRITIS

2025 m. rugsėjo mėnesio duomenimis Lietuvoje iš viso buvo 1067 atestuoti NKPAS. Daugelis jų turėjo teisę vykdyti ne vienos rūšies veiklą (žr. *Priedą Nr. 2*)²⁶.

6 lentelė. Aktualioje Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atstavimo tvarkos aprašo redakcijoje (2021-07-31) atestuojamos veiklos specializacijos, suskaidytos pagal atestuojamos veiklos rūšis²⁷.

Veiklos rūšys	Specializacijos
7.1. nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų:	7.1.1. archeologiniai tyrimai; 7.1.2. architektūriniai tyrimai; 7.1.3. statinių konstrukcijų tyrimai; 7.1.4. polichromijos ir sienų tapybos tyrimai
7.2. tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui:	7.2.1. architektūrinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.2. architektūrinės polichromijos tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.3. architektūrinio paveldo inžinerinės dalies (konstrukcijų) tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.4. inžinerinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.5. inžinerinių komunikacijų projektavimas; 7.2.6. archeologinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas
7.3. tvarkybos darbų: konservavimo, restauravimo, remonto ir avarijos grėsmės pašalinimo:	7.3.1. akmens mūro, natūralaus akmens, plytų mūro darbai; 7.3.2. medinių konstrukcijų darbai, medžio apdailos ir stalių gaminių darbai; 7.3.3. metalo konstrukcijų metalo ir metalo gaminių darbai; 7.3.4. molio konstrukcijų ir keramikos gaminių darbai; 7.3.5. tinkavimo, dekoratyvinio tinko ir tinkuotų dažytų paviršių darbai; 7.3.6. stogo dangų įrengimo darbai; 7.3.7. teritorijų elementų tvarkymo ir apželdinimo darbai; 7.3.8. vadovavimas tvarkybos darbams
7.4. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės:	7.4.1. tvarkybos darbų projektų, pagal Aprašo 7.2. papunktyje nurodytos veiklos specializacijas; 7.4.3. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertinimų savybių pobūdį ar jų derinį: 7.4.3.1. archeologinio; 7.4.3.2. povandeninio; 7.4.3.3. etnokultūrinio; 7.4.3.4. architektūrinio; 7.4.3.5. sakralinio; 7.4.3.6. želdynų; 7.4.3.7. urbanistinio;

²⁶ Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų, atestuotų Kultūros ministerijoje nuo 2017 m. kovo 1 d., sąrašas (Atnaujinta 2025-04-01), prieiga: <https://lrkm.lrv.lt/public/canonical/1743508195/9097/NEKILNOJAMOJO%20KULT%C5%AAROS%20PAVELDO%20APSAUGOS%20SPECIALIST%C5%B2,%20ATESTUOT%C5%B2%20KULT%C5%AAROS%20MINISTERIJOJE%20NUO%202017%20M.%20KOVO%201%20D.,%20S%C4%84RA-C5%AOAS.pdf>.

²⁷ „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atstavimo tvarkos aprašas“ (LR kultūros ministro 2005-04-14 įsakymas Nr. ĮV-146), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9B9A514FE-1CD/asr>.

Veiklos rūšys	Specializacijos
	7.4.3.8. inžinerinio; 7.4.3.9. istorinio, 7.4.3.10. mitologinio; 7.4.3.11. memorialinio; 7.4.3.12. dailės
7.5. tvarkybos darbų projektų vykdymo priežiūros ir vadovavimo tvarkybos darbų projektų vykdymo priežiūrai:	7.5.1. tvarkybos darbų projektų sprendinių įgyvendinimo priežiūra pagal Aprašo 7.2 papunktyje nurodytas tvarkybos darbų projektų rūšis; 7.5.2. tvarkybos darbų techninė priežiūra pagal Aprašo 7.2 papunktyje nurodytas tvarkybos darbų projektų rūšis

Pirminiai pastebėjimai.

(1) Esama klasifikacija (žr. 6 lentelę) yra labai smulki, dalis skaidymo vertintina kaip dirbtinė ir galinti kelti teisinių kolizijų, pavyzdžiui, projektavimo ir projektų sprendinių įgyvendinimo priežiūros atskyrimas galimai kelia konfliktą dėl autorių teisių ir pan.

(2) Dalis sričių yra labai siauros, todėl jose atestuotų specialistų skaičius yra labai nedidelis ir dėl to kyla grėsmių veiklai užtikrinti, kyla tikimybė eliminuoti ar maksimaliai susiaurinti konkurenciją rinkoje.

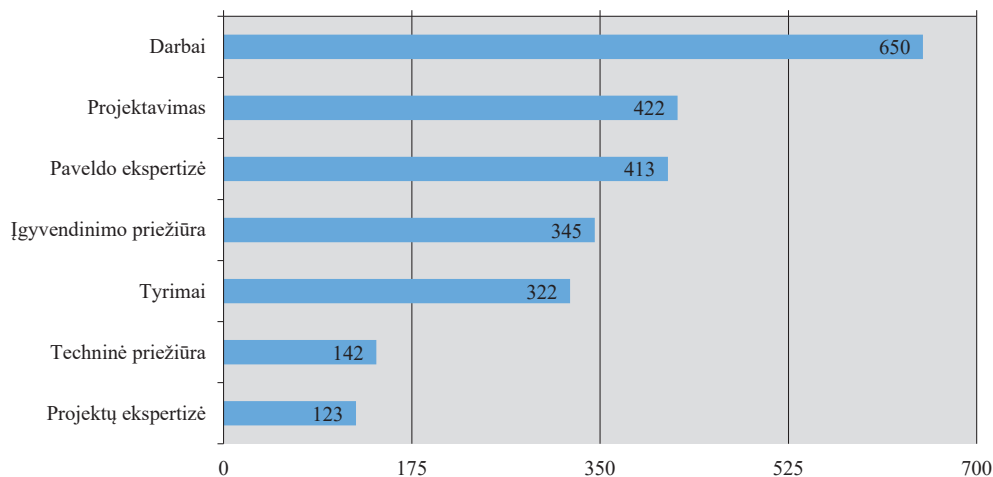
Žemiau pateikiamos mažiausiai atestuotų specialistų turinčios specializacijos:

- siaurų sričių techninė ir projekto sprendinių įgyvendinimo priežiūra – 1–5*;
- inžinerinių komunikacijų projektavimo ekspertizė – 4;
- archeologinio paveldo projektavimas – 6;
- archeologinio paveldo projektavimo ekspertizė – 8;
- konstrukcijų tvarkybos projektavimo ekspertizė – 9.

* KM specialistas 2025-10-21 susitikimo metu patikslino, kad šiuo metu techninės priežiūros specializacija nebeskaidoma pagal tvarkybos darbų projektų rūšis, tačiau apraše ši formuluotė („pagal Aprašo 7.2 papunktyje nurodytas tvarkybos darbų projektų rūšis“) yra likusi, t. y. yra teisiškai aktuali.

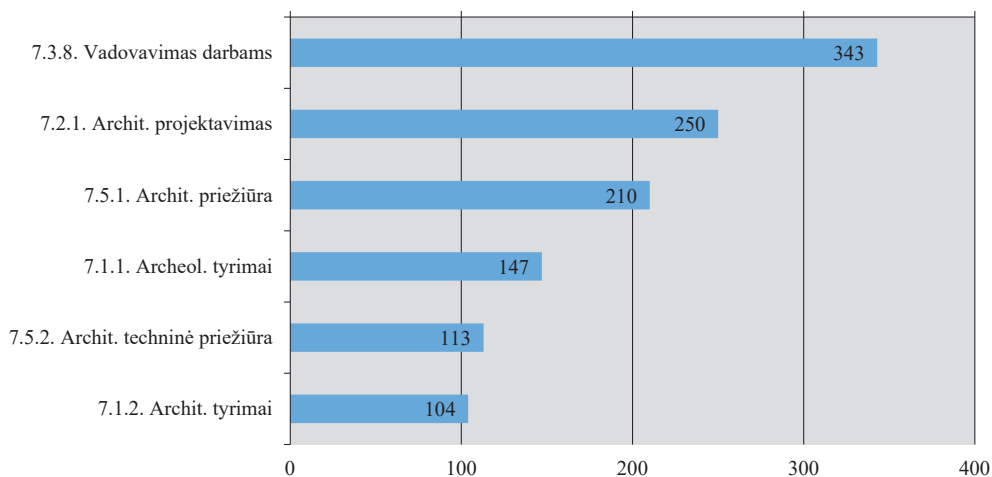
Grupuojant specializacijas į neformalias apibendrintas veiklos sritis, išsiskiria 7 pagrindinės proporciškai netolygios grupės (žr. 1 pav.).

1 pav. Pagrindinės apibendrintos specializacijų veiklos sritys.

Kadangi dauguma specialistų turi ne vieną specializaciją, bendra specializacijų suma viršija 1067 (specialistų – atestuotų asmenų skaičių). Tarp atestuojamų specialistų dominuoja architektai ir inžinieriai, o gausiausia grupė, kurios viduje yra daug skirtingų specializacijų, – tvarkybos darbų vykdymas (žr. 2 pav.).

2 pav. Gausiausios specializacijos pagal *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo tvarkos apraše* išskirtas veiklos sritis.

Detaliau pateikiama archeologijos specializacijų analizė. 3 atestuojamos veiklos specializacijos pagal atestuojamos veiklos rūšis yra tiesiogiai susijusios su archeologinio paveldo tyrimais, tvarkyba, ekspertize (žr. 3 pav.):

7.1. nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų:

7.1.1. archeologiniai tyrimai;

7.2. tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui:

7.2.6. archeologinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas;

7.4. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės, t. y.

7.4.3. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį:

7.4.3.1. archeologinio;

7.4.3.2. povandeninio;

7.4.3.10. mitologinio.

Vadovaujantis KM atestuotų NKPAS sąrašo duomenimis, dalis NKPAS turi reikiamą kvalifikaciją ir galiojančius NKPAS kvalifikacijos atestatus šioms su archeologijos paveldo tyrimais ir vertinimu susijusioms veikloms rūšims:

7.1.1. nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų – archeologiniai tyrimai (147 atestuoti specialistai);

7.2.6. tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui – archeologinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas (6 atestuoti specialistai; tik 1 iš jų taip pat yra 7.1.1. veiklos atestuotas specialistas, t. y. galintis vykdyti archeologinius tyrimus, likusieji – architektūros profilio specialistai);

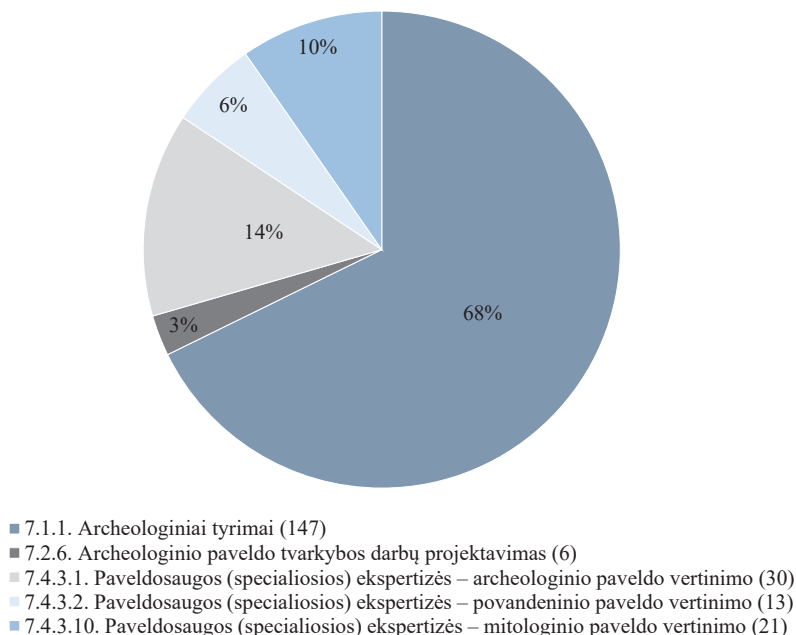
7.4.3.1. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – archeologinio paveldo vertinimo (30 atestuotų specialistų; 22 iš jų taip pat yra 7.1.1. veiklos atestuoti specialistai, t. y. gali vykdyti archeolo-

ginius tyrimus, 1 – 7.2.6. veiklos atestuotas specialistas, 13 – 7.4.3.2. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – povandeninio paveldo vertinimo veiklos specialistų);

7.4.3.2. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – povandeninio paveldo vertinimo (13 atestuotų specialistų; visi iš jų taip pat yra 7.4.3.1. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – archeologinio paveldo vertinimo veiklos specialistai, 10 – 7.1.1. veiklos atestuoti specialistai, t. y. galintys vykdyti archeologinius tyrimus);

7.4.3.10. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – mitologinio paveldo vertinimo (21 atestuotas specialistas; 8 iš jų taip pat yra 7.1.1. veiklos atestuotas specialistas, t. y. galintis vykdyti archeologinius tyrimus, 1 – 7.2.6. veiklos atestuotas specialistas, 14 – 7.4.3.1. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – archeologinio paveldo vertinimo veiklos specialistai, 9 – 7.4.3.2. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės – povandeninio paveldo vertinimo veiklos specialistai).

3 pav. NKAPS veiklų, susijusių su archeologiniu paveldu, rūšys ir šioms veikloms vykdyti atestuotų specialistų skaičius.

1.4. NKPAS KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO ANALIZĖ

Iki 2020 m. teorinius ir praktinius mokymus (kursus), siekiantiems įgyti NKPAS kvalifikacijos atestatą ar pratęsti jį, mokymus vykdė VšĮ Kultūros paveldo akademija. Akademija rengė mokymus pagal atestuojamos veiklos specializacijas. 2020 m. akademija taip pat parengė atmintinę specialistams, siekiantiems gauti NKPAS kvalifikacijos atestatus²⁸. Kvalifikacijos kėlimo mokymai, išduodant tai liudijančius pažymėjimus, vykdyti keliomis kryptimis:

- bendrosios žinios, siekiant edukuoti ir informuoti nekilnojamojo kultūros paveldo savininkus / valdytojus bei įvairius tyrimus ir darbus vykdančius, prižiūrinčius asmenis, kaip

²⁸ Atmintinė specialistams, siekiantiems gauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos atestatą, Vilnius: Kultūros paveldo akademija, 2020, prieiga: <https://paveldo-akademija.lt/blog/2020/11/27/atmintine-siekiantiems-gauti-nekilnojamojo-kulturos-paveldo-apsaugos-specialistu-atestatus/>.

jiems metodiškai tinkamai įvertinti ir atlikti tyrimus planuojant restauravimo / remonto darbus bei išsaugoti autentiškas objekto vertingąsias savybes, kokiais teisės aktais, metodikomis rekomenduojama vadovautis;

- medinis architektūros paveldas ir meistrystė, siekiant suteikti teorines ir praktines žinias Lietuvos medinio kultūros paveldo tradicinių bei specialiųjų statybos technologijų, meistrystės ir restauravimo amato temomis;
- tiksliniai teoriniai kursai, siekiantiems gauti NKPAS atestatą orientuojantis į tikslines auditorijas (pavyzdžiui, tvarkybos darbų vykdytojus (meistrus), tvarkybos darbų vadovus ir kt.).

Pagrindinės trečios krypties paskaitų temos: *Kultūros vertybių apskaita; Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos dokumentai; Urbanistika ir teritorinis planavimas; Architektūros apsaugos, tvarkymo ir pritaikymo problemos (projekto vykdymo priežiūros požiūriu); Kultūros paveldo apsaugos politika; Autento apsauga ir statyba; Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimai* ir pan.

Išgaliojus 2021-04-01 LR kultūros ministro įsakymui Nr. IV-421 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programų derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, tvarka buvo pakeista. Tačiau pagal šią tvarką KM iki 2025 m. pabaigos buvo suderinusi tik dvi NKPAS kvalifikacijos tobulinimo programas, kurių analizė pateikta šiame poskyryje.

Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „**Ekspertai – specialistams**“ (programa suderinta su KM 2022-01-05 raštu Nr. S2-42). Kvalifikacijos tobulinimo kursų programą parengė ir 2023–2025 m. pagal ją kursus organizavo VŠĮ Kultūros paveldo ekspertų asociacija²⁹. Organizuojant kursus bendradarbiauta su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu. Įgyvendinimą finansavo KM³⁰. Toliau išsamiau aptariama 2021 m. asociacijos parengta ir su KM suderinta kursų programa (žr. *Priedą Nr. 3*).

1. Programos logika ir sąranga. Programą sudaro 6 teminiai paskaitų blokai / grupės, išskirtos ir sudėliotos pagal žinių egzaminų temas bei orientuojantis į tikslines auditorijas. Apimtos šios temos: (1) teisiniai pagrindai, (2) paveldo tyrimai, (3) tvarkybos darbų projektai, (4) tvarkybos darbai, (5) paveldosaugos (specialioji) ekspertizė, (6) paveldo vertinimas (vertingosios savybės). Kiekvienai tikslinei auditorijai teminėje grupėje numatyta ne mažiau nei 2 paskaitos (žr. *7 lentelę*). Šiuo atveju nuosekliai laikytasi LR kultūros ministro patvirtintoje *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų profesinių ir teisinių žinių egzamino programoje* išskiriamų temų³¹, šį modelį susiejant su tikslinėmis grupėmis ir jų poreikiais.

29 VŠĮ Kultūros paveldo ekspertų asociacija tiksliai – skatinti kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugą, tvarkybą, tvarų naudojimą, įveiklinimą ir aktualizavimą, vykdyti mokomąją ir švietėjišką veiklą kultūros paveldo apsaugos srityje, organizuoti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursus. Asociacija jungia architektus, restauratorius, paveldosaugininkus, mokslininkus ir praktikus, dirbančius paveldo apsaugos srityje.

30 Finansuota iš 2021–2030 m. KM kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 08-001-04-06-01 „Tvarių prielaidų ir paskatų aktualizuoti kultūros paveldo vertybes sukūrimas“ lėšų.

31 „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų profesinių ir teisinių žinių egzamino programa“ (patvirtinta LR kultūros ministro 2017-03-08 įsakymu IV-45), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1982681003ff11e79ba1ee3112ade9bc>.

7 lentelė. VšĮ Kultūros paveldo ekspertų asociacijos kursų programos sąranga.

Paskaitų teminė grupė	Tikslinė auditorija	Numatytas paskaitų skaičius
1. Teisinių žinių egzamino temos	1A. Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams	4
	1B. Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams	2
2. Profesinių žinių egzamino temos – nekilnojamojo kultūros paveldo taikomieji moksliniai ir ardomieji tyrimai	1A. Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų, tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams, specialistams	8
3. Profesinių žinių egzamino temos – tvarkybos darbų projektų rengimas, vadovavimas projektavimui, projekto vykdymo priežiūra	3A. Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams	2
4. Profesinių žinių egzamino temos – tvarkybos darbai: konservavimas, restauravimas, remontas ir avarijos grėsmės pašalinimas	4A. Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams	6
	4B. Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų, tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams specialistams	7
5. Profesinių žinių egzamino temos – paveldosaugos (specialioji) ekspertizė	5A. Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams specialistams	2
6. Profesinių žinių egzamino temos – nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį	6A. Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams specialistams	3

Tai lėmė tam tikrus programos apribojimus, pavyzdžiui, egzamino programoje šiuo metu nėra specifinių reikalavimų, kurie nurodytų, kokias kultūros paveldo komunikacijos ir sklaidos kompetencijas privalo turėti kilnojamojo / nekilnojamojo kultūros paveldo specialisto atestatą turintys specialistai. Nepaisant to, fragmentiškai informacija apie paveldo komunikaciją pateikiama skirtingų temų paskaitų metu, kuomet pristatomos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų gerosios praktikos, sėkmingi tvarkybos ar įveiklinimo atvejai. Informacijos fragmentiškumas sąlygoja paviršutinišką kultūros paveldo interpretacijos ir komunikacijos procesų supratimą, orientuotą į ribotos apimties komunikacijos priemonių taktinį taikymą. Atkreiptinas dėmesys, kad specialistų kompetencijos organizuoti kultūros paveldo komunikacijos procesą šiuo metu remiasi individualiais specialistų praktiniais gebėjimais, patirtimi ir žiniomis, įgytais su atestacija nesusijusių kvalifikacijos kėlimo paskaitų / seminarų / mokymų metu.

2. Programoje iš viso numatytos 34 paskaitos-temos. Vyrauja su paveldosaugos praktikomis ir realijomis susijusios paskaitos-temos. 5 paskaitos-temos skirtos paveldosaugos istorijai ir teorijai. Visgi reikėtų patikslinti, kad konkrečiai paskaitai-temai numatomas skirtingas laikas ir jos gali trukti nuo 3 iki 12 valandų. Pavyzdžiui, paskaitai *Paveldo tvarkybos istorija* numatyta iki 12 valandų, kai vyrauja 4 valandas truncančios paskaitos-temos. Taip realizuojamas programos siekis taikyti teorines ir praktines paskaitas bei vienas iš uždavinių – „suteikti žinių apie paveldo tvarkybos teorinius principus, jų kaitą, tvarkybos praktikų istorinę raidą ir šiuolaikines tendencijas“. Be to, apdairiai numatyta ir kaip sustiprinti teorinę kursų problematiką, tam pasitelkiant partnerius – aukštąsias universitetines mokyklas (Vilniaus universitetą ir kt.). Numatytos praktinės paskaitos objektuose (2) ir paskaita Lietuvos etnografiniame muziejuje (1), atliepančios programos metodikai, kai „Praktinių paskaitų metu bus vykdoma objektų analizė natūroje, apžiūrimi naujausi tvarkomi paveldo pastatai (konkretus objektų sąrašas bus sudaromas atsižvelgiant į susirinkusių klausytojų patirtis ir poreikį bei tuo metu tvarkomus prieinamus objektus).“

Dalis paskaitų-temų skirta atskirų paveldo tipų problematikai (išskirta pagal raktinius žodžius paskaitos pavadinime): archeologiniam paveldui (2 paskaitos); architektūros paveldui (3 paskaitos); mediniam architektūros paveldui (3 paskaitos); gynybos paveldui (1 paskaita); polichromijai (1 paskaita). Bandoma atsižvelgti į paveldo įvairovę ir kartu skirtingų paveldo tipų ypatumus, orientuotis į skirtingų tikslinių grupių poreikius. Akivaizdu, kad visgi vyrauja bazinės žinios ir kompetencijos arba architektūros paveldo problematika (tai daugiausia aktualizuojama ir paskaitose-temose, kurių pavadinimuose nėra įvardinamas konkretus paveldo tipas).

3. Numatyta, kad paskaitų praktinės dalies pabaigoje bus vykdoma refleksija, o teorinių ir praktinių paskaitų metu bus atliekamas įgytų žinių patikrinimas. Kaip bus atliekamas minimas patikrinimas, kokią reikšmę jis turės ir koks jo tikslas, programoje nedetalizuota. Įgyvendinant programą tokie patikrinimai praktiškai nevyko.

4. Programoje numatyta bendra kursų paskaitų trukmė 130–150 valandų. Paskaitos numatytos (ir vyko) tiek kontaktiniu, tiek nuotoliniu būdu.

5. Paskaitas planuota išdėstyti per penkerius metus (2022–2026 m.). Finansavimas gautas 3 metams (2023–2025 m.), per tiek laiko kursai buvo ir išdėstyti (įgyvendinti). Nors kursų paskaitų-temų tinklėlyje ir buvo pasikeitimų, pagrindinė kursų sąranga ir sumanymas iš esmės liko nepasikeitę³².

2023–2025 m. iš viso buvo perskaitytos 44 paskaitos. 2023 m. kursuose dalyvavo 401 unikalus dalyvis, 2024 m. – 539, 2025 m. – 514 (jei kitais metais tas pats asmuo vėl dalyvavo kursuose, jis skaičiuotas kaip unikalus dalyvis). Bendrai per 2023–2025 m. kursuose dalyvavo 821 unikalus dalyvis. Per 2023–2025 m. atestatui pratęsti reikalingų 20 ir daugiau valandų surinko 502 kursų dalyviai³³.

Apibendrinant, kursų paskaitų-temų tinklėlis vertintinas kaip įvairus ar platus, bandantis orientuotis į skirtingas tematikas ar poreikius. Esminė pastaba dėl turinio: trūksta paskaitų konkrečioms specialistų grupėms, pavyzdžiui, archeologams, dėl to jiems, norint susirinkti reikiamą valandų skaičių, tekdavo klausytis ir kitų sričių specialistams skirtų ir į juos orientuotų paskaitų. Kita vertus, privalumas, kad archeologinius tyrimus atliekantys (ar su jais susiję) specialistai turi

32 Su 2023–2025 m. įgyvendintos programos turiniu galima susipažinti: „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams““, in: *Vilniaus universitetas. Istorijos fakultetas*, prieiga: <https://www.if.vu.lt/dirbkime-kartu/ekspertai-specialistams>.

33 VŠĮ Kultūros paveldo ekspertų asociacijos pateikti duomenys.

galimybę susipažinti su svarbiausiais teisės aktais, reguliuojančių kultūros vertybių apsaugą, nuostatų pokyčiais, naujais teisiniais reikalavimais, terminais ir metodikomis. Tačiau programos metodika ir kursų turinys (temos) (1) neatliepia visų ir / ar konkrečių atestuojamų veiklų specializacijų pagal atestuojamų veiklų rūšis poreikių (sferų, kompetencijų); (2) archeologinio paveldo tyrimus ir išsaugojimą pristatančios temos, orientuotos į kitų sričių specialistų kompetencijų ugdymą, tačiau tiesiogiai neprisideda ar prisideda tik iš dalies prie archeologinio paveldo tyrimus ir / ar vertinimą atliekančių specialistų kompetencijų ugdymo šioje konkrečioje srityje. Programoje numatyta bendra paskaitų trukmė 130–150 valandų, iš kurių 4 valandos skirtos temai *Archeologinio paveldo tyrimai ir apsauga in situ* ir dar 4 valandos – *Archeologiniai tyrimai, jų tikslai, uždaviniai, metodai*.

Organizacine prasme kursų pradžioje, kaip ir vėlesniais metais, nebūdavo galimybės pakviesti visų norinčių dalyvauti kontaktinėse paskaitose. Visų pirma, dėl ilgus metus nevykusios atestacijos susidarė didelis asmenų, kuriems reikalingos kursų valandos atestacijai, skaičius. Antra, kviečiamųjų skaičių riboję auditorijų (patalpų) dydis arba auditorijos (žmonių), su kuria optimaliai gali dirbti pranešėjas, dydis. O siekiant kursų kokybės buvo atsisakyta vien nuotolinių paskaitų organizavimo (kai tokiose paskaitose galima dalyvauti vien formaliai, tik prisijungiant nuotoliui ir toliau koncentruojantis į kitus darbus, o ne į mokymus).

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursai „Tvarumo dėmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“ (programa suderinta su KM 2024-08-05 raštu Nr. VSR-225 ir 2025-08-01 raštu Nr. VSR-239). Kursų programas parengė ir 2024 bei 2025 m. pagal jas kursus organizavo VšĮ Kauno architektūros ir urbanistikos ekspertų taryba³⁴. Kursai finansuoti iš tos pačios KM programos kaip ir VšĮ Kultūros paveldo ekspertų asociacijos vykdytas projektas. Toliau išsamiau aptariamos tarybos pateiktos 2024 ir 2025 m. kursų programos (žr. *Priedą Nr. 4*).

1. Programos nėra struktūruotos. 2024 ir 2025 m. numatyta po 12 paskaitų.

2024 m. paskaitas-temas galima sąlyginai sugrupuoti į grupes:

- konkrečių atvejų-objektų (pavyzdžiui, Kauno rotušė ir aikštė, Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus Vilniuje) pristatymas, orientuojantis į šiuos aspektus: objekto raida, tyrimai, tvarkyba, pritaikymas, vertės – 6 paskaitos;
- bendresnės tematikos paskaitos (pavyzdžiui, poveikio aplinkai vertinimas, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos sprendiniai kompleksiniuose bei specialiuose teritorijų planavimo dokumentuose) – 3 paskaitos;
- atskiriems paveldo tipams skirtos paskaitos (pavyzdžiui, mediniam paveldui, dvarų paveldui) – 3 paskaitos.

Panaši tematinė sąranga ir proporcijos susidėliojo ir 2025 m. programoje.

Abiem atvejais akivaizdi orientacija išskirtinai į architektūros paveldą ir jo problematiką. Nėra paskaitų, skirtų, pavyzdžiui, archeologijai. Stokojama platesnės teorinės perspektyvos – nepasiūlyta nė vienos teorinio pobūdžio paskaitos. Tik 2025 m. numatyta istorinės tematikos paskaita *Lietuvos architektai, architektūra ir paveldas geopolitinių krizių laikotarpiu 1939–1959 m.*, tik keltinas klausimas dėl paskaitos aktualumo ar prasmingumo.

³⁴ VšĮ Kauno architektūros ir urbanistikos ekspertų tarybos pagrindiniai veiklos tikslai ir sritys – ekspertuoti urbanistinius bei architektūrinius darbus, siekti urbanistikos ir architektūros kokybės, kelti architektų kvalifikaciją, skatinti architektūros praktinę veiklą.

2. 2024 m. daugiau nei pusė paskaitų buvo numatytos skaityti nuotoliu (7), dalis paskaitų – objektuose *in situ* (3), kelios paskaitos – auditorinės (2). 2025 m. keturios paskaitos numatytos objektuose *in situ*, likusi dalis – auditorinės paskaitos.

Apibendrinant, šioje kursų programoje vyrauja paskaitos, skirtos konkrečioms atvejams-objektams pristatyti. Ar orientuotis į tokius atvejus būtų sąmoninga ar atsitiktinė programos strategija, ilgesnėje perspektyvoje tai gali pakenkti mokymų kokybei ir naudai, kai pasiliekiama pavyzdžių problematikoje ir į antrą planą nukeliamos bendresnio, koncepcinio ar teorinio pobūdžio paskaitos. Vėlgi akivaizdu, kad architektų ar kitos labai konkrečios specialistų institucijos organizuojami kursai bus labiausiai orientuoti į jų pačių interesą, pavyzdžiui, architektūros paveldą, taip paliekant problemą dėl kitų sričių padengimo.

Atskirai minėtina XX a. paveldo problematika, iškelta DOCOMO LT: „Lietuvoje modernizmo architektūros paveldas (ypač XX a. II pusės) vis dar traktuojamas kaip mažiau vertingas, neįgyvertis, „netikras“, o jo apsaugai bei tvarkymui taikomos technologijos ir metodai neatitinka tarptautinėje paveldosaugoje taikomų gerųjų praktikų. [...] Toks modernizmo architektūros paveldo nepakankamas įvertinimas, šio paveldo sukūrimui naudotų medžiagų ir technologijų, jų tvarkybos (restauravimo ir konservavimo) neišmanymas bei tvarumo aspekto ignoravimas, atspindi ir nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų atestavimo bei kvalifikacijos kėlimo srityje, kurioje nėra atitinkamų temų ir kategorijų.“³⁵

Apibendrinant esamų kvalifikacijos programų analizę, galima paminėti kelis probleminius aspektus:

- nuoseklumo, išsamumo ir platesnio pobūdžio kompetencijų trūkumas programose;
- atskirų specializacijų ar temų „baltosios dėmės“, pavyzdžiui, archeologija, XX a. paveldas ir pan.;
- paskaitų tęstinumas (sistemos tvarumas) ir prieinamumas.

Kol kas esamų NKPAS kvalifikacijos kėlimo galimybių negalima vadinti susiformavusia ir užtikrintai veikiančia sistema. Tai labiau *bottom-up* ir prieinamos lektorių ir temų pasiūlos principais suformuotos laikinos iniciatyvos, o tai neišvengiamai neigiamai veikia rezultatų kokybę.

1.5. SUINTERESUOTŲJŲ ŠALIŲ NUOMONIŲ TYRIMAS

1.5.1. Diskusijos su suinteresuotosiomis šalimis

Tyrimo metu identifikuotos šios suinteresuotųjų šalių grupės ir joms atstovaujančios organizacijos:

- viešojo administravimo institucijos, savo veikloje susiduriančios su NKPAS atestavimu ar veikla: KM (nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politika, NKPAS atestavimas ir kvalifikacijos kėlimo programų tvirtinimas); KPD (nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimas, apskaita, projektų derinimas, darbų kontrolė, pažeidimų tyrimas, Paveldotvarkos programa, kompensavimas ir kt.); KIC (Paveldotvarkos programos vykdymo organizavimas – tvarkybos darbų viešieji pirkimai ir užsakovo funkcijų vykdymas); VKPK (aukščiausių valstybės institucijų ekspertinis patarėjas paveldo apsaugos klausimais);

35 DOCOMOMO LT 2025-09-05 raštas šios studijos rengėjams „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų kvalifikacijos tobulinimo modelio“.

- atestuojamus specialistus buriančios organizacijos: nevyriausybinių organizacijų, profesinės asociacijos, pavyzdžiui, Kultūros paveldo ekspertų asociacija, Lietuvos archeologijos draugija, Lietuvos architektų rūmai, Lietuvos architektų sąjunga, Lietuvos dailės istorikų draugija, Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjunga, Lietuvos Respublikos restauratorių sąjunga, Lietuvos restauratorių asociacija;
- atestuojamų profesijų specialistus rengiančios švietimo ir mokslo institucijos, pavyzdžiui, Kauno kolegija, Vilniaus dailės akademija, Vilniaus universitetas;
- kitos paveldo lauke plačiaja prasme veikiančios organizacijos, susijusios su paveldo ir susijusių sričių kompetencijų kėlimu, ekspertine veikla, sąmoningumo ugdymu, populiarinimu, pavyzdžiui, DOCOMOMO LT, ICOMOS Lietuva, Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius (KAUET), Lietuvos etnografijos muziejus, Nacionalinis architektūros institutas.

2025-09-05 buvo organizuota **suinteresuotųjų šalių diskusija**. Diskusija vykdta pasidalinus į dvi grupes, kurios susitiko skirtingu metu, siekiant išvengti galimo susivaržymo, savicenzūros. Pirmojoje grupėje diskutuota su valstybinių institucijų atstovais: KM, KPD, KIC, VKPK. Į antrąją grupę kviešti akademinę institucijų ir atestuojamus specialistus vienijančių organizacijų atstovai. Dalyvavo šių organizacijų atstovai: ICOMOS Lietuva, Kultūros paveldo ekspertų asociacija, Lietuvos archeologijos draugija, Lietuvos architektų rūmai, Lietuvos architektų sąjunga, Lietuvos etnografijos muziejus, Nacionalinis architektūros institutas, taip pat Kauno kolegija ir Vilniaus dailės akademija. Lietuvos dailės istorikų draugija ir DOCOMOMO Lietuva gyvai nedalyvavo, bet pateikė siūlymus raštu. Buvo kviešti, tačiau nedalyvavo Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius, Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjunga, Lietuvos pilių ir dvarų asociacija, Lietuvos Respublikos restauratorių sąjunga, Lietuvos restauratorių asociacija.

Pirmoji (institucijų atstovų) grupė pagal pateiktą tyrimo struktūrą ir problematiką identifiko šias problemas ir pateikė siūlymus – žr. **8 lentelę**.

8 lentelė. Pirmosios (institucijų atstovų) grupės identifikuotos problemos ir pasiūlymai atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemoms.

I. ATESTAVIMAS	
1. Atestuojamos sritys ir specializacijos	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• specialistai atestuojasi vienoje srityje, tačiau realybėje dažnai glaudžiai dirba ir su kitomis, pavyzdžiui, kilnojamojo kultūros paveldo specialistas dirba su sienų taptyba, kuri yra ir nekilnojamojo paveldo dalis; • neapibrėžtas tyrėjų (menotyrininkų, chemikų ir kt.) statusas – dalis jų nėra atestuojami, tačiau pati atestacijos galimybė kelia daugybę klausimų, pavyzdžiui, ar tyrėju gali būti laikomas asmuo, kuris tik kompiliuoja kitų specialistų atliktus tyrimus; • meistrų (mūrininkų, elektrikų ir kt.), dirbančių nekilnojamojo paveldo objektuose, atestavimas priklauso tik nuo rangovų iniciatyvos, šiuo metu nėra jokių paskatų gauti atestatą; • kilnojamųjų vertybių specialistams leidžiama atestuotis tik vienoje siauroje srityje, tai daro specialybes nepatrauklias, ypač jauniems specialistams; • kultūros paveldo specialistai nėra įteisinti profesijų klasifikatoriuje	• sukurti atskirą meistrų, dirbančių kultūros paveldo objektuose, atestavimo programą; • profesijų klasifikatoriuje įteisinti paveldo specialistų profesijas; • šiame projekte palyginti, kokių profesijų specialistai dirba paveldo objektuose ir kurie iš jų yra atestuojami

I. ATESTAVIMAS	
2. Atestavimo procesas ir kvalifikaciniai reikalavimai	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• uždara atestavimo komisija, kai specialistai vertina kitus tos pačios srities specialistus (potencialius konkurentus rinkoje), yra nepriimtina ir turėtų būti keičiama; • yra didelė atskirtis tarp kilnojamojo ir nekilnojamojo paveldo atestavimo sistemų, šioms sritims taikomos skirtingos taisyklės, kriterijai bei atestatų atnaujinimo periodiškumo reikalavimai, pavyzdžiui, nekilnojamojo paveldo specialistai privalo nuolat atnaujinti atestatus, o kilnojamojo paveldo specialistams tokio reikalavimo nėra; • architektų atestavimo procese išskirtini kūrybiniai, teisiniai ir vadybiniai aspektai: specialistai gali pasižymėti aukšta profesine kompetencija, tačiau turėti ribotas teises žinias, todėl kyla klausimas, ar nevertėtų atestavimo procese atskirti teisinių ir profesinių žinių vertinimo ir atitinkamai skirti atestatus; • šiuo metu KM atestavimo procese nereikalauja pateikti profesinę patirtį įrodančių dokumentų sąrašo – pakanka tik nurodyti išklausių paskaitų skaičių; • NKPAS, atestuotų KM, sąrašuose yra daug neaktyvių specialistų, kurie nėra realiai dirbantys, o tai sukuria iškreiptą atestuotų specialistų statistiką ir taip užkerta kelią kelti specialistų trūkumo problemas; • dabartinė sistema neįtraukia akademinės srities atstovų, tik praktikus, o tai kelia problemų tokiose srityse, kaip tam tikrų vertingųjų savybių pobūdžių objektų vertinimas; • nėra aiškių kvalifikacinių reikalavimų meistrams ir darbų vadovams; • inžinierius priimti atestuotis tik jau turint SSVA išduotą atestatą, kuris laikytinas bazine kompetencija; • kategorijų grąžinimas į architektų atestavimo sistemą sukels daugybę teisinių iššūkių dėl specialistų, kurie buvo atestuoti „viskam“, teisėtų lūkesčių; • dabartinė sistema suteikia galimybę daliai specialistų gauti atestatą ir neatsinaujinti žinių	• įvesti privalomą patirties sąrašo pateikimą, kuriame būtų nurodyti realūs objektai, prie kurių dirbo specialistas, atlikti konkretūs darbai, kvalifikacijos kėlimo kursai ir pan. (pavyzdžiui, tokią informaciją šiuo metu galima matyti „Infostatybos“ registre); jei kyla teisinių kliūčių dėl reikalavimo įrodyti patirtį, galbūt galima objektų sąrašo pateikimą motyvuoti viešinimo argumentu; • įtraukti galimybę tam tikroms kryptims atestuotis akademinės srities atstovams; • siekiant užtikrinti aukštą specialistų kvalifikaciją, visi prie paveldo objektų dirbantys specialistai, įskaitant meistrus, turėtų būti įtraukti į švietimo sistemos klasiifikatorių
3. Atestuojanti institucija ir ekspertai	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• KM nėra tinkama vykdyti atestavimo funkcijas; šiuo metu ministerija negali deleguoti atestavimo funkcijos ir kitoms jai pavaldžioms institucijoms, nes jos (KPD, KIC) tiesiogiai dalyvauja tvarkybos procesuose, todėl kiltų interesų konfliktas; • KM neturi ir ateityje neturės administracinius sprendimus priimančios institucijos statuso, todėl negali efektyviai vykdyti drausminimo politikos; KM komisija gali tik peržiūrėti faktus, tačiau neturi teisės konstatuoti pažeidimų; • yra rizika, kad viena atestuojanti institucija (pavyzdžiui, šiuo metu svarstomas Nacionalinis architektūros institutas) bus per siaurų kompetencijų atestuoti platų specialistų ratą; dėl tos pačios priežasties netinkama būtų atestavimą perduoti vienai iš profesinės savivaldos institucijų	• įkurti atskirą instituciją (ar priskirti funkcijas esamai institucijai), kuri vykdytų atestavimą, kvalifikacijos kėlimą ir šių procesų priežiūrą (kompetencijų centras); • formuoti komisijas iš įvairių sričių specialistų, reguliariai rotuojant jų sudėtį, įtraukti užsienio ekspertus; • šio tyrimo ribose yra labai svarbu įsivertinti rinkos dydį, reikia žinoti, koks specialistų kiekis yra reikalingas; • pavyzdžiai tolesnei analizei: Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos ir SSVA praktikos, tautinio paveldo produktų atestavimo modelis

I. ATESTAVIMAS	
4. Drausminės priemonės	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• šiuo metu nėra veikiančios priežiūros sistemos ar drausminių priemonių; • už pažeidimus nėra baudžiama, tie patys asmenys gali nuolatos kartoti pažeidimus; • specialiosios paveldosaugos ekspertizės statusas silpnas, tai tik formali procedūra	• įdiegti drausminimo ir priežiūros sistemą; • sustiprinti paveldosaugos ekspertizės patikimumą, užtikrinti jų viešumą; • įvesti „juodąjį sąrašą“ specialistų, kurie padarė žalą kultūros paveldui, tačiau tokiu atveju turi būti užtikrinama asmens duomenų apsauga
II. KVALIFIKACIJOS KĖLIMAS	
1. Kompetencijos	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• dabartinėje atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemoje galima leisti sau netobulėti (kursai išklaunami tik formaliai); • kultūros paveldo tyrimai patiria regresą, ypač konstrukcijų srityje; • menotyriniai tyrimai yra beveik neužsakomi, vyksta labai fragmentiškai; • nėra kompetencijų centro, kuris koordinuotų patirtį ir žinias; • tarp daugelio sričių specialistų, ypač inžinerinių specialybių, trūksta paveldo vertybių suvokimo ir vertinimo bei žinių apie tradicinius darbo metodus ir medžiagas; • nėra reglamentuoto nekilnojamojo kultūros paveldo projekto kokybės standarto, todėl yra labai sudėtinga užtikrinti jų kokybę ir vertinti žemos kokybės projektus; • bendras žinių lygis yra gana žemas – specialistai dažnai patys nesupranta, kad jiems jų trūksta; • sovietinio laikotarpio objektai dažnai laikomi „netikru“ paveldu, todėl nėra kaupiamos ir perduodamos žinios apie juos, trūksta jų specifiką išmanančių specialistų	• ugdyti sąmoningumą ir atsakomybę specialistų, dirbančių su kultūros paveldo objektais, bendruomenėje; • nustatyti ir reglamentuoti nekilnojamojo kultūros paveldo projekto kokybės standartus
2. Aktualūs metodai ir temos kvalifikacijos kėlimo mokymams	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• nors kultūros paveldo projektuose dalyvauja daugybė skirtingų sričių specialistų, jie dažnai dirba izoliuotai, todėl trūksta tarpdisciplininio bendradarbiavimo; • trūksta praktinių mokymų, situacinių pratybų mišrioms specialistų grupėms; • yra pernelyg mažai kalbama apie autorystę ir profesinę etiką; • nėra pakankamai teisinių žinių stiprinimo būdų, orientuotų į praktinį jų pritaikomumą, pavyzdžiui, konkrečių teisinių situacijų, bylų teisme nagrinėjimo; • jei kvalifikacijos kėlimą lems viešieji pirkimai, nukentės jų kokybė; • dalis jaunų specialistų neturi kur įgyti praktikos, nes pameistrystė nėra aktyviai diegiama	• įvesti privalomus teorinius kvalifikacijos kėlimo kursus, paremtus modulių sistema; tokioje sistemoje kiekvienas specialistas privalėtų pasirinkti bent kelias temas ne iš savo tiesioginės specialybės, taip būtų stiprinamas ryšys tarp skirtingų disciplinų; • organizuoti praktinius kursus, pameistrystę, rezidentūras; bent dalis mokymų turėtų būti skirti mišrioms specialistų grupėms; • vykdyti praktinius mokymus konkrečiuose kultūros paveldo objektuose; KM turi pavaldžių įstaigų, kurios valdo daugybę paveldo objektų, kuriuose galėtų vykti mokymai; • į kvalifikacijos kėlimo procesą įtraukti užsienio specialistus; • organizuoti Baltijos šalių ir kitas tarptautines stovyklas; • kvalifikacijos kėlimo kursuose reguliariai apžvelgti teisinių praktiką, organizuoti teisės aktų išaiškinimo užsėsimus; • į kursus įtraukti autorystės ir profesinės etikos temas

I. ATESTAVIMAS	
3. Kvalifikacijos kėlimo kokybės užtikrinimo priemonės	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• trūksta kvalifikacijos tobulinimo programų kriterijų kvalifikacijos kėlimą vykdančioms įmonėms ir asmenims; • trūksta kompetentingų lektorių; • Lietuvoje trūksta ekspertų, todėl lektoriai ir jų dėstomos paskaitos nuolatos kartojasi	• į kvalifikacijos kėlimo procesą įtraukti užsienio specialistus; • į kvalifikacijos kėlimo kursus įtraukti KPD teisininkus, kurie galėtų vesti užsiėmimus, susijusius su teisine sistema; • renkant, kas vykdys kvalifikacijos kėlimą, vertinti tiekėjus ir jų kompetenciją, o ne tik jų siūlomas temas; • užtikrinti kursų kokybės kontrolę ir išlaikyti aukštą karteį

Antroji (atestuojamų specialistų atstovų) grupė taip pat identifikavo problemas ir teikė siūlymus – žr. *9 lentelę*.

9 lentelė. **Antrosios (atestuojamų specialistų atstovų) grupės identifikuotos problemos ir pasiūlymai atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemoms.**

I. ATESTAVIMAS	
1. Atestuojamos sritys ir specializacijos	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• kilnojamojo ir nekilnojamojo paveldo specialistai yra atestuojami atskirai, nors praktikoje sritys persidengia, pavyzdžiui, restauratoriai dirba su sienine tapyba nekilnojamojo paveldo objektuose; • nėra aiškaus pasiskirstymo dėl specialisto atsakomybių nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, pavyzdžiui, nėra aišku, ar sudėtingi lipdiniai, kurie neturi atskiro kodo kultūros vertybių registre, yra kilnojamojo, ar nekilnojamojo paveldo specialistų sritis; • nišinių sričių specialistai (dirbantys su keramika, metalu, stiklu ir kt.) neturi aiškių atestavimo kriterijų	• atestavimą diferencijuoti pagal specializacijas (architektai, restauratoriai, archeologai, meistrai); • diferencijuota atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo ir kursų tvarka statybos darbų vadovams, techninės priežiūros vadovams ir meistrams; • įvertinti sudėtingumo ir unikalumo kriterijus sprendžiant, kas turi teisę dirbti su specifiniais elementais paveldo objektuose
2. Atestavimo procesas ir kvalifikaciniai reikalavimai	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• nėra atliktos rinkos analizės – nežinoma, kiek specialistų realiai dirba, kiek jų dalyvautų kvalifikacijos kėlimo procese; • KM atestavimo komisijos veikloje trūksta kriterijų, pagal kuriuos galima būtų vertinti pretendentes atestuotis; taip pat neaišku, kokiais kriterijais vertinti kandidatus be praktinės patirties, pavyzdžiui, kai jauni specialistai atestuojami pirmą kartą; • kategorijų klausimas: pagal naują įstatymą visi architektai gaus aukščiausią kategoriją, ar tai atspindės realią situaciją?; • archeologų atestavimo praktikoje kategorijos neturi reikšmės, nes dauguma objektų yra kultūros paminklai, jiems tirti reikalinga III kategorija (pagal iki 2017 m. galiojusią tvarką)	• atlikti rinkos analizę įvertinant, kiek specialistų iš tikrųjų aktyviai dirba ir dalyvautų kvalifikacijos kėlimo procese; • įdiegti aiškius kriterijus, ką specialistas turi mokėti dirbdamas tam tikroje pozicijoje; • kvalifikacijos kėlimo kursus taikyti dar prieš atestavimą – tai padėtų giliau suvokti pasirenkamą specializaciją; • kvalifikacijos sistemą sieti su objektų, kuriuose planuojama dirbti, reikšmingumu, t. y. atestatas nurodo, kokiuose objektuose galima dirbti; • keičiant sistemą visiems suteikti žemiausią atestatų kategoriją, kad nebūtų teisinės problemos su „teisėtais lūkesčiais“ ir suteikti galimybę ją pakelti pagal patirtį ir žinias; • svarstyti archeologijos atestavimo srityje iš viso atsakyti kategorijų

I. ATESTAVIMAS	
3. Atestuojanti institucija ir ekspertai	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
- Architektų rūmų požiūriu, visi architektai (ir dirbantys su paveldu, ir ne) turėtų būti atestuojami centralizuotai; - atestavimo komisijose yra per mažai proporcingo specializacijų atstovavimo; - Nacionalinis architektūros institutas yra vienas iš pretendentų vykdyti atestavimo procesą, tačiau neturi tinkamų kompetencijų vertinti įvairių (ne architektūros) sričių paveldo specialistų; - trūksta analizės, kaip atsakomybės tarp institucijų yra paskirstytos užsienio šalyse ir praktikoje	- atestavimo komisijose turi būti numatytas proporcingas specializacijų atstovavimas; - svarstyti įsteigti atestavimo instituciją šalia VKPK; - išnagrinėti užsienio šalių patirtis (aktuali: Jungtinė Karalystė, Vokietija, Skandinavijos šalys, Prancūzija, Lenkija, Nyderlandai, Islandija, Estija, Čekija)
4. Drausminės priemonės	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
- šiuo metu paveldo srityje nėra aiškių drausminių priemonių taikymo mechanizmų; - pažeidimai architektūros srityje dažniausiai fiksuojami tik išpėjimais; - nėra įtvirtintų žalos skaičiavimo ir įvertinimo mechanizmų (išskyrus archeologijos srityje)	- įtvirtinti žalos skaičiavimo ir įvertinimo mechanizmus; - pasitelkti tautinio paveldo sistemos pavyzdį – padarius didelę žalą, atestatas yra naikinamas; - institucija, vykdydanti atestavimą, turėtų numatyti etatus teisininkams
II. KVALIFIKACIJOS KĖLIMAS	
1. Kompetencijos	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
- inžinierių konstruktorių pozicija diskusijoje neatsispindi, nors jų vaidmuo yra svarbus; - architektai po studijų neturi pakankamai žinių apie paveldą, todėl būtinas papildomas kvalifikacijos tobulinimas; - formalusis švietimas nesudomina architektūros studentų paveldu, išskyrus pavienes išimtis; - trūksta informacijos apie realų specialistų poreikį, pavyzdžiui, Kauno kolegija nežino, kokių sričių specialistų labiausiai reikia	- plėsti jaunųjų specialistų praktines galimybes (pameistrystę, rezidentūrą); - įtraukti užsienio specialistų, kad būtų kompensuotos vietinio švietimo spragos
2. Aktualūs metodai ir temos kvalifikacijos kėlimo mokymams	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
- meistrams skirti įvairūs kursai nėra laikomi kvalifikacijos kėlimu; - dalys specialistų, ypač meistrų, visiškai nesidomi teisiniu reglamentavimu; - nišinių sričių specialistai (dirbantys su keramika, metalu, stiklu ir kt.) neturi galimybės mokytis pas vietinius meistrus, nes tam tikrais atvejais tokių meistrų tiesiog nėra	- įdiegti modulinę kvalifikacijos kėlimo kursų sistemą, kai privaloma rinktis ne tik savo specializacijos, bet ir gretimų sričių temas; - kvalifikacijos kėlimo kursai ar pameistrystė galėtų vykti dar iki atestavimo egzamino – tai padėtų suvokti, ar specializacija atitiks specialisto lūkesčius; - kursus siūloma skirstyti pagal kategorijas, suteikiant galimybę mokytis tik aktualių temų, pavyzdžiui, specialistui, kuris neplanuoja atlikti ekspertizės, nebūtina gilintis į šią sritį detalai; - įtraukti į kursus praktikus, pavyzdžiui, specializuotų medžiagų tiekėjus, kurie turi daug vizualinės medžiagos; rengti praktinius mokymus; - numatyti galimybę nišinių sričių specialistams stažuotis užsienyje, pavyzdžiui, su valstybės stipendijomis;

I. ATTESTAVIMAS	
	• meistras turėtų eiti kartu eiti į tuos pačius kursus kaip ir, pavyzdžiui, architektai; tik atstovėsi gautų kitą kategoriją; • kvalifikacijos kėlimas archeologams turėtų būti daugiausia praktinis ir pristatyti technologinius procesus; • užtikrinti nuotolinių kursų prieigą ir įrašus, nes specialistų užimtumas yra labai didelis
3. Kvalifikacijos kėlimo kokybės užtikrinimo priemonės	
Identifikuotos problemos ir grėsmės	Pasiūlymai
• KM sistema neatspindi realių kvalifikacijos kėlimo kursų lankymo – įrašai bazėje nėra atnaujinami; • temų sąrašą tvirtina KM, o turėtų tvirtinti nešališka, mokslinė institucija; • informacijos ir sklaidos trūkumas – žmonės paprasčiausiai neranda informacijos apie kursus; • trūksta lektorių įvairovės, temos kartojasi	• kursai ir jų rezultatai turi būti atspindėti specialistų bazėje (galima remtis Architektų rūmų praktika); • kursų organizavimą galėtų perimti universitetai ar kitos institucijos; • į kvalifikacijos kėlimo procesus reikia įtraukti užsienio specialistų

Apibendrinant, galima pastebėti, kad pirmoji (institucijų) grupė esamą situaciją vertina labiau neigiamai, identifikuoja daugiau sisteminių problemų, neigiamai veikiančių galutinį rezultatą – tvarkybos darbų kokybę. Antroji grupė (atestuojamieji specialistai) daugiau dėmesio skiria praktinėms detalėms, prieinamumo ir aktualaus turinio klausimams. Abi grupės sutinka, kad atestavimo procesas turi būti skaidrus, kvalifikacijos kėlimas kokybiškas, įtraukiant užsienio lektorius, kad nebūtų užsidaryta siaurame vietinių specialistų rate.

Pagrindinės 2025 m. rugsėjo 5 d. diskusijų metu identifikuotos problemos:

- sunku atskirti tik atestavimą – reikia matyti visos sistemos problematiką;
- pagrindinė problema – kompetencijų trūkumas;
- specialistai atestuojasi vienoje srityje, tačiau realybėje dažnai glaudžiai dirba ir su kitomis sritimis;
- atskirtis tarp kilnojamojo ir nekilnojamojo paveldo atestavimo sistemų;
- tarpdisciplininio bendradarbiavimo trūkumas;
- neapibrėžtas dalies tyrėjų (menotyrininkų, chemikų ir kt.) statusas;
- kultūros paveldo specialistai nėra įteisinti profesijų klasifikatoriuje;
- daliai specialistų nėra aiškių kvalifikacinių reikalavimų;
- profesionalių lektorių trūkumas;
- NKPAS sąrašas neatspindi aktyvių specialistų.

Labai svarbu paminėti, nors tai ir išeina už šios studijos ribų, kad vertinant specialistų atestavimo problematiką, ryškėja gausybė kitų sisteminių problemų: bazinio išsilavinimo, kokybės kontrolės, viešųjų pirkimų sistemos ir t. t.

Pagrindiniai 2025 m. rugsėjo 5 d. diskusijų metu identifikuoti siūlymai:

Atestavimo tvarka:

- įteisinti paveldo specialistų profesijas profesijų klasifikatoriuje;
- įvesti privalomą patirties sąrašo pateikimą (objektai, darbai, kvalifikacijos kėlimas);
- išplėsti atestavimo komisijos sudėtį (ją rotuoti, įtraukti užsienio šalių ekspertų);
- kvalifikacijos kėlimo kursus taikyti dar prieš atestavimą;
- sustiprinti paveldosaugos ekspertizų patikimumą, užtikrinti jų viešumą.

Kvalifikacijos kėlimas:

- atskiros kompetencijų ugdymo institucijos poreikis;
- kursų organizavimą galėtų perimti universitetai ar kitos institucijos;
- kvalifikacijos kėlimo kursus ir jų programą paremti modulių sistema;
- atestavimą diferencijuoti pagal specializacijas;
- praktiniai mokymai, vykdomi konkrečiuose kultūros paveldo objektuose;
- organizuoti Baltijos šalių ir kitas tarptautines stovyklas;
- į kursus įtraukti autorystės ir profesinės etikos temas;
- renkantis, kas vykdys kvalifikacijos kėlimą, vertinti tiekėjus ir jų kompetenciją, ne tik temas;
- užtikrinti kursų kokybės kontrolę ir išlaikyti aukštą kartelę.

1.5.2. Lietuvos archeologijos draugijos narių apklausa

Siekiant išsiaiškinti archeologų bendruomenės nuomonę dėl esamos specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos bei identifikuoti jų lūkesčius, 2025 m. lapkričio 12–18 d. buvo atlikta Lietuvos archeologijos draugijos narių apklausa. Ši draugija vienija ir koordinuoja Lietuvos archeologų ir visuomenės atstovų pastangas saugoti, tirti bei populiarinti Lietuvos archeologijos paveldą³⁶. Internetinę anoniminę apklausą užpildė 19 draugijos narių. Absoliuti jų dauguma – archeologinius tyrimus vykdančios, t. y. NKPAS atestatą turintys, asmenys.

Apklaustieji turėjo galimybę įvertinti esamą NKPAS atestavimo sistemą, vertinant atestuojamos veiklos specializacijas, susijusias su archeologiniais tyrimais (žr. *Priedą Nr. 5*). 21 proc. apklaustųjų (4 asmenys) pasisakė teigiamai apie esamą atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo tvarką, likusioji dalis išreiškė nepasitenkinimą tvarka, tai grįsdami keliais pagrindiniais aspektais: (1) atestatų išdavimo tvarka (pavyzdžiui, kvalifikacijos reikalavimais, atestavimo procedūra ir pan.) (31,6 proc.; 6 asm.); (2) atestatų pratęsimo tvarka (pavyzdžiui, taikomais reikalavimais ir pan.) (31,6 proc.; 6 asm.). O taip pat: (3) KM administruojamo proceso tvarka (1 asm.); (4) reikalavimų archeologinių tyrimų metodikos išmanymui atestavimo procese stoka (1 asm.), 15 proc. (3 asm.) teigė, kad archeologiniams tyrimams vykdyti atestavimo procedūra nereikalinga arba ši procedūra galėtų būti taikoma tais atvejais, kai archeologinius tyrimus siekia atlikti asmuo, turintis kitą universitetinį (ne archeologijos, bet, pavyzdžiui, istorijos) diplomą.

Apklaustieji taip pat buvo kviečiami įvertinti šiuo metu vykdomą NKPAS kvalifikacijos tobulinimo programą. Absoliuti dauguma atsakiusiųjų (95 proc.) nurodė esamos sistemos trūkumus ir pasirinko šiuos atsakymus: (1) programa gera, tačiau turi organizavimo ir / ar turinio trūkumų (42,1 proc.; 8 asm.); (2) kursų temos stokoja archeologams aktualių temų (68,4 proc.; 13 asm.); (3) kursų programa neatliepia realių poreikių (reikalavimų) vykdančioms archeologiniams tyrimams (52,6 proc.; 10 asm.). 1 asmuo pasisakė, kad programą reikia iš esmės keisti. Ir 1 specialistui šis klausimas nebuvo aktualus, nes NKPAS kvalifikacijos tobulinimo programoje nedalyvavo.

Apibendrinant apklausos duomenis buvo išskirti NKPAS atestavimo sistemos esminiai trūkumai ir pateiktos rekomendacijos (žr. *10 lentelę*).

36 Plačiau apie draugiją žr. *Lietuvos archeologijos draugija*, prieiga: <https://lad.lt/>.

10 lentelė. NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos trūkumai ir rekomendacijos sistemos tobulinimui pagal Lietuvos archeologijos draugijos narių apklausos duomenis.

Atestavimo sistemos trūkumai	Rekomendacijos atestavimo sistemai
• poreikis atnaujinti laikomą NKPAS egzamino testą; • atestavimo komisija nepakankamai dėmesio skiria specialistų metodikos pažeidimams ir su tuo tiesiogiai susijusiai NKPAS atestato sustabdymo ar panaikinimo galimybei; • neaiški, ypač archeologams, eksperto kvalifikacijos suteikimo tvarka; • nesusikalbėjimas (menka komunikacija) su KM; • atestuojami nepakankamai praktikos turėję specialistai; • laiku neatnaujinamas atestuotų specialistų sąrašas; • nėra bendros ilgalaikės vizijos ar strategijos, kokios kvalifikacijos specialistus yra siekiama rengti; • menkas dėmesys specialistų žinių atitikimui paveldosaugos keliams reikalavimams (kurie turėtų būti aukštesni nei dabartiniai); • nepakankamai aiškios NKPAS atestato pratęsimo sąlygos; • atestatai nediferencijuojami pagal turimą patirtį	• aiškios strategijos ir vizijos ugdomų specialistų atestavimo klausimu suformavimas; • aiški NKPAS atestatų stabdymo ar panaikino tvarka; • atestavimo komisijos sudėties diferencijavimas; • aiškūs ir argumentuoti profesinės patirties pagrindimo kriterijai; • aiški ir savalaikė komunikacija
Kvalifikacijos kėlimo sistemos trūkumai	Rekomendacijos kvalifikacijos kėlimo sistemai
• vykdomas kvalifikacijos tobulinimas yra tik formalus procesas (reikalaujamos 20 val. yra nepakankamos žinioms gilinti); • siūlomų kursų temos turi mažai ką bendro su archeologiniais tyrimais; • neaiški komunikacija, menkas informavimas (kursai per reti, juose dalyvauti nepatenka visi norintys); • praktinių mokymų stoka; • menkas mokymų (ir temų) pasirinkimas	• būtinos tiek bendro pobūdžio, tiek specializuotos mokymų temos vykdančioms archeologiniams tyrimams; • reikalingi platesnės apimties mokymai (daugiau valandų, platesnės tematikos ir pan.); • programas papildyti praktiniais mokymais; • reikalingas mokymų turinio tarptautiškumo aspektas; • nuosekli profiliuota, į specialisto asmeninius poreikius orientuota programa (su galimybe pasirinkti); • siaurų specializacijų tarpusavio komunikacijos mechanizmo įvedimas; • nedubliuoti formalaus švietimo programų; • prieinamumo užtikrinimas; • kalendorinis pusmečio ar metų mokymų planas

Apklausoje dalyvavusieji taip pat nurodė, kokios konkrečios kompetencijos turėtų būti keliamos archeologiniams tyrimams vykdančioms specialistams bei kokias kompetencijas jie patys papildomai mokymų metu norėtų įgyti. Dalyvių nurodytos kompetencijos ar norimi įgyti praktiniai įgūdžiai gali būti suskirstyti į 9 tematinės grupes (detaliau žr. *Priede Nr. 5*):

- 1) teisinių žinių atnaujinimas ir gilinimas (tarptautiniu ir nacionaliniu lygiais);
- 2) akademinė ir profesinė etika, etiniai paveldosaugos principai;
- 3) tarpdalykinis bendradarbiavimas ir mokymasis (su kitų sričių specialistais);
- 4) lauko tyrimų metodika (dokumentacija, (ne)destrukcinių tyrimų metodikos);
- 5) 3D dokumentacijos ir modeliavimo pagrindai (pavyzdžiui, fotogrametrija, LiDAR, bepiločiai orlaiviai);
- 6) tarpdisciplininiai tyrimai (specializuotos tyrimų metodikos);
- 7) informacijos apdorojimo ir analizės metodai (pavyzdžiui, GIS, kiti kompiuteriniai duomenų apdorojimo būdai);

- 8) struktūrų ir radinių konservavimo-restauravimo žinios;
- 9) papildomos kompetencijos (pavyzdžiui, geologijos, architektūros ar kitos žinios).

Apibendrinant apklausos rezultatus, galima teigti, kad esama NKPAS kvalifikacijos tobulinimo sistema yra vertinama kritiškai dėl nepateisinamų lūkesčių atnaujinant ir tobulinant būtent konkrečiai archeologijos srities atstovų žinias ir įgūdžius. Kvalifikacijos kėlimo kursai, stokojantys archeologiniam paveldui skirtų temų, neatliepia archeologijos specialistų mokymosi poreikių. Šie poreikiai yra susiję su specifinėmis, tarpdalykinėmis ir tarpdisciplininėmis tematikomis, taip pat su specialiosiomis praktinėmis ir šiuolaikinių technologijų metodikomis ir galimybėmis. Taip pat NKPAS atestavimo sistema daugelio pripažįstama kaip reikalinga, tačiau akcentuojamas jos tobulinimas atestuojant, pratęsiant atestatą ir sustabdant jo galiojimą, tobulinant pačias procedūras, ypač atkreipiant dėmesį į specialisto profesinės patirties svarbą, reikiamas kompetencijas ir keliamus kvalifikacinius reikalavimus.

1.5.3. Analizės ir koncepcijos principų viešas aptarimas

2025-10-21 vykusiame analizės ir koncepcijos principų pristatyme suinteresuotosioms šalims dalyvavo valstybinių institucijų (LRKM, KPD, KIC, VKPK), atestuojamus specialistus vienijančių organizacijų (DOCOMOMO LT, Kultūros paveldo ekspertų asociacijos, Lietuvos archeologijos draugijos, Lietuvos architektų rūmų, Lietuvos architektų sąjungos, Lietuvos etnografijos muziejaus, Nacionalinio architektūros instituto) ir švietimo institucijų (Kauno kolegijos, Klaipėdos universiteto, Vilniaus dailės akademijos, VILNIUS TECH, Vilniaus universiteto) atstovai. Kitos organizacijos, kvistos ir į 2025-09-05 susitikimą, atstovų nedelegavo.

Pateikti pasiūlymai, pritarimai ir prieštaravimai dėl pristatytos koncepcijos turinio:

- dabartinė atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo situacija yra sudėtingai valdoma, nes nėra asmenų, dirbančių išskirtinai šioje srityje (trūksta žmogiškųjų išteklių);
- atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo funkcijas turi vykdyti tik kvalifikuoti tos srities specialistai, tačiau šiuo metu NKPAS atestavimo komisijoje yra didelis interesų konfliktas: tie patys nariai ir aktyviai dirba rinkoje, ir atestuoja kitus tos pačios srities specialistus; galimas sprendimas – formuoti įvairesnę ir didesnę komisiją, įtraukiant skirtingų profesijų atstovus;
- archeologijos specifika: šioje srityje jau yra veikiantys kontrolės mechanizmai, todėl jų dubliuoti nėra pagrindo, o naudingiau būtų teikti pasiūlymus esamai sistemai tobulinti; dėl archeologijos specifikos šiai sričiai negali būti taikomi tie patys bendrieji standartai kaip kitoms specialybėms;
- galimybė profesinei savivaldai ar asociacijoms (Lietuvos architektų rūmams, Lietuvos archeologijos draugijai) perimti atskirų sričių atestavimą;
- dabartiniame architektų atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo procese kursai specialistams ir paveldo specialistams pasikartoja; Lietuvos architektų rūmų nuomone, išklausti tokie patys kursai turėtų užsiskaityti ar nesidubliuoti;
- sprendžiant dėl specialistų kategorijų lygmenų, svarbu atsižvelgti į tai, kad kultūros paveldo objekto statusas ne visada atspindi jo sudėtingumą metodine prasme; objekto sudėtingumo kriterijai yra aiškiai apibrėžti sąmatų skaičiavimo normatyvuose;
- atskirų polichromijos sričių nereikėtų sujungti į bendrą kategoriją, nes atskiros specializuotos sritys gali pritraukti daugiau šiuo metu itin trūkstamų specialistų;

- valstybė turėtų investuoti į siauresnių specializacijų kvalifikacijos kėlimą kaip į ilgalaikę investiciją, kuri prisidėtų prie kokybiškesnio kultūros paveldo objektų tvarkymo ateityje.

Platesnio pobūdžio siūlymai:

- *Lietuvos Respublikos reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo* įstatyme nėra įtraukta daug su paveldu susijusių specialybių (pavyzdžiui, archeologų), todėl jos galimai yra mažiau patrauklios jauniems specialistams;
- valstybinės reikšmės nekilnojamojo kultūros paveldo kompleksinių objektų tyrimai, projektavimas ir tvarkymas dėl dabartinės viešųjų pirkimų ir finansavimo tvarkos yra vykdomi fragmentiškai, todėl nėra galimybės matyti bendro vaizdo ir užtikrinti kokybę; remiantis Prancūzijos (išskirtinės svarbos objektams taikomi išskirtiniai principai) ir Lenkijos (atskira mokslinio vadovo kategorija) pavyzdžiais, būtų galima numatyti atskirą aukščiausią specialistų kategoriją, kuri dirbtų su svarbiausiais valstybės objektais ir dalyvautų formuojant projektavimo užduotis, komandą ir prisidėtų prie viešojo pirkimo vykdymo;
- siekiant užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos kokybę, pakeitimus būtina atlikti ne tik atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo srityse, bet ir teisės aktuose, kurie yra netiesiogiai susiję su kultūros paveldo objektų tyrimų, tvarkymo ir kitų veiklų kokybe, pavyzdžiui, reglamentuojamų specialybių bei viešųjų pirkimų įstatymuose.

Visi suinteresuotųjų šalių pateikti siūlymai buvo išanalizuoti ir integruoti į NKPAS atestavimo analizę ir tobulinimo koncepciją arba studijoje pagrįsta, kodėl pasirinkti kiti, darbo autorių vertinimu, tinkamesni, modeliai.

2. Europos šalių sistemos

2.1. ATRINKTŲ EUROPOS ŠALIŲ ATSTAVIMO IR KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO SISTEMŲ APŽVALGA

Europoje dėl skirtingose jos šalyse susiklosčiusių skirtingų istorinių, kultūrinių, politinių, profesinių ir kitokių aplinkybių bei tradicijų egzistuoja nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą reglamentuojančių modelių įvairovė. Nė vienas iš šių modelių, nors ir puikiai veikiantis savo kilmės šalyje, neturėtų būti mechanškai perkeliamas į Lietuvą. Toks perkėlimas savaime neužtikrintų teigiamų pokyčių. Tačiau susipažinimas su įvairiais modeliais yra būtinas, siekiant įvertinti jų privalumus ar trūkumus bei tam tikrų elementų adaptavimo Lietuvoje galimybes ir – tai ne mažiau svarbu – pažvelgiant į Lietuvos sistemą iš išorės, įvertinant ją kitų šalių patirčių kontekste. Yra atlikta nemažai bendrųjų NKPAS kvalifikacijos srities tyrimų. Pavyzdžiui, 2021 m. CHARTER (European Cultural Heritage Skills Alliance) ataskaita apie kultūros paveldo išsilavinimą ir mokymus Europoje³⁷. Ataskaitoje, Bolonijos proceso kontekste, pirminio (formaliojo) išsilavinimo apimtis (trukmė, kreditų skaičius) siejamas su ISCED lygiais³⁸, tačiau pažymima, kad dalis šalių (pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė, Suomija) taiko ir kompetencijomis grįstas kvalifikacijas, suteikiamas pademonstruojant turimas žinias ar gebėjimus, nepriklausomai nuo to, kaip šie buvo įgyti (tai iš dalies lygintina su NKPAĮ, nenustatančiu formaliojo išsilavinimo reikalavimų darbus atliekantiems specialistams). Kitas pavyzdys – įgyvendinant projektą *Sumanioji Renovacija 3.0* siekta apibrėžti pastatų renovacijos eksperto (BRE) profilį, kuris didele dalimi atitinka NKPAS taikytinus kvalifikacinius reikalavimus³⁹. Pavyzdžiui, ekspertas:

- turi turėti bendrųjų žinių ir prireikus remtis specialistų žiniomis bei techninių, socialinių ir teisinių žinių baze; jam tenka svarbus vaidmuo valdymo, tarpininkavimo ir vadovavimo srityje;
- (sprendžiant su pastatų renovacija susijusius klausimus) turi žinių, įgūdžių (specialųjį išsilavinimą) arba pakankamai patirties įvairiose srityse, nebūtinai būdamas kiekvienos iš šių sričių specialistu;
- atlieka paveldo reikšmingumo vertinimą.

Taip pat pateiktas tokio eksperto mokymo programos aprašymas, į kurią įtrauktos paveldo vertybių, architektūroje atspindimų kultūrinių tradicijų, pastato raidos etapų atpažinimo ir kitos temos.

Vis dėlto siekiant rasti analizuojamai temai aktualios kryptingos informacijos, diskusijų su interesuotomis šalimis ir ekspertinio vertinimo, buvo atrinktos 6 Europos šalys, kurių NKPAS veiklos reguliavimo sistemos analizuotos išsamiau (žr. **11 lentelę**).

37 Report: Cultural Heritage Education and Training in Europe – Pathways to Qualifications, European Cultural Heritage Skills Alliance (CHARTER), 2021, Deliverable D3.1, prieiga: https://charter-alliance.eu/wp-content/uploads/2022/07/D3.1_FINAL_V2-UPDATE-28-9.pdf.

38 International Standard Classification of Education. ISCED 2011, UNSCO Institute for Statistics, 2012, prieiga: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219109>. Dar žr. International Standard Classification of Education – ISCED, prieiga: <https://www.uis.unesco.org/en/methods-and-tools/isced>.

39 SMART Rehabilitation 3.0, prieiga: <https://smart-rehabilitation.eu>.

11 lentelė. NKPAS veiklos reguliavimo sistemos analizei atrinktos šalys ir jų pasirinkimo motyvai.

Valstybė	Pasirinkimo motyvai
Estijos Respublika	• panašios istorinės patirtys; • panašus šalies dydis; • nuo XX a. vidurio reguliariai vykstantis Estijos ir Lietuvos paveldo specialistų bendradarbiavimas
Slovakijos Respublika	• panašus šalies dydis; • iš dalies panašios istorinės aplinkybės; • buvusi Čekoslovakijos, kurios paveldo srities pasiekimai aukštai vertinti XX a. Lietuvoje, dalis
Italijos Respublika	• gilios paveldosaugos tradicijos; • gausus ir įvairus kultūros paveldas; • aktyvi sąveika su tarptautinėmis organizacijomis
Prancūzijos Respublika	• gilios paveldosaugos tradicijos; • gausus ir įvairus kultūros paveldas; • pasitelktas kaip pavyzdys, kuriant Lietuvos paveldosaugos sistemą po 1990 m.
Švedijos Karalystė	• gilios paveldosaugos tradicijos; • didelis visuomenės sąmoningumas; • aukštai vertinami paveldosaugos pasiekimai, sektinas pavyzdys
Jungtinė Karalystė	• gilios paveldosaugos tradicijos; • didelis visuomenės sąmoningumas; • liberalus modelis

2.1.1. Estijos Respublika

Pagrindinis paveldosaugos sritį reglamentuojantis teisės aktas Estijoje – *Paveldo apsaugos įstatymas* (est. *Muinsuskaitseadus*)⁴⁰. Nuo 2019 m., kai buvo priimta trečioji šio dokumento versija, NKPAS yra taikomas įstatymo 5 skyrius „Reikalavimai asmenims, veikiantiems saugomoje paveldo teritorijoje“. Anksčiau neribotos trukmės specialisto licencija buvo pakeista kompetencijos sertifikatu, galiojančiu penkerius metus. Norėdami gauti kvalifikacijos pažymėjimą, specialistai turi įgyti aukštojo mokslo atestatą (archeologams reikalingas magistro laipsnis⁴¹) atitinkamoje srityje ir turėti ne mažiau kaip ketverių metų darbo patirtį. Institucijų licencijos atlikti archeologinius tyrimus nuo 2019 m. taip pat buvo pakeistos privalomu pranešimu apie vykdomą tokio pobūdžio ekonominę veiklą Ekonominės veiklos registre. Šį pranešimą gali pateikti įmonė, kuri turi teisinį ryšį, t. y. sutartį, su kvalifikacijos pažymėjimą turinčiu asmeniu. Iki tol buvo numatyta išimtis muziejams ir mokslinių tyrimų bei plėtros institucijoms, kurioms papildomi reikalavimai nebuvo taikomi, nes moksliniai tyrimai kaip pagrindinė veikla buvo įtraukti į šių įstaigų įstatus. Dabar ir

40 “Heritage Conservation Act” (2019, No. 429), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504062019001/consolide>.

41 Vienintelėje Estijos institucijoje, rengiančioje archeologus, Tartu universitete, nėra atskiros archeologijos bakalauro studijų programos, visgi čia vykdomoje Istorijos bakalauro studijų programoje didelis dėmesys skiriamas ir archeologijai.

tokiose institucijose dirbantys archeologai privalo gauti kvalifikacijos pažymėjimą, jei ketina vykdyti archeologinius tyrimus⁴².

Įmonės turi pateikti pirmiau minėtą deklaraciją, jeigu planuoja veikti šiose paveldo apsaugos srityse:

- projektavimas (kultūros paveldo objektų ir visų pastatų, esančių pasaulio paveldo objekto teritorijoje);
- veiksmų planas (analogai Lietuvoje būtų aprašas, restauravimo programa; kultūros paveldo objektų ir visų pastatų, esančių pasaulio paveldo objekto teritorijoje);
- tyrimų projektas (planas) ir tyrimai;
- paveldo apsaugos reikalavimų nustatymas teritorijų planavime;
- tvarkybos darbai (kultūros paveldo objektų ir visų pastatų, esančių pasaulio paveldo objekto teritorijoje);
- tvarkybos darbų priežiūra;
- nardymas į povandeninį paveldą.

Detalesnis veiklų skaidymas yra numatytas KM reglamentavime (teisės aktas Nr. 26)⁴³. Pavyzdžiui: projektavimo veiklos skirstomos į architektūros, konstrukcijų, interjero, kraštovaizdžio, kelių ir tiltų; tyrimai – į archeologinius, archeologinius povandeninius su ir be nardymo, konstrukcijų, statinių struktūros, medžiagų, kraštovaizdžio architektūros, apdailos sluoksnių. Daugiausia specializacijų išskirta tvarkybos darbų vykdymo, nes jie apima ir tai, kas Lietuvoje priskiriama kilnojamosioms vertybėms, pavyzdžiui, popieriaus, odos, baldų restauravimas kartu su medinėmis ar mūrinėmis konstrukcijomis ir t. t. Reguluojamos net tokios sritys kaip kenkėjų kontrolė. Kvalifikacijos pažymėjimas nėra reikalingas, jei asmuo turi profesiją, kuriai *Profesijų akte* yra priskirtas profesinis standartas, apimantis paveldo tvarkybos kompetencijas.

Nacionalinės paveldo tarybos (est. *Muinsuskaitseamet*) išduodamas kvalifikacijos pažymėjimas patvirtina, kad asmens turimos žinios ir įgūdžiai atitinka konkrečiai veiklai keliamus reikalavimus ir suteikia jo turėtojų teisę veikti pažymėjime nurodytoje veiklos srityje pagal jo kvalifikaciją⁴⁴. Siekiant gauti pažymėjimą, reikia pateikti:

- 1) paraišką;
- 2) išsilavinimą patvirtinantį arba atitinkamą kvalifikaciją, įgytą užsienio šalyje, patvirtinantį dokumentą;
- 3) atliktų darbų sąrašą, kuriame yra darbų aprašymas ir nuotraukos;
- 4) dokumentą, patvirtinantį, kad buvo baigtas toks kvalifikacijos kėlimo kursas, nes norint dirbti su architektūros paminklais ir jų teritorijomis, kapinėmis ir bažnyčių šventoriais, turi būti baigti papildomi kvalifikacijos kėlimo kursai, susiję su veiklos sritimi;
- 5) duomenis apie valstybės mokesčio sumokėjimą.

Labai svarbus yra pirminis išsilavinimas. Asmuo turi turėti atitinkamos srities išsilavinimą, o siekiant gauti teisę dirbti į registrą įrašytame kultūros paveldo objekte (kapinėse, kurios yra

42 Ulla Kadakas, "Archaeological Heritage and the New Heritage Conservation Act. A Short Overview about the Development of the Government Regulation", in: *Archaeological Fieldwork in Estonia 2019, 2020*, p. 243–252.

43 "Muinsuskaitse valdkonna tegevusalade täpsem jagunemine ning pädevustunnistuse taotluse esitamise kord, taotluse ja pädevustunnistuse vormid" (2019, No. 26), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/akt/118062019014>.

44 "Uuringu liigid, uuringu tegemise ja sellega seotud kulu hüvitamise kord ning uuringuteatise vorminõuded ja teatise esitamise kord" [„Tyrimų rūšys, tyrimų atlikimo tvarka ir susijusių išlaidų kompensavimas, taip pat tyrimų pranešimų formalūs reikalavimai ir pranešimų teikimo tvarka“] (2019, No. 25), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116052019003>.

pripažintos istorijos paminklais ar šventoriuose), būtina baigti papildomas studijas (mokamas). Papildomos studijos rengiamos Estijos dailės akademijoje (architektūros ir meno paveldo objektų specializacija, skirta architektams, meno istorikams, inžinieriams ir restauratoriams) ir Talino technologijos universiteto Tartu koledže (civilinė inžinerija).

Estijos dailės akademijos programa nuo 2025 m. apima 364 valandų (14 ECTS). Paskaitos vyksta du kartus per mėnesį savaitgaliais. Pagrindiniai papildomų studijų dalykai (paskaitų, seminarų, dirbtuvių ir išvykų forma):

- *Estijos architektūros istorija;*
- *Paveldo apsaugos pagrindai;*
- *Šaltiniai ir tyrimai;*
- *Projektavimas ir planavimas;*
- *Istorinės medžiagos ir technologijos;*
- *Istorinių pastatų restauravimo iššūkiai;*
- *Istorinio pastato interjeras;*
- *Paveldo tvarkybos priežiūra;*
- *Paminklai ir aplinka;*
- *Baigiamasis darbas* (pasirinkto pastato istorijos, medžiagų ir būklės analizė ir ja pagrįsti tvarkybos pasiūlymai).

Minėtina, kad akademijos Kultūros paveldo ir tvarkybos katedra antrakursiams bakalauro studijų studentams taip pat siūlo architektūros konservavimo ir restauravimo bei meno kūrinių konservavimo ir restauravimo kursus.

Priėmimo į Talino technologijos universiteto Tartu koledžo papildomas studijas sąlyga – prieš tai turi būti įgytas civilinės inžinerijos išsilavinimas. Papildomų studijų trukmė – 256 kontaktinės akademinės valandos ir 446 valandos savarankiško ar neauditorinio darbo. Pagrindiniai papildomų studijų dalykai (paskaitų, seminarų ir išvykų forma):

- *Konservavimo biologija ir chemija;*
- *Paveldo tvarkybos filosofija ir istorija;*
- *Estijos pastatytasis paveldas;*
- *Pasirengimas restauravimo darbams;*
- *Pastato techninės būklės vertinimas;*
- *Pastatų restauravimas.*

Žymėtina, kad koledžo Statinių projektavimo ir konstrukcijų valdymo katedra siūlo 5 metų formaliasias inžinerijos studijas, kurių viena iš specializacijų yra pastatų restauravimas.

Kvalifikacijos pažymėjimas gali būti nepratęstas, jei veiklą vykdomas specialistas nebeatitinka nors vieno iš pirmiau įvardytų kriterijų, t. y. jei: negali pagrįsti per pastaruosius ketverius metus nepertraukiamos veiklos prašomoje veiklos srityje; iki pratęsimo prašymo atlikti darbai neatitinka įstatymo reikalavimų; atlikdamas tyrimus / darbus sugadino ar sunaikino pasaulio paveldo vietoje ar jos dalyje esantį objektą, nesumokėjo reikalaujamo valstybinio mokesčio. Nacionalinė paveldo taryba už nusižengimus paveldo tyrimų ar tvarkybos srityje (sukėlus žalą paveldo objektui) gali sustabdyti turimo kvalifikacijos pažymėjimo galiojimą. Panaikinus pažymėjimą, asmuo negali kreiptis dėl naujo pažymėjimo išdavimo vienerius metus nuo kvalifikacijos pažymėjimo panaikinimo dienos.

Nors Estijoje Nacionalinė paveldo taryba yra atsakinga už kvalifikacijos pažymėjimus, jų išdavimą, pratęsimą ar galiojimo stabdymą, papildomų kvalifikacijos kėlimo mokymų organizavimas nėra centralizuotas ir jų vykdymas gali būti inicijuojamas įvairių mokslo ar kultūros paveldo insti-

tucijų, priklausomai nuo jų veiklos srities (pavyzdžiui, archeologiniai tyrimai, restauravimo darbai ir pan.). Mokymų forma, turinys, organizatorius gali skirtis, tačiau jų turinys turi būti suderintas su Nacionaline paveldo taryba.

2.1.2. Slovakijos Respublika

Slovakijoje reguliuojamos paveldo tyrimų (meno istorijos, architektūros raidos, urbanistinės raidos, archeologinių) ir restauravimo veiklos. Kitos profesijos nereguliuojamos dėl administracinių išteklių trūkumo ir profesinių asociacijų, pavyzdžiui, architektų, pasipriešinimo.

Paveldo tyrimų srities reguliavimą, įskaitant atestavimą, reglamentuoja *Paminklų ir istorinių vietovių įstatymas*⁴⁵ ir susiję teisės aktai, o administruoja KM. Įstatymo 35 straipsnyje nurodoma, kad asmenys, norintys vykdyti tyrimus, turi atitikti šiuos reikalavimus:

- 1) turėti universitetinį išsilavinimą paveldosaugos, architektūros, restauravimo, archeologijos ar susijusioje srityje;
- 2) turėti ne mažiau nei trejų metų profesinę patirtį;
- 3) atestavimo metu išlaikyti profesinį egzaminą;
- 4) neturėti teistumo;
- 5) turėti nuolatinę gyvenamąją vietą Europos Sąjungoje arba valstybėje, su kuria sudarytas abipusiškumo susitarimas.

Atestuotiems archeologijos tyrimų specialistams, norintiems atlikti archeologinius tyrimus, yra būtina parengti archeologinių tyrimų projektą bei, atlikus darbus, tyrimų ataskaitą. Autorizuotos institucijos (pavyzdžiui, Slovakijos mokslų akademijos Archeologijos institutas, universitetai, muziejai ir pan.) gali vykdyti archeologinius tyrimus, jeigu turi atitinkamą ministerijos leidimą. Nustačius pažeidimų (be leidimo vykdomi tyrimai, nepakankama dokumentacija ir t. t.), KM gali sustabdyti arba panaikinti atestato galiojimą.

Restauravimas yra reguliuojama profesija, kuriai taikomi išsilavinimo ir profesinės praktikos kvalifikaciniai reikalavimai. Šią veiklą reguliuoja profesinė savivalda – Restauratorių rūmai, veikiantys pagal *Restauratorių rūmų įstatymą*⁴⁶. Jų nustatoma kandidato kompetencija ir jie gali taikyti drausmines priemones (įspėjimą, baudą, pašalinimą iš narių sąrašų) esant pažeidimų. Tik Restauratorių rūmų nariai arba asmenys gavę rūmų leidimą (kitų šalių piliečiai) turi teisę užsiimti šia veikla. Kvalifikacijos reikalavimai panašūs į taikomus tyrėjams:

- 1) turėti universitetinį išsilavinimą su restauracijos specializacija;
- 2) turėti ne mažiau nei trejų metų profesinę patirtį;
- 3) atestavimo metu išlaikyti profesinį egzaminą;
- 4) neturėti teistumo;
- 5) turėti nuolatinę gyvenamąją vietą Europos Sąjungoje arba valstybėje, su kuria sudarytas abipusiškumo susitarimas.

45 "Act on the Protection of Monuments and Historic Sites" (2002, No. 49/2002), in: *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*, prieiga: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/Act_No_492002_Z_z_on_the_Protection_of_monuments_and_historic_sites-1422446111-1.pdf.

46 "Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov" (1994, No. 200/1994), in: *Zákony pre ľudí*, prieiga: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1994-200>.

2.1.3. Italijos Respublika

NKPAS veiklos reguliavimas Italijoje pasižymi techninio išmanymo gyliu ir instituciniais pajėgumais, kai nacionaliniu lygmeniu akredituotos mokyklos (pavyzdžiui, pagrindiniai restauravimo institutai), universitetai ir tyrimų centrai teikia išsamius teorinius ir praktinius mokymus (žr. 12 lentelę). Pagrindinis veiklą reglamentuojantis dokumentas – *Kultūros vertybių ir kraštovaizdžio kodeksas* (it. *Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio*)⁴⁷. Kodeksu nustatytas esminis skirtumas tarp kompetentingos institucijos (paprastai KM ir jos teritorinių padalinių, it. *Soprintendenze*) ir kvalifikuotų specialistų, įgaliotų atlikti intervencijas nekilnojamajame pavelde. Paveldo konservavimą ir restauravimą reglamentuoja 29 straipsnis, kuriame reikalaujama, kad tokią veiklą vykdytų atestuoti asmenys, turintys techninę, mokslinę ir meninę kompetenciją, vadovaudamiesi profesinę kvalifikaciją reglamentuojančiais ministro nutarimais. Kodeksu taip pat apibrėžiamos profesinės pareigos ir atsakomybės paveldosaugoje. Profesionalai yra saistomi paveldo išsaugojimo kaip žinių grįsto veikimo principo, kuris pasireiškia pareiga dokumentuoti, pagrįsti ir sumažinti intervenciją bei užtikrinti naudojamų metodų grįžtamumą ir suderinamumą.

Architektų ir inžinierių veiklą reglamentuoja *Profesinių bendrijų įstatymas*⁴⁸ ir atitinkamų bendrijų profesinės etikos kodeksai, restauratorių – atitinkami KM dekretai⁴⁹. Visų pirma, KM ir jos teritoriniai padaliniai (*Soprintendenze*) užtikrina standartizuotų reikalavimų taikymą. Vis dėlto, antra, pati sistema yra suskaidyta: įvairių profesinių kategorijų (restauratorių, archeologų, architektų ir inžinierių, specializuotų amatininkų) sertifikavimo mechanizmai labai skiriasi, o kompetencijos paskirstomos nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Šis susiskaidymas lemia prieigos, pripažinimo ir vykdymo netolygumus. Trečia, architektų ir inžinierių nuolatinis profesinis tobulėjimas yra privalomas ir vykdomas instituciškai. Tačiau greta esama netolygumo arba atitinkami reikalavimai nėra keliami kitiems su paveldo darbais susijusiems subjektams (pavyzdžiui, vietiniams amatininkams ar tam tikrų kategorijų techniniams specialistams). Ketvirta, taikant sankcijas už profesinį nusižengimą profesinės ir drausminės procedūros derinamos su administracine ir baudžiamąja teise, tačiau dėl procedūrų sudėtingumo ir jurisdikcijų sutapimo veiksmingas jų įvykdymas gali užtrukti.

Itališkoje sistemoje labai svarbus pirminis išsilavinimas ir kvalifikacijos patikrinimas (egzaminas).

Tapsmo atestuotu specialistu kelias (bendruoju atveju) susideda iš*:

- 1) išsilavinimo akredituotoje institucijoje įgijimo;
- 2) praktikos ar pameistrystės (pripažintose institucijose, įskaitant muziejus, *Soprintendenze*, akredituotas laboratorijas ir k.t);
- 3) darbų sąrašo (*portfolio*) pateikimo;

47 “Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio” (2004, No. 42), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42@originale>.

48 “Tutela del titolo e dell’esercizio professionale degli ingegneri e degli architetti” (1923, No. 1395/1923), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1923-06-24;1395>. Susiję: “Modifiche ed integrazioni della disciplina dei requisiti per l’ammissione all’esame di Stato e delle relative prove per l’esercizio di talune professioni, nonché della disciplina dei relativi ordinamenti” (2001, No. 328/2001), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:presidente.repubblica:decreto:2001;328>.

49 “Regolamento concernente la definizione dei criteri e livelli di qualità cui si adegua l’insegnamento del restauro...” (2009, No. 87/2009), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:ministero.i.beni.e.attivita.culturali:decreto:2009-05-26;87>; “Regolamento concernente gli appalti pubblici di lavori riguardanti i beni culturali...” (2017, No. 154/2017), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:ministero.beni.e.attivita.culturali.e.turismo:decreto:2017-08-22;154>.

- 4) egzamino;
- 5) oficialaus pripažinimo, įtraukiant į registrus (pavyzdžiui, *Elenco Nazionale dei Restauratori di Beni Culturali*).

* *Architektai ir inžinieriai pirmiausia turi tapti profesinių bendrijų nariais, o tam reikia išlaikyti valstybinį profesinį egzaminą.*

Kvalifikacijos vertinimas dauguma atvejų susideda iš:

- 1) egzamino raštu – patikrinamos teorinės žinios apie paveldo konservavimo principus, medžiagas, istorines statybos technologijas ir atitinkamus teisės aktus;
- 2) praktinio egzamino – įvertinama techninė kompetencija atliekant praktines užduotis, tokias kaip medžiagų analizė, konstrukcijų vertinimas arba restauravimo metodų taikymas;
- 3) darbų sąrašo vertinimo – kandidatai pateikia dokumentais pagrįstus ankstesnių projektų, lauko darbų ar tyrimų įrodymus; darbų sąrašą peržiūri ekspertų komisijos, siekdamos patikrinti įgūdžių lygį, metodinių principų laikymąsi ir atitikimą paveldotvarkos etikai.

Vertinimo komisijos paprastai yra sudarytos iš įvairių sričių specialistų (tarpdalykės): aktualių profesijų patyrusių specialistų; KM atstovų; akademikų ekspertų; patyrusių konservatorių-restauratorių ar archeologų. Tam tikroms kategorijoms *Soprintendenze* skiria specialius ekspertus, kurie įvertintų regionines arba konkrečiai vietai specifines kompetencijas.

Atestuojamos veiklos gali būti skaidomos. Pavyzdžiui, restauratoriai atestuojami šiose srityse⁵⁰:

- akmens medžiagos ir dariniai, jais dekoruoti architektūros paviršiai;
- ant medinių ar tekstilinių pagrindų tapyti artefaktai;
- medžio skulptūros ir baldai;
- metalo ir lydinų dirbiniai;
- keramika, stiklas ir organinės medžiagos;
- mozaikos, tinkas ir jais dekoruoti architektūriniai paviršiai.

Įvairiausia sritis, kurioje dėl objektyvių priežasčių (regioniniai ypatumai) ir administracinių procesų bei reikalavimų suvienodinimo sudėtingumo (nepaisant, kad ir regioninės mokymo sistemos yra suderintos su Europos kvalifikacijų sandara – EQF, atitinkamai 3, 4 ir 5 lygiai) sunku užtikrinti vienodų standartų taikymą, yra tvarkybos darbai. Susijusių specialistų išsilavinimas įgyjamas įvairiomis formomis ir būdais: techniniuose institutuose, amatininkų dirbtuvėse, specializuotose regioninėse mokyklose, per pameistrystės programas. Mokymuose dėmesys sutelkiamas ne tik į darbo rankomis metodus, bet ir į medžiagų savybes, istorinius metodus, išsaugojimo etiką, saugos taisykles. Visgi skirtingų mokymo įstaigų ir atestuojančių institucijų reikalavimai nėra identiški.

Kvalifikacijos kėlimas yra privalomas. Visgi meistrams jis sunkiai apskaitomas. Tuo tarpu architektų ir inžinierių profesinės bendrijos yra įpareigojusios savo narius kas trejus metus įgyti 60 kreditų, dalį kurių sudaro privalomi dalykai: darbų sauga, profesinė etika ir kultūros paveldas. Ši sistema skatina mokymąsi visą gyvenimą ir užtikrina, kad specialistai nuolat atnaujintų savo žinias apie teisės aktus, tobulėjančias metodikas ir technologijas. Bendrijos, organizuodamos akredituotus mokymo renginius, taip pat bendradarbiauja su KM ir universitetais. Apibendrinant, jos

50 "Regolamento concernente la definizione dei criteri e livelli di qualità cui si adegua l'insegnamento del restauro..." (2009, No. 87/2009), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:ministero.i-beni.e.attivita.culturali:decreto:2009-05-26;87>.

veikia kaip pagrindinės suinteresuotosios šalys valdydamos sertifikavimo sistemas ir skatindamos teisinių įsipareigojimų, profesinės kvalifikacijos ir praktikos sąveikų nuoseklumą.

Kvalifikacijos kėlimo temos (bendruoju atveju) atspindi tarpdalykinę paveldo lauko specifiką:

- *techninis mokymas* – apima pažangias restauravimo, konstrukcijų vertinimo, medžiagų analizės ir naujų technologijų (pavyzdžiui, skaitmeninio modeliavimo, 3D skenavimo, neinvazinės diagnostikos) metodikas;
- *etinis ir teisinis mokymas* – dėmesys skiriamas profesinei etikai, paveldo teisės aktams, atitinkčiai reikalavimams, tarpvalstybiniam kvalifikacijų pripažinimui;
- *konservavimas ir mokslinis mokymas* – apima prevencinį konservavimą, medžiagų degradaciją, istorinės statybos technologijas bei tarpdisciplininį archeologų, architektų ir konservatorių bendradarbiavimą;
- *saugos mokymas* – atitinka privalomus teisės aktus ir apima su paveldo vietomis susijusias profesinės sveikatos, darbo vietos rizikos įvertinimo, aplinkos saugos ir kritinių situacijų procedūras.

Italijos paveldo valdymo sistemoje archeologai yra atsakingi už archeologinių vertybių tyrimą, dokumentavimą, išsaugojimą ir vertinimą. Italijos teisės aktai užtikrina, kad tik kvalifikuoti ir sertifikuoti archeologai dalyvautų saugomų vietų tvarkymo darbuose. 2019-05-20 kultūros ministro dekretu Nr. 244 buvo nustatyta oficiali profesinė archeologų pripažinimo ir klasifikavimo sistema Italijoje, užpildžiusi reguliavimo spragą, kuri, nepaisant turtingo šalies archeologinio paveldo, egzistavo dešimtmečius. Buvo įvesta struktūrizuota keturių lygių profesinė klasifikavimo sistema, atspindinti profesinę patirtį ir specialisto atsakomybes:

- bendradarbiaujantis archeologas (it. *Archeologo Collaboratore*) – pradinio lygio specialistas, turintis pagrindinį išsilavinimą (magistro laipsnį, EQF 7 lygį) ir pradinę lauko darbo patirtį; jis neturi teisės vadovauti archeologiniams tyrimams;
- profesionalus archeologas (it. *Archeologo Professionista*) – specialistas, turintis ne mažiau kaip dvejų metų profesinės patirties archeologijos srityje ir dokumentais patvirtintą indėlį į mokslinius tyrimus; gali vykdyti archeologinius tyrimus bei rengti mokslinių tyrimų dokumentaciją, ataskaitas;
- ekspertas archeologas (it. *Archeologo Esperto*) – vyresnysis specialistas, turintis ne mažiau kaip penkerių metų patirtį, publikacijų ir vadovavęs archeologinių tyrimų projektams; tai didelę patirtį sudėtingų archeologinių tyrimų srityje turintis specialistas, įskaitant paveldo reikšmės vertinimą ir prevencinę archeologijos projektų priežiūrą; jie gali veikti kaip konsultantai viešosioms institucijoms;
- direktorius archeologas (it. *Archeologo Direttore*) – aukščiausias profesinis lygis, leidžiantis vadovauti didelio masto kasinėjimams, prižiūrėti daugiadisciplines komandas ir prisiimti visą teisinę ir mokslinę atsakomybę už archeologinius projektus; šie specialistai prižiūri paveldo vertinimo procesus, reikalingus restauravimo ar urbanistinio planavimo darbams.

Archeologijos srityje dirbantys specialistai turi būti registruoti Nacionaliniame archeologų registre. Įtraukimas į registrą yra privalomas, norint teisėtai dalyvauti viešuose archeologiniuose projektuose ir užimti pareigas prevencinės archeologijos ir paveldo vertinimo srityse. Įtraukimas yra vykdomas atliekant specialisto akademinį ir praktinių kvalifikacijų patikrinimą, taip pat dokumentais pagrįstos patirties ir darbų sąrašo įvertinimą.

Norintiems dirbti archeologinio paveldo tyrimų srityje specialistams yra taikomi griežti akademiniai ir profesiniai kriterijai:

1) akademinis laipsnis – ne mažesnis kaip magistro laipsnis archeologijos, klasikinės filologijos arba kultūros paveldo srityje, įgytas akredituotame universitete; laipsniai turi atitikti Europos kvalifikacijų sistemą (EQF 7 lygis);

2) lauko tyrimų patirtis – dokumentais patvirtintas dalyvavimas kasinėjimuose ar laboratoriniame darbe, paprastai prižiūrint vyresniems specialistams; lauko tyrimų patirtis užtikrina praktines kompetencijas kasinėjimų metodologijos, stratigrafijos analizės ir paveldo išsaugojimo technikų srityse;

3) publikacijos – aukštesniems klasifikavimo lygiams (ekspertui ir direktoriui) reikalingos mokslinės publikacijos; tai parodo specialisto gebėjimus savarankiškai atlikti mokslinius tyrimus, kritiškai analizuoti ir prisidėti prie platesnių žinių apie archeologinį paveldą.

Archeologijos paveldo tyrėjams taip pat privaloma nuolat kelti kvalifikaciją ir išklausyti specializuotus kursus (60 kreditų per 3 metus).

12 lentelė. Italijos nekilnojamojo kultūros paveldo reguliuojamų specialybių kvalifikacijos ir jos kėlimo reikalavimų apibendrinimas.

Specialybė	Išsilavinimas	Patirtis	Atestuojanti institucija	Kvalifikacijos kėlimas
Konservatorius-restauratorius	universitetinis išsilavinimas konservavimo srityje ar lygiavertis	pameistrystė; darbų sąrašas	KM paskirta komisija	60 kr. per 3 metus
Architektas	architektūros magistras	profesinė patirtis; paveldo projektų sąrašas	Nacionaliniai architektų rūmai	60 kr. per 3 metus
Inžinierius	inžinerijos magistras	profesinė patirtis; paveldo projektai	Nacionaliniai inžinierių rūmai	60 kr. per 3 metus
Archeologas	archeologijos magistras	lauko tyrimų patirtis; publikacijos	KM nacionalinis registras	60 kr. per 3 metus
Amatininkas, meistras	įvairus	pameistrystė; darbų sąrašas	regioninės administracijos; profesinės organizacijos (rūmai)	60 kr. per 3 metus (rekomenduojama)
Statybvietės priežiūrėtojas, projekto vadovas	įvairus (architektas, inžinierius, konservatorius)	patirtis paveldo projektuose	KM; <i>Soprintendenze</i> (KPD atitikmuo)	60 kr. per 3 metus

2.1.4. Prancūzijos Respublika

Ilgametė Prancūzijos paveldo administravimo sistema pasižymi centralizuotumu ir valstybės priežiūra, taip pat viešojo administravimo ir ekspertų vaidmens priimant sprendimus akcentais. Pagrindinis sritį reglamentuojantis teisės aktas – *Paveldo kodeksas* (pranc. *Code du patrimoine*)⁵¹. Sprendimų priėmimo lygmenyje priežiūros ir reguliavimo vaidmuo tenka KM, kuri veikia per jai pavaldžią Generalinę paveldo ir architektūros direkciją (pranc. *Direction générale des patrimoines et de l'architecture*, toliau – DGPA). Centralizuotas ir hierarchinis modelis užtikrina aukštą koordinavimo ir nuoseklumo lygmenį.

51 "Code du patrimoine" (2004, No. 2004-178), in: *Légifrance*, prieiga: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074236/.

Pagrindinės reguliuojamų profesijų kategorijos ir reikalavimai joms:

- vyriausieji istorinių paminklų architektai (pranc. *Architectes en chef des monuments historiques*) – yra sistemos hierarchijos viršūnėje, turi teisę dirbti su valstybei nuosavybės teise priklausančiais paminklais. Jiems keliami kvalifikaciniai reikalavimai apima architektūros išsilavinimą, plačią profesinę patirtį ir griežtą nacionalinį konkursą, organizuojamą KM. Egzaminą sudaro egzaminas raštu, darbų sąrašas, pokalbis su komisija, o atrinktiems specialistams – pereinamasis darbo su labiau patyrusio kolegos priežiūra periodas. Atestato pratęsimo ar atnaujinimo reikalavimo nėra, jei nėra nusižengimų, teikiamos tik periodinės ataskaitos;
- paveldo architektai (pranc. *Architectes du patrimoine*) – turi teisę dirbti su likusiais kultūros paveldo objektais. Jiems privalomas bazinis architektūros išsilavinimas ir 2 metų trukmės magistro studijos École de Chaillot, į kurias priimama konkurso būdu, vertinant profesinę patirtį ir darbų sąrašą;
- paveldo konservatoriai ir konservatoriai-restauratoriai (valstybės tarnautojai) (pranc. *Conserateurs* ir *Conservateurs-restaurateurs du patrimoine*) – išsilavinimą įgiję *Institut national du patrimoine* ar pripažintose kitose universitetinių studijų programose ir išlaikę *Institut national du patrimoine* organizuojamą konkursinį egzaminą. Atestato pratęsimo ar atnaujinimo reikalavimo nėra, jei nėra nusižengimų, teikiamos tik periodinės ataskaitos;
- kvalifikuotos istorinių paminklų įmonės (pranc. *Entreprises qualifiées Monuments historiques*) – atestuojamos profesinio sertifikavimo įstaigų (pavyzdžiui, *Qualibat*, teisė atnaujinama kas 4 metus, ar gaunant Gyvojo paveldo įmonių ženklą (pranc. *Entreprises du Patrimoine Vivant*), suteikiamą Ekonomikos ir finansų ministerijos pripažįstant tradicinės meistrystės įgūdžius, teisė atnaujinama kas 5 metus).

Inžinieriai nėra atestuojami, tačiau jų kompetencija esant viešiesiems pirkimams ir pan. atvejais vertinama pagal profesinę kvalifikaciją, atsiliepiamus ir patirtį kompleksiniuose tvarkybos projektuose. Galima ir įvairių organizacijų nepriklausoma profesinė akreditacija, kuri sukuria reputaciją bei laikoma kokybės ženklu.

Amatininkų ir meistrų kompetencijų vertinimą atlieka regioniniai amatų rūmai ir profesinės asociacijos, o kai kurie asmenys gauna KM suteikiamą Meno meistro vardą.

Mokymų ir atestavimo sistema remiasi nedideliu specializuotų institucijų skaičiumi: École de Chaillot – paveldo architektams; ir Nacionaliniu paveldo institutu (pranc. *Institut national du patrimoine*,) – konservatoriams-restauratoriams. Institucijos taip pat siūlo papildomus mokymus: kursus, seminarus, dirbtuves. Temos labai įvairios, tačiau atliepiančios aktualijas: nuo prevencinės priežiūros iki tvarių medžiagų tvarkyboje.

Meistrams mokymo programas siūlo vietinės organizacijos. Temos: techninės inovacijos, konstrukcijų tyrimai, energetinis efektyvumas, klimato kaita. Podiplominis mokymasis nėra privalomas, tačiau yra svarbus kriterijus viešuosiuose pirkimuose, bendradarbiaujant institucijoms.

Archeologijos specialistų sistema veikia atskirai nuo kitų NKPAS. Galimybė savarankiškai vykdyti archeologinius tyrimus Prancūzijoje yra tiesiogiai susieta su aukštuoju mokslu ir studijų metu įgyjama teorine ir praktine patirtimi, todėl papildomų kvalifikacijos pažymėjimų ar atestatų išdavimo, papildomo kvalifikacijos kėlimo sistemos nėra. Įgijus archeologijos studijų programos bakalauro laipsnį nėra suteikiama galimybė savarankiškai vykdyti archeologinius tyrimus. Norint dirbti prevencinės archeologijos srityje ar vadovauti archeologiniams tyrimams yra būtina turėti archeologijos studijų, kurios orientuotos į praktinių žinių lauko tyrimuose ar laboratorijose įgijimą, magistro laipsnį (apie 160–320 valandų per metus, studijų trukmė 2 metai).

Skirtingi kvalifikaciniai reikalavimai yra taikomi norintiems gauti leidimą (pranc. *agrément*) dirbti prevencinės archeologijos srityje (pranc. *archéologie préventive*) ir nesiekiantiems dirbti šioje srityje, t. y. norintiems vykdyti kitą archeologinę veiklą – mokslinius (akademinus) tyrimus, projektus muziejuose ar tyrimų institutuose, užsiimti privačia (ne prevencine) archeologija, teikti ekspertines konsultacijas. Pastarojo pobūdžio veiklos vykdomos vadovaujantis aukštosios mokyklos, muziejaus ar tyrimų instituto vidaus dokumentais. Tačiau tam reikalingas akademinis archeologinis išsilavinimas (bakalauro, magistro laipsniai), patirtis archeologinių tyrimų projektuose ar atliekant laboratorinius tyrimus.

Prevencinės archeologijos, kurią reglamentuoja *Paveldo kodeksas*, projektuose savarankiškai gali dirbti: archeologai – valstybės tarnautojai; aukštojo mokslo magistro lygio archeologijos ar labai artimos srities diplomą (arba lygiavertį užsienio diplomą) turintys archeologai, sukaupę ne mažiau kaip 2–4 metų profesionalios archeologinių tyrimų patirties po studijų baigimo.

Šią sritį koordinuoja Nacionalinis prevencinių archeologinių tyrimų institutas (pranc. *Institut national de recherches archéologiques préventives*). Kiekvienas kandidatas, pretenduojantis gauti leidimą šios srities archeologiniams tyrimams, privalo pateikti: gyvenimo aprašymą; dokumentus, įrodančius akademinį išsilavinimą ir praktinę lauko tyrimų patirtį; publikacijas ar mokslines ataskaitas (jei taikoma)⁵². Kandidatų ir organizacijų pateiktus dokumentus dėl *agrément* („leidimo vykdyti prevencinę archeologiją“) suteikimo tikrina KM kartu su institutu. Regioninės tarybos (pranc. *Directions régionales des affaires culturelles*) dažnai dalyvauja vertinant paraiškas ir teikia rekomendacijas KM dėl specialistų kompetencijų konkrečiai archeologinei vietai tyrinėti.

2.1.5. Švedijos Karalystė

Švedijoje nėra NKPAS atestacijos ar licencijavimo sistemos ar formalių kvalifikacijos reikalavimų, išskyrus atskirus atvejus, kai statybą leidžiantis dokumentas istorinę vertę turintiems statiniams yra išduodamas savivaldybių. Tokia prieiga grindžiama bendra visuomenės sankloda, kurioje vyrauja didelis pasitikėjimas ir siekis atlikti darbą kaip įmanoma geriausiai. Paveldo lauke iš esmės dirba tik tie asmenys ir specializuotos įmonės, kuriems jis yra įdomus ir todėl jie natūraliai siekia profesinio tobulėjimo. Skiriant paramą ar finansavimą užtenka sąlygos samdyti patyrusį specialistą ir kad darbai būtų prižiūrimi konservatoriaus – valstybės tarnautojo. Daugeliu atveju valdytojai patys siekia kuo aukštesnės kokybės ir tinkamos prieigos, net formaliai nesaugomuose istoriniuose pastatuose.

Konservatoriai-restauratoriai taip pat neatestuojami, tačiau dažniausiai jie yra baigę susijusias studijas Geteborgo, Kopenhagos ar Oslo universitetuose ir (arba) yra buvę pameistriais pas patyrusius specialistus.

Dar vienas svarbus ypatumas – šalyje yra tik 280 saugomų kultūros paveldo objektų, valomų valstybės. Jų tvarkybai visada skiriamas vadovauti vyr. architektas, kuris visada turi patirties tvarkyboje ir daugeliu atveju yra baigęs Konservavimo meno magistro studijas Karališkojoje menų mokykloje.

52 Dokumentas, skirtas apibrėžti reikiamas kvalifikacijas, norintiems gauti leidimą vykdyti prevencinės archeologijos darbus. „Arrêté du 8 juillet 2004 portant définition des qualifications requises des personnels des services et personnes de droit public ou privé candidats à l'agrément d'opérateur d'archéologie préventive“ (2004), in: *Légifrance*, prieiga: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT00000801197>.

Svarbią funkciją tokioje sistemoje atlieka regioniniai profesiniai tinklai ir įvairios kvalifikacijos kėlimo galimybės. Tinklai veikia ir kaip neformalios, tačiau efektyvios profesinės kontrolės priemonė, ir kaip patirties perėmimo forma. Organizuojamos konferencijos ir praktiniai mokymai, kurie struktūruojami pagal temas ir gali trukti iki kelių savaičių vasaros metu⁵³.

Archeologų profesinė kvalifikacija vertinama remiantis akademinio išsilavinimu ir praktine patirtimi, kurie yra būtini siekiant gauti leidimą vykdyti archeologinius tyrimus. Svarbiausia, kad asmuo, vadovaujantis archeologiniams darbams, atitiktų Švedijos kultūros paveldo įstatymų reikalavimus ir turėtų pakankamą kompetenciją atlikti konkrečius tyrimus. Leidimus išduoda apskrities administracinė taryba (šved. *Länsstyrelsen*), o paraiškoje nurodytas tyrimų vadovas privalo pateikti įrodymus apie savo profesinę kvalifikaciją ir patirtį, atitinkančią konkretaus projekto poreikius. Patirtis yra vertinama individualiai ir numatomos tyrinėti vietovės kontekste. Institucijos vertina kandidato gyvenimo aprašymą, išsilavinimą ir ankstesnę patirtį, siekdamas užtikrinti, kad darbai būtų atlikti profesionaliai ir laikantis teisės aktų bei profesinių standartų. Pateikiamas archeologinių tyrimų projektas, kuriame nurodomi tyrimų tikslai, apimtys, metodika ir tyrimų komandos sudėtis. Konsultacijas teikia ir teisę peržiūrėti sprendimus dėl archeologinių tyrimų turi ir Švedijos nacionalinio paveldo taryba (šved. *Riksantikvarieämbetet*).

Švedijoje archeologiniams tyrimams vadovauti įprastai reikia turėti archeologijos magistro laipsnį. Kvalifikacijos kėlimo būdas – tęsti studijas doktorantūros pakopose. Taip pat vertinama ir narystė nacionalinėse ir tarptautinėse profesinėse organizacijose. Švedijoje per pastarąjį dešimtmetį itin išaugo poreikis turėti daugiau archeologų, turinčių daktaro laipsnį, turint omenyje, kad tai prisideda prie kokybiškų projektų planų ir publikacijų rengimo⁵⁴.

2.1.6. Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje paveldo specialistai – konservavimo architektai, statybos inspektoriai, archeologai, paveldo valdytojai – gali pasinaudoti įvairiais mokymo ir kvalifikacijos įgijimo būdais per universitetų, profesinių organizacijų ir specializuotų organizacijų teikiamas paslaugas. Pagrindinis Karalystės paveldo apsaugos teisės aktas – 1990 m. *Planavimo (įtrauktų į sąrašą pastatų ir saugomų teritorijų) įstatymas* (angl. *The Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act*)⁵⁵ – nenustato sertifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo reikalavimų. Šalyje nėra vieningos kultūros paveldo apsaugos specialistų sertifikavimo sistemos, apimančios visas paveldo sritis, tačiau yra keletas pripažintų akreditavimo sistemų ir profesinių organizacijų, kurios apima įvairius kultūros paveldo aspektus (statybos aplinką, archeologiją, konservavimą ir kt.).

Karališkasis Britanijos architektų institutas (angl. *The Royal Institute of British Architects*) ir Karališkoji atestuotų vertintojų institucija (angl. *Royal Institution of Chartered Surveyors*) rengia tęstinio profesinio tobulinimosi (angl. *continuing professional development*) kursus istorinių pastatų ir aplinkos konservavimo srityse ir siūlo konservavimo akreditaciją architektams bei tyrėjams.

53 Dar žr. *Byggnadsvårdsföretagen*, prieiga: <https://byggnadsvardsforetagen.se/>; "The Craft Laboratory", in: *University of Gothenburg*, prieiga: <https://www.gu.se/en/craftlab>.

54 Žr. "Historic Environment Act" (1988, No. 950), in: *Riksantikvarieämbetet*, prieiga: <https://www.raa.se/in-english/cultural-heritage/historic-environment-laws/historic-environment-act-1988950/>; Kristian Kristiansen, "Contract Archaeology in Europe: An Experiment in Diversity", in: *World Archaeology*, 2009, vol. 41, no. 4, p. 641–448; Linda Wigert, *The Swedish System of Contract Archaeology. An Analysis of Current Opinions: Master Thesis*, Lund university, 2018, prieiga: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8956376&fileId=8956377>.

55 "The Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act" (1990), in: *UK Legislation*, prieiga: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/9/contents>.

Karališkasis Britanijos architektų institutas (toliau – RIBA) yra profesinė architektų organizacija, veikianti pirmiausia Jungtinėje Karalystėje, bet taip pat ir tarptautiniu mastu. Institute yra įsteigtas kultūros paveldo apsaugos specialistų registras (angl. *RIBA Conservation Register*), skirtas registruoti specialistus, turinčius teisę verstis konservavimo architektų (atitiktų kultūros paveldo specialistus) veikla. Registras apima trijų kategorijų specializacijas: Akredituotas konservavimo architektas, Konservavimo architektas specialistas ir Konservavimo registruotojas (angl. *Accredited Conservation Architect, Specialist Conservation Architect, Conservation Registrant*). Pastaroji kategorija (*Conservation Registrant*) suteikiama visiems išklausiusiems RIBA paveldo apsaugos kursų ir yra atvira visiems specialistams, savo veikloje susiduriantiems su įvairiais istorinių pastatų konservavimo, remonto ir priežiūros aspektais bei tyrimais. Specialios komisijos vertina RIBA kursų kokybę, nustatydamas, ar jie atitinka RIBA architektūros egzaminų turinį. Pagal 2011 m. susitarimus, mokymų kriterijus bendrai nustato RIBA ir Architektų registracijos taryba, tačiau, skirtingai nuo tarybos, RIBA taip pat tvirtina mokymo programas už Jungtinės Karalystės ribų.

Būdamas RIBA nariu, asmuo, nepriklausomai nuo to, kur gyvena, kuo dirba ir užsiima, kasmet turi deklaruoti ne mažiau kaip 35 valandas tęstinio profesinio tobulinimosi (angl. *continuing professional development*, CPD). Iš šių 35 valandų ne mažiau kaip 20 valandų turi skirti RIBA tęstinio profesinio tobulinimosi privalomos pagrindinės programos temoms, kurių yra 10. Šios 10 temų buvo nustatytos atsižvelgiant į įgūdžius, kurių organizacijos nariams reikia norint verstis architektūros praktika.

Pavyzdžiui, tema *Pastatų konservavimas ir paveldas* apima teisės aktų sistemos ir konservavimo praktikos principų supratimą, gilina srities žinias, įgūdžius ir metodus, supažindina su galimybėmis kreiptis į tinkamus specialistus, kad būtų galima rengti konservavimo (remonto ir priežiūros) projektus, dirbti istoriniuose ar registriniuose objektuose ir vietovėse. Ši tema skirstoma į potemes: (1) paveldo samprata ir kontekstas; (2) teisinis reguliavimas ir išsaugojimo praktikos principai; (3) kaip suprasti kultūros paveldą; (4) istorinis ir tarptautinis kontekstas; (5) taikomieji tyrimai ir analizė; (6) medžiagiškumas; (7) išsaugojimo strategijos. Temoje nagrinėjamos istorinės, socialinės, kultūrinės ir architektūrinės vertės, kurios apibrėžia paveldo objektų reikšmę ir padeda formuoti tinkamas išsaugojimo strategijas. Nagrinėjamas paveldo objektų vaidmuo nuo vietinių sąrašų iki UNESCO pasaulio paveldo statuso bei tarptautinių dokumentų, tokių kaip *Venecijos chartija*, *Burra chartija* ar ICOMOS gairės, kurie kartu nustato autentiškumo, vientisumo ir tvaraus valdymo principus, įtaka. Pateikiama kritinė įstatymų ir politikos sistemų, įskaitant 1990 m. įstatymą, BS7913:2013 reglamentą ir Nacionalinę planavimo politikos sistemą, analizė, siekiant suprasti, kaip teisės aktai reglamentuoja konservavimo priemones, remontą, pakeitimus ir pritaikymą naudoti. Taip pat atsižvelgiama į šiuolaikines tendencijas, pavyzdžiui, prieinamumą pagal Lygybės įstatymą (angl. *The Equality Act*), priešgaisrinės saugos ir statybos reglamentus, integravimą į istorinę aplinką.

Mokymų tikslas – ugdyti gebėjimą visapusiškai suprasti kultūros paveldą, jo reikšmę ir išsaugojimo svarbą šiuolaikinėje visuomenėje. Pirmiausia siekiama išmokti suprasti paminklo, ansamblio ar vietovės reikšmę įvertinant jų istorinį, meninį ir kultūrinį kontekstą. Būtent tokia prieiga padeda atskleisti ne tik materialią, bet ir dvasinę ar socialinę paveldo vertę. Svarbiu mokymų aspektu tampa gebėjimas nustatyti objekto emocinę, kultūrinę ir praktinę reikšmę šiuolaikiniams vartotojams bei naudos gavėjams. Tokia analizė leidžia suprasti, kaip praeities paveldas veikia dabarties visuomenę ir kokią vietą užima žmonių kasdienybėje bei tapatybėje. Mokoma nustatyti vietos charakterį, įvertinti jos autentiškumą bei parengti veiksmingą paveldo išsaugojimo planą.

Mokymuose taip pat akcentuojamas gebėjimas suprasti aplinką, atsižvelgiant į kitus pastatus, sodus ar kraštovaizdžius, nes paveldas neegzistuoja atskirai – jis yra platesnės kultūrinės ir gamtinės visumos dalis.

Dar vienas svarbus gebėjimų tobulinimo aspektas – rasti ir įsisavinti visus prieinamus informacijos šaltinius. Tai gali būti archyviniai dokumentai, moksliniai tyrimai, ikonografinė medžiaga ar vietos bendruomenės pasakojimai. Pabrėžiama būtinybė teikti prieinamą, aiškią ir informatyvią žinią, kad sukaupta informacija būtų naudinga ne tik specialistams, bet ir plačiajai visuomenei, taip skatinant kultūros paveldo pažinimą, suvokimą ir jo išsaugojimo tęstinumą.

Mokymų metu aptariami profesiniai, klientų ir suinteresuotųjų šalių santykiai, kurie yra svarbūs sėkmingai įgyvendinti paveldo projektus, pabrėžiant tarpdisciplininio bendradarbiavimo ir bendruomenės įtraukimo svarbą. Akcentuojamos metodikos, skirtos paveldo reikšmingumui įvertinti remiantis istoriniais tyrimais, stebėjimu ir kontekstuali vertinimu. Nagrinėjama, kaip konservavimo filosofija veikia naujų projektų kūrimą istoriniame kontekste, siekiant pusiausvyros tarp tęstinumo ir pokyčių, kad paveldo objektai išliktų reikšmingi ir funkcionalūs ateities kartoms.

Medžiagiškumo potėmė suteikia žinių apie naujų medžiagų naudojimą ir galimą jų poveikį (vizualinį, fizinį, biologinį, aplinkos, cheminį), supažindina su ikipramoniniu ir pramoniniu būdu pagamintų medžiagų eksploatacinėmis charakteristikomis, akmens, plytų, medžio ir betono konstrukcijų išsaugojimu, registrinių pastatų, saugomose teritorijose esančių pastatų ir nesaugomų tradicinės konstrukcijos pastatų šiluminių savybių gerinimu (įskaitant izoliacijos naudojimą, tinkamą langų modernizavimą) ir pan.

Mokymų temose akcentuojama, kad jos skirtos visiems istoriniams objektams (pastatams, teritorijoms, paminklams, sodams ir parkams), nepriklausomai nuo to, ar jie yra paskelbti istorinėmis vertybėmis, ar ne, taip pat jų aplinkai, struktūrai ir kontekstui⁵⁶.

Karališkoji atestuotų vertintojų institucija (toliau – RICS) yra profesinė organizacija, padedanti plėsti žinias ir palaikyti standartus statybų bei aplinkos srityse. Yra du pagrindiniai RICS kvalifikacijos tipai: asocijuotasis narys (angl. *Associate Member*) ir diplomuotas narys (angl. *Chartered Member*)⁵⁷. Asocijuotasis narys yra pradinio RICS lygio kvalifikacija, suteikianti galimybę siekti diplomuoto nario statuso. Norint tapti asocijuotuoju arba diplomuotu nariu, reikia išlaikyti specialius egzaminus. Tiems, kurie specializuojasi istorinių pastatų išsaugojime, RICS vykdo Pastatų konservacijos akreditavimo programą (angl. *Building Conservation Accreditation Scheme*) fiziniams asmenims. Asmuo turi būti RICS narys (angl. *Chartered Member* arba *RICS Fellow*) ir turėti atitinkamą patirtį paveldo apsaugos srityje (dažniausiai ne mažiau kaip 5 metų). Sėkmingai atrinkti kandidatai įtraukiami į registrą kaip sertifikuoti istorinių pastatų specialistai (angl. *Certified Historic Building Professionals*). RICS taip pat organizuoja mokymus kvalifikacijai tobulinti⁵⁸.

56 Dar žr. "Understanding the RIBA CPD Core Curriculum", in: *Royal Institute of British Architects*, prieiga: <https://www.riba.org/learn/professional-learning/riba-cpd/riba-cpd-core-curriculum/>; "Core Curriculum Topic: Building Conservation and Heritage", in: *The Royal Institute of British Architects*, prieiga: <https://www.riba.org/learn/professional-learning/riba-cpd/cpd-building-conservation-heritage/>.

RIBA taip pat siūlo specializuotus mokymų ciklus kultūros paveldo specialistams, žr: <https://riba-academy.architecture.com/ilp/pages/description.jsf?menuId=1106#/users/@self/catalogues/150435/courses/3876836/description>.

57 Kitos narystės formos: pasižymėję nariai (angl. *Fellows*), studentai ir nariai senjorai. Dar žr. "RICS Member Grades", in: *Royal Institution of Chartered Surveyors*, prieiga: <https://www.rics.org/join-rics/rics-member-grades>.

58 Dar žr. "Training and Events", in: *Royal Institution of Chartered Surveyors*, prieiga: <https://www.rics.org/training-events>.

Istorinių pastatų konservavimo institutas (angl. *Institute of Historic Building Conservation*; toliau – IHBC) yra profesinė organizacija, vienijanti pastatų konservavimo specialistus ir istorinės aplinkos ekspertus, dirbančius Anglijoje, Šiaurės Airijoje, Škotijoje ir Velse, taip pat turinti profesinių ryšių su Airijos Respublika. IHBC įsteigtas siekiant nustatyti, plėtoti ir išlaikyti aukščiausius konservavimo praktikos standartus, remti veiksmingą istorinės aplinkos apsaugą ir gerinimą, skatinti paveldo atgaivinimą ir prieinamumą. IHBC narių kvalifikacijai kelti rengia mokymus, seminarus, kitus renginius ir tam pasitelkia įvairias kitas institucijas, pavyzdžiui, *Aberdeen City Heritage Trust*, *Architectural Heritage Society of Scotland*, *Association for Studies in the Conservation of Historic Buildings*, *Birmingham City University*, *The Building Limes Forum*, *The Building Crafts College* ir kt.⁵⁹

Istorinė Anglija (angl. *Historic England*; toliau – HE) – viešoji įstaiga, padedanti išsaugoti ir rūpintis Anglijos istorine aplinka. Įstaiga specialistų neatestuoja (neakredituoja), tačiau teikia rekomendacijas dėl konservavimo akreditavimo sistemų, turi kitų organizacijų akredituotų specialistų registrų sąrašą bei pabrėžia akredituotų specialistų pasitelkimo svarbą, siekiant gauti finansinę paramą bei taikant geriausias praktikas. HE organizuoja mokymus ir konsultacijas vietos valdžios institucijoms, paveldo specialistams bei savininkams ir savanorių organizacijoms, rengia mokymus tiems, kurių veikla tiesiogiai ar netiesiogiai daro įtaką istorinėms vietoms ir pastatams. HE kartu su įvairiais partneriais rengia mokymo kursus įvairiomis temomis, apimant klausimus nuo vyriausybės politikos ir teisės aktų iki praktinių, techninių ir specialių įgūdžių, reikalingų istorinėms vietoms suprasti ir išsaugoti. Taip pat siūlo suinteresuotųjų šalių darbo vietoje vykstančius mokymus, stipendijų programas, mokymosi internetu išteklius. Mokymus vykdo gyvai ir internetu įvairiais formatais, pavyzdžiui, galimi e-mokymosi kursai, internetinių seminarų serijos. HE taip pat kuria mikromokymosi biblioteką (angl. *Micro-learn Library*), kurioje kiekviena pamoka yra skirta konkrečiai temai, susijusiai su platesnėmis programomis ir kursais. Šiomis pamokomis siekiama suteikti techninių įgūdžių ir specializuotų žinių profesionalams. Apibendrinant, HE remia mokymus visame sektoriuje, siekdama skatinti gerą patirtį ir pristatyti novatoriškus metodus⁶⁰.

Išsamiau pristatome kelias HE vykdomų mokymų programas.

Istorinės aplinkos valdymo programa (angl. *Historic Environment Management Programme*) apima temas, susijusias su vyriausybės politika, teisės aktais ir gerąja praktika istorinės aplinkos valdymo srityje. Kursai grindžiami programa *Essentials*, siekiant suteikti gilesnių pagrindinių žinių apie istorinės aplinkos valdymą ir išsamesnį išsilavinimą specializuotomis temomis, įtraukiant ir klimato kaitos temą. Programa visų pirma yra skirta vietos valdžios institucijų istorinės aplinkos tarnyboms, planavimo srities darbuotojams ir kitiems specialistams, kurių sprendimai daro įtaką istorinei aplinkai.

Viena iš programos potemių – *Paveldo reikšmės pagrindimas: tinkamų sprendimų priėmimo procesas* (angl. *Statements of Heritage Significance: A Process for Good Decision Making*). Kursas skirtas vietos valdžios institucijų atstovams, dirbantiems planavimo srityje. Jis supažindina su paveldo reikšmės pagrindimu (angl. *Statements of Heritage Significance*) svarba, siekiant, kad planavimo projektai atitiktų Nacionalinės planavimo politikos sistemos (angl. *National Planning Policy Framework*) reikalavimus. Vadovaujantis *Historic England Advice Note 12*, mokymų metu

59 Dar žr. *Institute of Historic Building Conservation*, prieiga: <https://www.ihbc.org.uk/>.

60 Dar žr. "Training and Skills Development Opportunities", in: *Historic England*, prieiga: <https://historicengland.org.uk/education/training-skills/>.

pristatomi atrinkti atvejai, kuriais pademonstruojama, kaip paveldo reikšmingumo įvertinimas tapo platesnio sprendimų priėmimo proceso dalimi, ir pateikiami siūlymai, kaip pagerinti paveldo reikšmingumo įvertinimą ir pagrindimą.

Kita programos potėmė – „Sustabdyti puvimą: būtini veiksmai, skirti išsaugoti istorinius pastatus“ (angl. *Stopping the Rot: Enforcement Action to Save Historic Buildings*). Kursas supažindina su pavojuje esančio paveldo ir „probleminių“ vietų problematika. Kursas pagrįstas Istorinės Anglijos vadovu *Sustabdyti puvimą*. Kurse mokoma nustatyti bendrus rizikos veiksnius, suprasti pagrindines priemones, naudojamas pavojuje esančiam paveldui išsaugoti, nustatyti partnerius, kurie galėtų padėti užtikrinti pavojuje esančių paveldo pastatų apsaugą, ir pasitelkti alternatyvius būdus pavojuje esančiam paveldui išsaugoti.

Klimato kaitos ir paveldo programa visų pirma skirta vietos valdžios institucijų istorinės aplinkos tarnyboms, planavimo pareigūnams, kitiems specialistams, kurių patarimai ar sprendimai daro įtaką istorinei aplinkai, taip pat paveldo organizacijoms, dirbančioms su klimato kaitos poveikio paveldui klausimais. Programa siekiama gilinti supratimą apie klimato kaitos poveikį istorinei aplinkai, ugdyti kompetencijas planavimo politikos srityje bei įgyvendinant praktines klimato kaitos švelninimo ir rizikos valdymo priemones. Programa grindžiama nuostata, kad esamų pastatų remontas ir pritaikymas yra tvaresnis būdas, lyginant su griovimu ir nauja statyba. Teigiama, kad tinkamas istorinių pastatų modernizavimas sėkmingai sumažins energijos suvartojimą ir anglies dioksido išmetimą (tiek eksploatacijos, tiek gamybos atvejais), kartu turės teigiamą poveikį žmonių sveikatai ir komfortui. Kursas suteikia žinių apie tradicinės ir modernios statybos skirtumus, sutelkiant dėmesį į medžiagų savybes, pastatų naudojimą ir paveldo reikšmę ir siekiant pabrėžti tradicinių pastatų modernizavimo rizikas. Kursas vyksta internetu, trunka du pusdienius bei yra numatytas nedidelis kiekis valandų savarankiško mokymosi prieš ir po.

Archeologų institutas (angl. *Chartered Institute for Archaeologists*; toliau – CIfA) – tai Jungtinės Karalystės archeologų įgaliota institucija (angl. *Royal Charter*), kuri teikia akreditacijas archeologijos ir istorinės aplinkos srityse. Nustatyti keli profesinės narystės CIfA lygiai (asmenims): narys praktikas (angl. *Practitioner*), asocijuotasis narys (angl. *Associate*) ir narys (angl. *Member*). Nors tai nėra teisiškai privaloma, priklausyti vienam iš šių lygių yra laikoma kokybės ženklu.

CIfA kartu su Jungtinės Karalystės universitetų archeologijos asociacija (angl. *Universities Archaeology UK*) akredituoja universitetų archeologijos studijų programas, vertindama jų atitikimą nustatytiems kriterijams, įskaitant atitikimą Nacionalinių profesinių standartų archeologijos praktikai. Institutas taip pat tvirtina mokymo programas: registruotos įmonės ar organizacijos gali vykdyti mokymo programas (tiek nebaigusiems, tiek baigusiems studijas), kurios padeda ugdyti kompetencijas, reikalingas norint kreiptis į CIfA dėl nario praktiko (*Practitioner*) statuso.

Jungtinėje Karalystėje norintiesiems dirbti archeologijos srityje paprastai reikalingas archeologijos (ar susijusios srities) bakalauro laipsnis, įgytas aukštojoje mokykloje. Tačiau ir kitų mokymų metu galima įgyti archeologijos techniko ar praktiko specialybę (3 lygis; studijos trunka 12–18 mėnesių) arba archeologijos specialisto kategoriją (7 lygis; studijos trunka 36 mėnesius). Turint archeologijos specialisto lygį, suteikiama teisė planuoti, vykdyti ir vadovauti archeologiniams tyrimams, vykdyti gautų mokslinių duomenų analizę⁶¹.

61 Dar žr. „Apprenticeships in the Heritage Sector“, in: *Historic England*, prieiga: <https://historicengland.org.uk/education/training-skills/work-based-training/heritage-apprenticeships/>; „Archaeologist“, in: *Prospects*, prieiga: <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/archaeologist>.

CIfA akredituojamas archeologas turi turėti archeologinei veiklai reikalingų įgūdžių ir žinių bei nuolat atnaujinti šiuos įgūdžius. Visi akredituoti archeologai privalo kas dvejus metus baigti ne mažiau kaip 50 valandų tęstinio profesinio tobulinimosi kursą, turėti asmeninio tobulėjimo planą (angl. *Personal Development Plan*) ir registruoti visus tęstinio profesinio tobulinimosi kursus tęstinio profesinio tobulinimosi žurnale. CIfA nariai gali naudotis internetiniu tęstinio profesinio tobulinimosi žurnalu. CIfA nariai profesinį tobulinimąsi tęsia savarankiškai, pasirinkdami mokymus ar mokymąsi, kurie atitinka asmeninio tobulėjimo plane nustatytus tikslus. Pavyzdžiui, jei dalyvaujama dviejų dienų konferencijoje, bet tik viena valandos trukmės sesija yra tiesiogiai susijusi su asmeninio tobulėjimo planu, į tęstinio profesinio tobulinimosi žurnalą turėtų būti įrašyta tik ta sesija. Gali būti šie profesinio tobulinimosi būdai: mokymasis namuose, mokymasis darbe, vidiniai (darbovietės organizuojami) mokymo kursai, išoriniai (kitų organizacijų) mokymo kursai, parengiamieji tyrimai, konferencijos ar seminarai, formalios studijos⁶².

2.2. EUROPOS ŠALIŲ PRAKTIKŲ APIBENDRINIMAS

Išnagrinėjus atrinktų Europos šalių NKPAS veiklos reguliavimo principus, identifikuotos šios tendencijos:

- NKPAS veiklos kontrolė įvairiomis formomis veikia visose šalyse: (a) valstybinė kontrolė (vykdoma KM ar įgaliotos institucijos), kuri yra daugiau formali, reglamentuota teisės aktais, ir (b) užsakovo, per viešuosius pirkimus pasirenkianti arba reputacinė kontrolė, daugiau grįsta profesiniu ir visuomenės sąmoningumu bei reiklumu. Šiuo atveju reguliavimo sistemas pagal valstybinės kontrolės lygį galima skirstyti į tris tipus: (1) turint atestavimo ir kontrolės sistemas; (2) funkcionuojančią dalinę sistemą; ir (3) netaikant valstybinio atestavimo (žr. 4 pav.).

4 pav. NKPAS veiklos reguliavimo pagrindiniai principai Europos šalyse.

Atestavimas / kontrolė yra	Dalinė kontrolė	Valstybinio atestavimo nėra
• Estija • Italija • Prancūzija	• Slovakija	• Švedija • Jungtinė Karalystė

- daugumoje tyrinėtų šalių su interjeriais dirbančių restauratorių atestavimas priskirtas nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos sistemai, kai Lietuvoje šių restauratorių veikla yra priskirta *Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos* įstatymo reguliavimo sričiai ir atskirai atestavimo sistemai;
- didesnėse šalyse NKPAS veiklos reguliavimas dažniau skaidomas pagal veiklos sritis, išskiriant archeologiją (dažnai siejama su aukštosiomis mokyklomis), architektūrą (siejama su KM, jos įgaliotomis, jai pavaldžiomis institucijomis arba profesinėmis organizacijomis), restauravimą (siejama su KM, jos įgaliotomis, jai pavaldžiomis institucijomis arba profesinėmis organizacijomis) ir meistrystę ar tvarkybos darbus (siejama su profesinėmis organizacijomis, dažnai – regioniniu pagrindu), kai šiuo atveju mažesnėms šalims yra būdinga didesnė centralizacija;

62 Dar žr. "Continuing Professional Development", in: *Chartered Institute for Archaeologists*, prieiga: <https://www.archaeologists.net/careers/kit/cpd>.

- visose šalyse yra svarbus akademinų institucijų, tyrimų centrų, regioninių institucijų vaidmuo, kuris, priklausomai nuo taikomo reguliavimo modelio, labiau pasireiškia arba atestavimo, arba kvalifikacijos suteikimo ir kėlimo veikla;
- visose šalyse kaip pagrindas itin svarbiu laikomas ir akcentuojamas išsilavinimas, kuriuo suteikiamos bazinės kompetencijos, pavyzdžiui, specializuotos magistro studijų programos, papildomos studijos, pameistrystė;
- kai kuriais atvejais specialisto kvalifikacijos ir patirties tinkamumas gali būti vertinamas konkretaus atvejo (objekto) kontekste, t. y. neužtenka būti vien pripažintu ar atestuotu NKPAS, bet žiūrima ir specifinės patirties; tai veikia kaip papildomas kokybinis saugiklis, taikomas viešųjų pirkimų procedūroje ar per užsakovo nustatytus kriterijus;
- kai kuriais atvejais taikoma diferencijavimo priemonė, kai kvalifikacija tiesiogiai susiejama tik su aktualia patirtimi, t. y. taikomi profesiniai lygiai;
- beveik visose nagrinėtose šalyse kvalifikacijai kelti reikalaujama daugiau valandų nei Lietuvoje;
- žymėtina, kad net jei kvalifikacijos kėlimas formaliai nėra privalomas, jam teikiama didelė svarba veikiant rinkoje, pavyzdžiui, atitinkami reikalavimai keliama viešuosiuose pirkimuose, jie svarbūs narystei profesinėse organizacijose, reputacijai įgyti ir palaikyti.

Toliau lentelėje pateikiamas aktualių atestavimo aspektų lyginamasis apibendrinimas (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. NKPAS kvalifikacijos kontrolės sistemų palyginimas pasirinktose Europos šalyse.

Šalis	Kontroliuojamos sritys	Atsakinga institucija	Išsilavinimas	Patirtis	Egzaminas	Kvalifikacijos kėlimas
Estija	• projektavimas; • programa; • tyrimai; • teritorijų planavimas; • darbai; • priežiūra; • nardymas į povandeninį paveldą (1) išskirtos sritys turi su subkategorijas; (2) netaikoma, jei profesija atitinka klasiifikatorių	• Nacionalinė paveldo taryba (<i>Muinsuskaitse-amet</i>)	• atitinkamas + papildomi mokymai Estijos dailės akademijoje arba Talino technologijos universiteto Tartu koledže	• 4 m. • nepertraukiamai		• ataskaitos
Slovakija	• tyrimai; • restauravimo darbai	• KM; • Restauratorių rūmai	• universitetinis	• 3 arba 5 m.	• profesinis	
Italija	• archeologai; • architektai; • inžinieriai; • konservatoriai-restauratoriai;	• KM registras; • Architektų rūmai; • Inžinierių rūmai; • KM akredituotos institucijos;	• universitetinis (daugiausia – magistro), išskyrus meistrus	• daugumai sričių – pameistrystė ir darbų sąrašas	• raštu; • praktinis; • darbų sąrašas; • (teisė, technika, teorija, etika, sauga)	• architektai, ir inžinieriai, kiti nesukontroliuoti; • 60 kreditų per 3 metus

Šalis	Kontroliuojamos sritys	Atsakinga institucija	Išsilavinimas	Patirtis	Egzaminas	Kvalifikacijos kėlimas
	• meistrai; • darbų vadovai	• regioninės organizacijos; • KM ir jos teritoriniai padaliniai (<i>Soprintendence</i>)				
Prancūzija	• vyr. architektai; • paveldo architektai; • konservatoriai-restauratoriai; • įmonės ar įstaigos; • meistrai	• KM → Generalinė paveldo ir architektūros direkcija; • meistrai – regioninės organizacijos	• École de Chaillot; • <i>Institut national du patrimoine</i>		• nacionalinis konkursas; • egzaminas	• ataskaitos; • neprivaloma, bet kriterijus pirkimuose
Švedija	netaikoma	netaikoma	+	+		• savanoriškas; • didelė pasiūla akademinėse ir profesinėse organizacijose
Jungtinė Karalystė	neprivalomai: • archeologai; • architektai; • tyrėjai; • meistrai	CIfA, RIBA, RICS, IHBC	+	+		• CIfA (50 val. per 2 metus); • RIBA (35 val. per metus); • RICS; • IHBC; • HE; • kiti

3. Analizės išvados

NKPAS formaliosios ir profesinės patirties kompetencijos, veiklos kokybė ir jos vertinimas, žinių ir įgūdžių atnaujinimas yra kompleksinis klausimas. Nuolat besikeičianti kultūros politika, nestabilus teisinis reglamentavimas, sparčiai tobulėjančios technologijos ir atsirandančios metodologinės inovacijos, paveldo specialistų rinkos realijos, užsakovų, vykdytojų ir visuomenės lūkesčiai, aukštojo mokslo realijos – šie ir daugelis kitų socialinių, ekonominių bei praktinių veiksnių turi tiesioginės įtakos šiam laukui ir jį daro dar problematiškesnį ir komplikuočiau. Turint visa tai omenyje, esamos NKPAS atestavimo sistemos analizė atlikta įvertinant šiuos duomenis ir aspektus:

- formaliojo švietimo sistemą ir jos sąsajas su NKPAS švietimu;
- teisinę aplinką;
- esamos NKPAS atestavimo sistemos principus;
- esamos NKPAS kvalifikacijos tobulinimo sistemos principus;
- Europos šalių (Estijos, Italijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Slovakijos ir Švedijos) NKPAS kvalifikacijos vertinimo sistemos praktikos pavyzdžius;
- suinteresuotųjų šalių patirtis, nuomos ir rekomendacijas.

Atlikus atitinkamų duomenų ir aspektų analizę, pasitelkiant srities ekspertų įžvalgas bei remiantis paveldosaugos institucijų ir bendruomenės argumentais suformuluotos išvados, jas sudėlioiant į 6 grupes. Tai (1) formalusis švietimas, (2) specialistų kompetencijos, (3) teisinė ir politinė aplinka, (4) NKPAS atestavimo procesas, (5) NKPAS kvalifikacijos kėlimo procesas ir (6) šių procesų valdymas ir finansavimas. Ir tai yra veiksnių ir procesų grupės, kurios yra atskiros, savarakiškos, tačiau kartu ir tarpusavyje glaudžiai susijusios. Traktuojama, kad būtent šie veiksniai ir procesai turi lemiamos įtakos NKPAS profesinei veiklai ir jie susiję su visomis atestuojamomis veiklos rūšimis (su nežymiomis išimtimis).

Teikiamos išvados – tai esamos sistemos kritika ir jos trūkumų išryškėjimas. Didesnioji šių išvadų dalis identifikuoja ilgalaikius trūkumus, kurie lemia palaipsnį atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemų degradaciją Lietuvoje. Ir tai veda prie pagrindinės išvados – reikalingi efektyvūs pokyčiai tiek trumpalaikėje, tiek ilgalaikėje perspektyvoje formuojant aiškią ir pastovią NKPAS ugdymo strategiją Lietuvoje.

Apibendrintos NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo problemos Lietuvoje:

I. Formalusis švietimas (išsilavinimas):

- dauguma specializacijų stokoja formaliojo švietimo programų ar pakankamo kreditų skaičiaus;
- trūksta nišinių sričių specialistų mokymo (ir kompetencijų juos atestuoti);
- nėra formaliojo švietimo, mokslinių tyrimų ir atestavimo proceso sąsajos ir atitinkamos bendros ilgalaikės strategijos (vizijos);
- neišspręstas užsienio šalyse suteikiamo aukštojo ar profesinio išsilavinimo, taip pat mokymų, kvalifikacijos kėlimo kursų ar praktikos pripažinimo klausimas.

II. NKPAS kompetencijos:

- aiškių kiekvienos srities specialistų kvalifikacinių reikalavimų stoka;
- specialistų kompetencijų stoka, susijusi su formalus švietimo stoka, profesine patirtimi ir / ar kvalifikacijos kėlimu;
- atskirų sričių specialistų ugdymas nėra tiesiogiai susietas su realiais kultūros paveldo rinkos poreikiais;
- pernelyg menkas tarpdalykinis ir tarpdisciplininis įvairių sričių specialistų bendradarbiavimas;
- nišinių (pavyzdžiui, dirbančių su spec. medžiagomis ar technologijomis) sričių specialistų mokymo ir atestavimo problema.

III. Teisinė ir politinė aplinka:

- nestabili, ne visais aspektais tarpusavyje suderinta šiuo metu veikianti teisinė sistema ir jos procesai, procedūros; o dalis siūlomų naujų teisinių pakeitimų – praktikoje neįgyvendinami;
- būtinas NKPAS profesijų įteisinimas Lietuvos profesijų klasifikatoriuje (tarptautinio standartinio profesijų klasifikatoriaus ISCO-08 nacionalinėje versijoje);
- siekiančių įgyti ar išlaikyti NKPAS specializaciją teisėtų lūkesčių principo išlaikymas;
- teisinių procesų ir procedūrų neefektyvumas (žalų ir kiti klausimai);
- NKPAS veiklos viešųjų ir privačių interesų suderinamumo problema, interesų konfliktai ir jų sprendimo būdai;
- NKPAS atliktų darbų ir jų rezultatų autorystės problema, profesinės etikos klausimai.

IV. NKPAS atestavimo procesas:

- esamas NKPAS atestavimo procesas yra administracinis (ypač pratęsimas), formalus ir neatliepiantis specialistų poreikių bei lūkesčių;
- atestavimo procedūros spragos (neaiški ar netikslinga dokumentacija, neefektyvi atsakingų institucijų komunikacija);
- nediferencijuotos sudėties, dalies specializacijų vertinimui kompetencijų neturinti atestavimo komisija;
- neefektyvi kontrolė (darbas „po atestatu“, darbų kokybės formalus ginčijimas, žalos skaičiavimo proceso spragos, kt.);
- nenustatyti ir nepakankamai objektyviai tikrinami esminiai NKPAS kompetencijas atspindintys kriterijai (patirtis, išsilavinimas, kvalifikacija ir kiti reikalavimai);
- susmulkintos specializacijos ir kategorijos, kurios sistemą daro itin sudėtinga; dalis specializacijų yra netikslingos, vykdomos ne tos srities specialistų, taip pat didinančios ir administracinę proceso našą; dalis specializacijų specialistais itin negausios, todėl kyla rizika monopolizuoti rinką arba visai prarasti galimybę vykdyti atitinkamas veiklas;
- neaiški skirtis tarp kilnojamojo ir nekilnojamojo paveldo sričių – sritys nesuderintos tarpusavyje, nėra aiškūs dalies NKPAS veiklos „priskyrimas“ vienai ar kitai sričiai;
- nėra aktualaus aktyvių specialistų sąrašo, o tai turi tiesioginės įtakos specialistų veiklai (dalyvavimui konkursuose, viešuosiuose pirkimuose ir pan.);
- neapibrėžtas dalies tyrėjų (menotyrininkų, chemikų ir kt.) statusas.

V. NKPAS kvalifikacijos kėlimo procesas:

- keblė NKPAS atestavimo programų akreditacijos procedūra, lemianti nedidelę tokių programų pasirinkimą;
- mokymų turinio kokybės trūkumai (nepakankamas temų, formatų ir / ar kiekio ir pan. pasirinkimas), turinys formuojamas pasiūlos principu;
- procedūros formalumas (nėra būtinas specialisto aktyvus dalyvavimas ar įtrauktis, nėra realiai įvertinamas kompetencijų įgavimas);
- nepakankama kvalifikacijos kėlimo mokymų programos apimtis (20 valandų per 5 metus);
- mokymų programose (jų turinyje ir temose) stokojama tarpdiscipliniškumo ir tarpšvietiškumo;
- tarptautiškumo didinimo poreikis (metodikos, praktiniai pavyzdžiai, atvejo analizės ir pan.);
- metodinių ir technologinių praktinių įgūdžių tobulinimo poreikis;
- ribotas mokymų prieinamumas (nepatenka visi norintys dalyvauti, renkamas pagal prieinamumą, o ne temos aktualumą).

VI. Proceso valdymas ir finansavimas:

- iniciatyvos, institucinės lyderystės, bendros ilgalaikės strategijos ir žmogiškųjų išteklių proceso valdymui ir jo kokybei užtikrinti stoka;
- neužtikrinamas kokybiškas informavimas ir proceso administravimas;
- neužtikrinamas kvalifikacijos kėlimo proceso pastovus įgyvendinimas (tęstinumas);
- taikoma ydinga „projektinio“ finansavimo praktika, lemianti proceso nestabilumą ir interesų konflikto grėsmę.

II. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo gairės

1. Konceptija (vizija)

Šios studijos analitinėje dalyje buvo identifikuoti jau ilgą laiką nesprenžiami trūkumai, lemiantys palaipsnį NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemų degradaciją Lietuvoje. Akivaizdu, kad reikalingi efektyvūs pokyčiai, formuojant aiškią ir skaidrią NKPAS ugdymo ir jų veiklos reguliavimo strategiją bei praktikas.

Kuriant potencialų modelį pirmiausia siekta spręsti pagrindinę giluminę problemą, neleidžiančią užtikrinti kokybiškos paveldo tvarkybos, – NKPAS kompetencijų trūkumą. Šiame kontekste svarbu suprasti ir pačią *kvalifikacijos* kategoriją. Kaip apibrėžiama Europos Sąjungos aktuose, kvalifikacija yra „oficialus vertinimo ir patvirtinimo proceso rezultatas, kuris gaunamas, kai kompetentinga įstaiga nustato, kad asmuo pasiekė mokymosi rezultatus pagal nustatytus standartus“. Pagal tokį traktavimą, kvalifikaciją galima įgyti ne tik per formalųjį švietimą, bet ir neformalaus ar savaimio mokymosi būdu, jeigu egzistuoja atitinkami vertinimo ir patvirtinimo procesai, vedantys į formalius rezultatus. Reikalavimai kvalifikacijai taip pat turėtų kiti iš *nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto* sampratos. Šios studijos tikslas nėra naujų apibrėžimų kūrimas, turint omenyje, kad NKPAS sąvoka yra ilgamečių diskusijų objektas. Todėl apsiribojama paaiškinimu, kaip NKPAS bus suvokiamas šiame darbe. Taigi NKPAS – tai patvirtintos kvalifikacijos asmuo, kompetentingai vykdamas nekilnojamojo kultūros paveldo taikomuosius tyrimus ir / ar tvarkybos darbus.

Formuluojant koncepciją ir ieškant konceptualių prieigų, svarbiu laikytas optimalios valstybės kontrolės arba valstybės kontrolės lygmens klausimas. Šiuo atveju galima sudėlioti kraštutinius modelius arba skalę, kai vienoje jos pusėje yra į kontrolės stiprinimą orientuota prieiga (šiuo metu Lietuvoje ir Estijoje taikomi modeliai), kitoje – itin liberali prieiga, grįsta sąmoningumu, profesine etika ir / ar laisvosios rinkos savireguliaciniais mechanizmais (Jungtinės Karalystės ir Švedijos modeliai). Abiejų kraštutinių modelių atsisakyta dėl toliau pateikiamų priežasčių.

Stiprios kontrolės trūkumai:

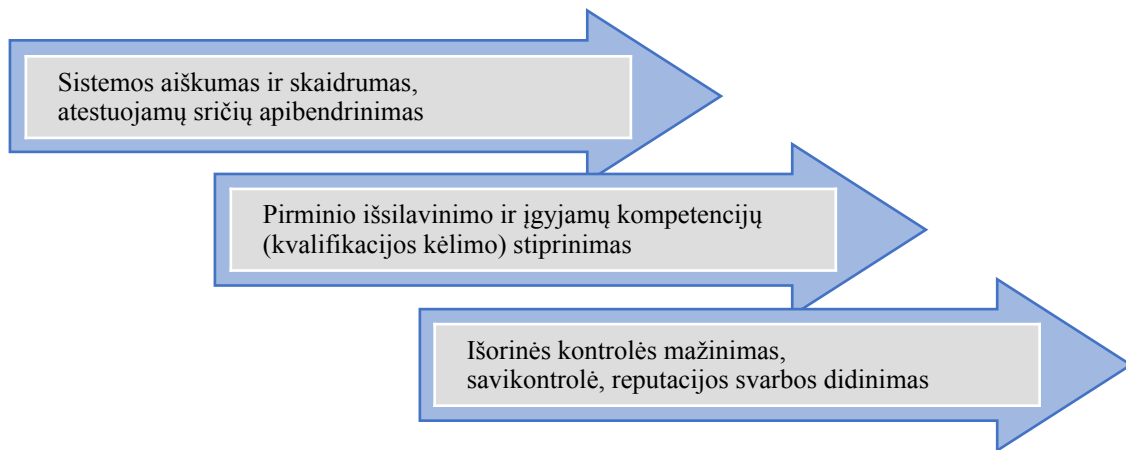
- formali kontrolė dažnai redukuojama iki administracinės patikros, fokusuojantis į tinkamą dokumentacijos pateikimą, procedūras, tačiau ne į turinį; tas stebima ir Lietuvoje, kai administracinė kontrolė formaliai stipri, tačiau kokybiniai rezultatai netenkina;
- kuo stipresnė ir detalesnė kontrolė, tuo daugiau valstybės išlaidų reikia jos aparatui išlaikyti; įvertinus, kad tokia kontrolė visgi neužtikrina aukštos tvarkybos darbų kokybės (žr. ankstesnę poziciją), tokios viešosios išlaidos nėra tikslingos.

Liberalios ar pasitikėjimu grįstos sistemos trūkumai:

- sistemai funkcionuoti reikalinga aukšto sąmoningumo ir paveldosauginių kompetencijų visuomenė, įskaitant ir aukštą savikontrolę per reputaciją pasižyminčią profesinę bendruomenę, o Lietuvoje tokia dar nėra susiformavusi;
- pasitikėjimu grįsta sistema gali būti labai netvari, jeigu nėra papildomų teisinių saugiklių: ji gali būti išbalansuota vos kelių nesąžiningų ar nepakankamai profesiskai sąmoningų rinkos dalyvių, taip ne tik prarandant didžiausią tokios sistemos vertybę – pasitikėjimą, bet ir sukeldami daug tiesioginio pavojaus, potencialiai nebeįstaigos žalos konkreitiems paveldo objektams;
- Lietuvoje tokia sistema negalėtų funkcionuoti nepakeitus viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų ir jų taikymo praktikų.

Pasitelkiama NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo modelio vizija, grįsta kompetencijų ugdymu, per tai pasiekiant profesinio sąmoningumo ir savirefleksijos bei savikontrolės. Keliamas pagrindinis ilgalaikis uždavinys – pasiekti optimalią pusiausvyrą tarp kontrolės ir savikontrolės, ilgainiui mažinant pirmąją. Lyginant su kitų, pirmiau pristatytų ir aptartų, Europos šalių modeliais, sąlyginiai etapai atrodytų taip: Lietuva / Estija → Italija / Prancūzija → Jungtinė Karalystė / Švedija (5 pav.). Tačiau svarbu suprasti, kad paskutinis etapas yra labai ilgo laikotarpio (kelių dešimtmečių) galimybė, kuri turi būti realiai įvertinta ir persvarstyta laikui bėgant, įvertinus visuomenės ir profesinės bendruomenės raidą.

5 pav. Pagrindiniai siūlomos koncepcijos (vizijos) principai.

2. Siūloma atestavimo sistema

2.1. ATESTUOJAMŲ SRIČIŲ KLASIFIKACIJA

Atestuojamas sritis siūloma modeliuoti pagal du aspektus – atestuojamas veiklas ir kompetencijų lygmenis (kategorijas).

Atestuojamos veiklos (specializacijos). Įvertinus Europos šalių geruosius pavyzdžius ir siekiant aiškios bei skaidrios atestavimo sistemos, siūloma mažinti atestuojamų specializacijų skaičių, siejant jas su konkrečiais bazinių kompetencijų (išsilavinimo) kriterijais ir naikinant neracionalias, su savo srities esme nederančias (pavyzdžiui, archeologinio paveldo projektavimas), veiklą dubliuojančias ar teisines kolizijas galinčias kelti (pavyzdžiui, projekto sprendinių įgyvendinimo priežiūra) specializacijas. Žemiau pateikiamas siūlomas modelis, veiklos rūšis siejantis su profesijomis, o ne tvarkybos darbų etapais (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Siūlomas veiklos rūšių ir specializacijų modelis.

Veiklos rūšys	Specializacijos
Archeologija	• archeologiniai tyrimai*
Architektūra	• architektūros tyrimai (įskaitant architektūrinę polichromiją**); • tvarkybos darbų projektai (vadovavimas projektui, architektūra, priežiūra)
Statybų inžinerija (konstrukcijos)***	• konstrukcijų tyrimai; • tvarkybos darbų projektai (konstrukcijos, priežiūra); • vadovavimas darbams; • techninė priežiūra
Restauravimas****	Aktualios specializacijos, nurodytos <i>Kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos nuostatuose</i> (patvirtintuose LR kultūros ministro 2023-07-17 įsakymu Nr. ĮV-605), jas atitinkamai peržiūrėjus ir, esant galimybei, sujungus. Pirminės analizės metu identifikuotos šios nekilnojamajam kultūros paveldui aktualios specializacijos, jos turėtų apimti ir reikalingus ardomuosius tyrimus: • 40.1. akmens, dirbtinio marmuro ir dekoratyvinių dangų; • 40.2. archeologinių radinių (specializacija: medienos); • 40.3. archeologinių radinių (specializacija: metalo); • 40.4. archeologinių radinių (specializacija: odos); • 40.5. archeologinių radinių (specializacija: tekstilės); • 40.6. auksuotės; • 40.8. drožybos; • 40.13. keramikos (specializacija: architektūrinė); • 40.14. lipdybos, natūralaus ir dirbtinio akmens skulptūros; • 40.17. metalo dirbinių; • 40.20. polichromuotų medinių kūrinių; • 40.21. prevencinio konservavimo technologų; • 40.22. restauravimo technologų (specializacijos: chemiko technologo, cheminės analizės, fizikinių tyrimų, biologinių tyrimų, fototyrinų specialisto); • 40.23. sienų tapybos; • 40.27. vitražo

Veiklos rūšys	Specializacijos
Tvarkybos darbai (meis-trai)****	• akmens mūro, natūralaus akmens, plytų mūro darbai; • medinių konstrukcijų darbai, medžio apdailos ir stalių gaminių darbai; • metalo konstrukcijų metalo ir metalo gaminių darbai; • molio konstrukcijų ir keramikos gaminių darbai; • tinkavimo, dekoratyvinio tinko ir tinkuotų dažytų paviršių darbai; • stogo dangų įrengimo darbai
Ekspertizė	• tvarkybos darbų projektų; • nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį (aktualioje NKPAĮ redakcijoje – 12)
Viešasis administravi-mas*****	–

* Atestuoto archeologo dalyvavimas turėtų būti privalomas, rengiant archeologinio vertingųjų savybių pobūdžio kultūros paveldo objek-tų tvarkybos darbų projektus (šiuo metu teisę projektuoti archeologijos paveldą turi tik architektai – toks principas ydingas ir taisytinas).

** Architektūrinės polichromijos tyrimus (pagal šiuo metu galiojančią klasifikaciją – 7.1.4. polichromijos ir sienų tapybos tyrimai) re-komenduojama skaidyti į dvi kryptis: (1) bazinio lygio, kai nesudėtingo dažymo (juostelės, trafaretai ir pan.) plotų tyrimų spalvinio sprendimo nustatymui galėtų vykdyti architektūros tyrėjai, ir (2) sudėtingo dekoru sienų tapybos, kai galėtų vykdyti tik restauratoriai. Taip būtų atskirtos bazinės (formalaus išsilavinimo) kompetencijos, kurios šiuo metu negali būti aiškiai apibrėžtos dėl neišgrynintos specializacijos.

*** Remiantis nagrinėtų pasirinktų Europos šalių praktika ir įvertinus tai, kad daugeliu atveju inžineriniai tinklai priskiriami tvarkomie-siems statybos darbams, vykdomiems kultūros paveldo objektų teritorijoje, nesiūloma atskirai atestuoti inžinierių (elektros, vandentiekio, gaisrinės saugos ir pan.), tačiau, bendradarbiaujant su SSVA (ar kita juos atestuojančia institucija), ugdyti šių specialistų, siekiančių projektuoti ir vykdyti darbus kultūros paveldo objektų teritorijoje, kompetencijas paveldo srityje ir užtikrinti efektyvią priežiūrą per atestuoto projekto vadovo ir techninės priežiūros vadovo veiklą.

**** Siūloma remtis esamomis specializacijomis, pagal poreikį numatant jų detalizavimą (pavyzdžiui, stogo dangų (metalų, čerpių, medinių, nendrių, šiaudų ir kt.) įrengimo darbai).

***** Numatoma ilgalaikėje perspektyvoje, atlikus teisės aktų suderinimo procedūras, nustačius pereinamąjį laikotarpį ir papildomai išgryninus aktualias specializacijas. Viešojo administravimo funkcijas (tvarkybos procesų valstybinę priežiūrą – projektų derinimas, užsakovo atstovo funkcijos ir pan.) vykdančių asmenų atestavimą siūloma apsvastyti siekiant kelti bendrą paveldotvarkos kokybę, užtikrinant, kad projektų ir darbų valstybinė patikra būtų ne tik formalus administracinis procesas, tačiau ir kokybinis turinio vertini-mas, taip pat keliant institucijų ir visos specialybės prestižą ir iki minimumo sumažinant potencialių hierarchinių konfliktų, kai mažai kompetentingas, neturintis praktinės patirties ar tinkamo išsilavinimo institucijos specialistas turi galią kvestionuoti atestuoto specialisto, kuriam tenka visa teisinė ir reputacinė atsakomybė, pateiktus sprendinius.

Žymėtina, kad būtina NKPAĮ arba susijusiuose poįstatyminiuose teisės aktuose aiškiai api-brėžti neardomuosius tyrimus ir reikalavimus jiems vykdyti. Šiuo metu siūloma, kad atestatas būtų privalomas tik ardomiesiems tyrimams, o neardomieji taikomieji tyrimai, kurių išvadomis planuojama grįsti tvarkybos darbų projektų sprendinius, turi būti atlikti patyrusio specialisto ar su jo priežiūra, patikrinti už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos ir, kaip integrali pro-jekto dalis, specialiosios paveldosaugos ekspertizės. Siekiant užtikrinti tvarkybos darbų projektų sprendinių ir darbų kokybę, būtina reglamentuoti istorinių, menotyros, laboratorinių medžiagų tyrimų privalomumo atvejus ir detalumo lygmenį bei užtikrinti šių reikalavimų laikymąsi.

Suprantant, kad toks pokytis yra labai svarbus praktikuojantiems NKPAS, ir įvertinant teisė-tų lūkesčių aspektą, rekomenduojama šį siūlymą, prieš jį įgyvendinant, išsamiau išdiskutuoti su specialistų ir institucijų atstovais ir numatyti pereinamąjį laikotarpį arba palikti jau atestuotiesiems specialistams teisę verstis šiuo metu atestuota veikla, net jei jie nebeatitiktų išsilavinimo reika-lavimų pagal naują metodiką, kol atestatas tęsiamas. Tokiu atveju siūloma sudaryti individualų kvalifikacijos kėlimo planą, kad specialistas išlygintų trūkstamas žinias.

Kategorijos. 2026-11-01 įsigaliosiančioje NKPAĮ redakcijoje sugrąžintos kiek modifikuotos NKPAS kvalifikacinės kategorijos pagal iki 2017 m. veikusią sistemą (daugiau žr. I dalies 1.2 pos-

kyryje). Įvertinus, kad daugeliu atvejų kultūros paveldo objektų reikšmingumo lygmuo nebūtinai atspindi jo ar planuojamos intervencijos sudėtingumą, o didesnis kategorijų skaičius lemia sudėtingesnę ir daugiau išteklių reikalaujančią sistemos administravimą, siūloma sistemą kiek supaprastinti:

- I kategorija – visi kultūros paveldo objektai, registruoti Kultūros vertybių registre, išskyrus kultūros paminklus;
- II kategorija – visi kultūros paveldo objektai, registruoti Kultūros vertybių registre, įskaitant kultūros paminklus (arba įskaitant objektus iš kitaip nustatyto svarbiausių ir metodologiškai sudėtingiausių objektų sąrašo; visgi siūloma nekurti naujų sąrašų, tačiau būtų tikslinga kritiškai įvertinti esamą paminklų sąrašą);
- III / E kategorija – ekspertai (dvi atskiros specializacijos: projektų ekspertizė ir nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimas);
- viešojo administravimo kategorija (V) – atestatas, suteikiantis teisę veikti viešojo administravimo srityje (aktualiausia veikla – projektų derinimas), tačiau ne vykdyti kitas atestuojamas veiklas (tvarkybos darbus, projektavimą, tyrimus).

Atskirai minėtina tradicinės ir šiuolaikinės architektūros ir dailės problematika. Siūloma numatyti išimtis tradicinės (etno, tautodailės) architektūros ir dailės kūriniams, jiems taikant aukštesnės intervencijos ribos, nuo kurios reikalaujama atestuoto specialisto, principą. Taip pat taikyti išimtis gyviems autoriams, suteikiant jiems teisę tvarkyti savo kūrinius ir neturint NKPAS atestato, suderinus šiuos darbus su atsakinga institucija.

Rengiant koncepciją, ekspertų darbo grupėje svarstyti ir alternatyvūs variantai, paremtas Prancūzijos pavyzdžiu: I kategorija suteiktą teisę dirbti visuose kultūros paveldo objektuose; II kategorija būtų skirta ekspertams-valstybės tarnautojams, kurie metodiškai vadovautų svarbiausių valstybės kultūros paveldo objektų tvarkybos darbams. Vis dėlto šis variantas šiuo metu nėra teikiamas svarstyti, nes praktinis jo taikymas implikuotų visos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir kitų susijusių sistemų (pavyzdžiui, viešųjų pirkimų) pertvarkymą.

Šiuo metu veikiančių ir siūlomų atestuojamų veiklų klasifikacijų palyginimą žr. *Priede Nr. 6*.

2.2. KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI IR BAZINĖS KOMPETENCIJOS

Įvertinus, kad dauguma aukštųjų mokyklų studijų programų (išskyrus archeologiją), kurias baigia atestuotis pretenduojantys specialistai, neužtikrina pakankamų kompetencijų kultūros paveldo srityje, būtinas papildomų kvalifikacinių reikalavimų (žr. *15 lentelę*) ir papildomų studijų (mokyimų) taikymas. Bendruoju atveju rekomenduojama nustatyti tokius kvalifikacinius reikalavimus (bazinės kompetencijas):

- atitinkamos krypties ir lygmens išsilavinimas*;
- papildomos studijos arba kvalifikacijos kėlimo kursai (pagal specializaciją) – mažiausiai 40 valandų įvadas prieš atestaciją**;
- patirtis – mažiausiai 3–5 metai (įskaitoma praktinių studijų trukmė; paveldo vertinimo ekspertams su daktaro laipsniu praktinės patirties nereikalaujama; inžinieriams reikalaujama statybinio atestato paveldo objektuose);
- priklausomai nuo specializacijos: teisinės, teorinės, praktinės žinios ir gebėjimai, meno istorija, technologijos, tyrimų metodai, medžiagos, etika (kolegų ir paveldo atžvilgiu);
- priklausomai nuo specializacijos – žinių sričių lygmenys (nuo bazinio iki eksperto).

* Ilgalaikis tikslas, įvertinus tai, kad dėl mažo rinkos dydžio kiekvienai specializacijai sukurti ir išlaikyti kokybiškas paveldo pakraipos studijas aukštesiose mokyklose nėra ekonomiškai įmanoma, Estijos pavyzdžiu numatyti specializuotas papildomas studijas (išskyrus archeologiją) specializuotoje įstaigoje ar vienoje ar kelyje švietimo institucijose, jau rengiančiose susijusių sričių specialistus. Šios studijos turėtų būti individualizuotos, priklausomai nuo įgyjant pirminį (universitetinį ar profesinį) išsilavinimą sukaupusių atitinkamų studijų dalykų valandų ar kreditų skaičiaus. Studijas siūloma organizuoti ištestinių studijų principu. Numatoma trukmė – 1 arba 2 semestrai.

** Archeologijos sričiai reikalavimas netaikomas, siūlomas tik 4 valandų trukmės teisinis žinių įvadas.

15 lentelė. Specifinės kompetencijos ir papildomi kvalifikaciniai reikalavimai pagal atestuojamas sritis.

Veiklos rūšys	Specifinės kompetencijos
Archeologija	• archeologinio paveldo apsaugos teorinės ir praktinės žinios; • destruktinių ir nedestruktinių archeologinių lauko tyrimų metodų išmanymas; • tarpdisciplininiai tyrimai – teorinės, metodologinės ir praktinio taikymo žinios; • išmaniųjų skaitmeninių technologijų įgūdžiai vykdant archeologinius tyrimus ir atliekant tyrimų rezultatų analizę; • pagrindiniai archeologinių struktūrų ir radinių konservavimo ir restauravimo įgūdžiai
Architektūra	• visų bazinių kompetencijų sričių žinios – aukštesnio nei vidutinio lygmens (išskyrus tradicines technologijas – taikomas vidutinis žinių lygmuo; ir praktiką – taikomas bazinis žinių lygmuo); • tarptautinių paveldosaugos tendencijų išmanymas; • paminklų projektavimui ir eksperto kategorijai – objektų įvairovės ir projektų pobūdžio (apimties) išmanymas
Statybų inžinerija (konstrukcijos)	• tvarkybos darbų techninės priežiūros vadovui – jau turimas tvarkybos darbų vadovo atestatas ir ne mažesnė nei 3–5 metų patirtis vykdant šią veiklą
Restauravimas	• tradicinių technologijų išmanymas; • tradicinių ir restauravimui naudojamų medžiagų išmanymas; • gebėjimas interpretuoti ir praktiškai taikyti tyrimų rezultatus; • menotyras žinios; • gebėjimas identifikuoti autentiškus elementus, juos datuoti; • gebėjimas spec. technologijomis restauruoti esamus elementus ir kurti identišką kopijas
Tvarkybos darbai (meistrai)	• tradicinių technologijų išmanymas; • tradicinių ir tvarkybai naudojamų medžiagų išmanymas; • gebėjimas identifikuoti autentiškus elementus, juos datuoti; • gebėjimas spec. technologijomis restauruoti esamus elementus ir kurti identišką kopijas
Ekspertizė	• tarptautinių paveldosaugos tendencijų teorijos ir praktikos, paveldo tvarkybos teorijos ir istorijos išmanymas
Viešasis administravimas	• teisinės sistemos išmanymas aukščiausiu lygmeniu

Siekiant palengvinti ir skaidrinti atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo gerinimą, rekomenduojama laikytis šių principų⁶³:

- aiškiai apibrėžti bendrus neformaliojo mokymosi kokybės standartus, įskaitant kompetencijų lygius ir jiems taikomus reikalavimus;
- įvertinti visas galimas ir tinkamas papildomo teorinio ar praktinio mokymosi formas ir jų pripažinimo būdus;
- pasitelkti metodines priemones, kurios padėtų vertinti neformaliojo mokymosi keliais įgytas kompetencijas ir suteiktų galimybę jas palyginti; įdiegti aiškias kokybės vertinimo procedūras;
- susieti šiuos procesus su aukštojo mokslo ir darbo rinkos reikalavimais bei aktualiais rodikliais, t. y. padaryti atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo procesą reikšmingą ir vertinamą kituose profesiniuose kontekstuose.

2.3. Procedūros

Atestavimo procedūra turėtų būti maksimaliai skaidri, aiškos struktūros ir tinkamai iškomunikuota. Siūlomi atitinkami atestavimo proceso organizavimo principai (žr. 6 pav.).

6 pav. Siūlomi atestavimo proceso organizavimo principai.

Prašymas atestuotis	20 darbo dienų
• teikiamas vieno langelio principu; • kartu su prašymu teikiami reikalingi dokumentai: CV, išsilavinimą patvirtinantys dokumentai, darbų sąrašas arba praktinės patirties aprašymas ir pan.; • esant poreikiui – dokumentų pildymas, tikslinimas	
Baziniai mokymai*	per 3 mėn.
• ne mažiau negu 40 val., iš jų – ne mažiau negu 8 val. praktinių darbų; • apimtis priklauso nuo įgyto išsilavinimo (aktualių dėstomų dalykų kreditų ar valandų skaičius) ir specialybės (atestuojamos srities); • atsakinga viena institucija (vieno langelio principas, tai pačiai institucijai teikiamas ir prašymas atestuotis)	
Egzaminas	per 20 darbo dienų / nišinėms specializacijoms – per 3 mėn.
• teisinių žinių egzaminas (skirtingi lygmenys pagal atestuojamą sritį)** – vykdo atsakingos institucijos administracija; • pokalbis ir / ar praktinis egzaminas (pagal poreikį <i>in situ</i>)*** – vykdo ekspertų komisija****	
Sprendimas	10 darbo dienų
• A – teigiamas komisijos sprendimas ir atestato išdavimas; • B – neigiamas komisijos sprendimas su pagrįstu atsakymu kandidatui ir galimybe teikti apeliaciją; apeliacijos netenkinus, mažiausiai 6 mėn. terminas iki galimybės teikti pakartotinį prašymą	
NKPAS kvalifikacijos kėlimas	5 metų ciklas
• yra būtinas siekiant pratęsti atestato galiojimą; • nustatytas valandų skaičius ir programa pagal specializaciją	
Pažeidimų nagrinėjimas	per 40 darbo dienų / nišinėms specializacijoms – per 3 mėn.
• duomenis apie galimą pažeidimą surenka atsakingos institucijos administracija; sprendimą (esant poreikiui, po apžiūros <i>in situ</i>) priima ekspertų komisija; • galimi skirtingi nuobaudų lygmenys, atsižvelgiant į pažeidimų rimtumą; • apeliacijos ir skundo galimybės	

63 Report on Existing Quality Standards and Certification Schemes, European Cultural Heritage Skills Alliance (CHARTER), 2023, Deliverable D3.3, prieiga: <https://charter-alliance.eu/wp-content/uploads/2023/01/D3.3.-Report-on-existing-quality-standards-and-certification-schemes.pdf>.

* Įvertinus šiuo metu vykdomas studijų programas, siūloma archeologijos sričiai bazinių mokymų reikalavimo netaikyti arba siūlyti pretendentsms dėl jų poreikio spręsti savanoriškai (išskyrus privalomą 4 val. teisinių žinių įvadą).

** Lyginant su dabartine praktika – būtina didinti išlaikymui reikalingų teisingų atsakymų dalį.

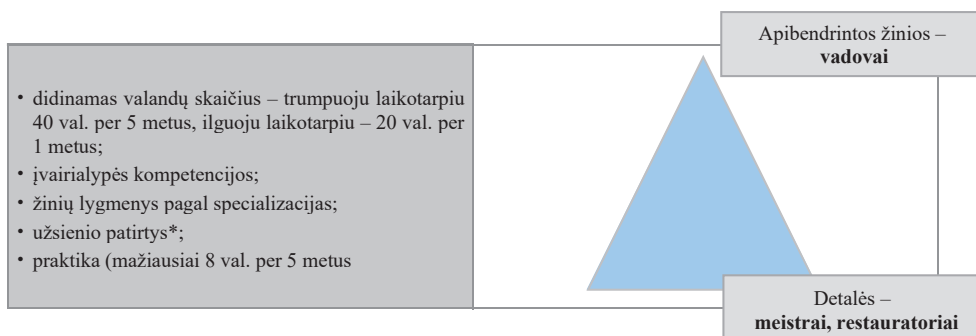
*** Praktinis egzaminas yra ypač svarbus tvarkybos darbus atliekantiems meistrams, nes jiems netaikomas formalus išsilavinimo reikalavimas, o patirties atskleisti vien per darbų albumą ir pokalbį nėra įmanoma (gali būti pateikta tikrovės neatitinkanti informacija, pasisavinti kitų asmenų atlikti darbai ir pan.). Vis dėlto nereikėtų apsiriboti praktinio egzamino reikalavimo taikymu vien praktinėms profesijoms, nes praktinis egzaminas galėtų atskleisti daug informacijos ir apie architektūros, inžinerijos ar kitų sričių pretendentes, ypač tyrimų srityje. Galimi užduočių pavyzdžiai: meistrams – nurodyto objekto kopijos pagaminimas ar defekto sutvarkymas, pasirinkant tinkamas medžiagas ir metodus; tyrėjams – objekto ar zondazo aprašymas tyrimų ataskaitos forma; projektuotojams – būklės vertinimo, tyrimų poreikio identifikavimo, preliminarinių sprendinių su koncepciniu pagrindimu, pagrindinėmis medžiagomis ir technologijomis išdėstymas ir t. t.

**** Atstovavimo komisijos veikla ir nešališkumo užtikrinimas yra labai svarbus klausimas, paaštrėjantis dėl nedidelės šalies ir galimos konkurencijos rinkoje specifikos. Vis dėlto šiuo metu NKPAI projekte pateiktas sprendimas, iš galimų komisijos narių eliminuojantis savo sričių praktikus, nėra tvarus, nes neužtikrina ekspertinio pretendentes veiklos kokybės vertinimo. Todėl siūlytina interesų konflikto ir galimo užslėpto šališkumo ar konkurencijos problemą spręsti plečiant komisijos sudėtį, įtraukiant į ją kuo platesnį specialistų ratą, įskaitant užsienio ekspertus, partnerius, institucijų atstovus, stebėtojus. Siūloma svarstyti ir ne apie nuolatinės sudėties komisiją, o ekspertų duomenų bazę (toks modelis, pavyzdžiui, taikomas Lietuvos kultūros tarybos). Taip pat galima svarstyti galimybę taikyti Tautinio paveldo sertifikavimą atliekančios ekspertų komisijos formavimo praktiką ir veiklos principus, kuomet atestuojamo asmens teikiamą medžiagą turi išsamiai peržiūrėti ir referuoti 1 arba 2 komisijos nariai, o jiems pritrūkus kompetencijų, galima pasitelkti išorės ekspertus bei, kilus abejonių, atlikti patikrą vietoje (žr. Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymas, 2007-06-26, Nr. X-1207).

3. Kvalifikacijos tobulinimo principai, teminė matrica ir moduliai

Kompetencijų stoką identifikavus kaip pagrindinę Lietuvos paveldosaugos sistemos problemą, kvalifikacijos tobulinimo sistema suvokiama kaip pagrindinė priemonė šiai problemai spręsti. Siekiant trūkumus pašalinti kuo skubiau, nes kiekvienais metais nepakankamai kokybiškos tvarkybos sukelia negrįžtamus paveldo objektų – istorijos liudininkų – autentiškos materijos praradimus, būtina tobulinti kiekybinius ir kokybinius šios sistemos aspektus bei siūlyti naujus sistemos principus (žr. 7 pav.).

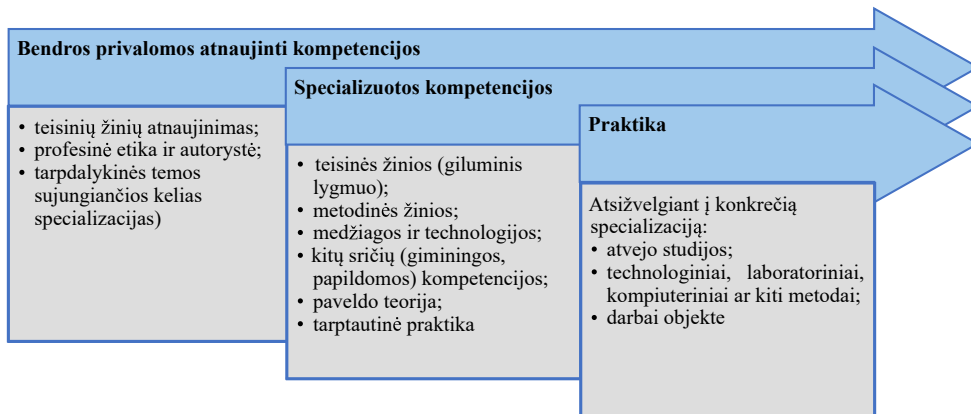
7 pav. Pagrindiniai siūlomos atestuotų NKPAS kvalifikacijos kėlimo sistemos principai.

* Užsienio ir tarptautinių organizacijų patirtys mažoje šalyje suvokiamos kaip esminė sąlyga paveldosaugos kokybei užtikrinti, todėl organizuojamos kontaktinės ar nuotolinės paskaitos su vertimu į lietuvių kalbą, įvertinant ir galimybę jas dokumentuoti (įrašyti) ir vėliau viešinti ar suteikti autorizuotą prieigą savarankiškam mokymuisi.

Siekiant užtikrinti balansą tarp privalomų kompetencijų ir individualių poreikių, taip pat atsižvelgti į asmeninius profesinio tobulėjimo poreikius, siūloma švietimo sistemoje ilgalaikėje perspektyvoje pasitelkti modulių sistemą (žr. 8 pav.).

8 pav. Siūlomas kvalifikacijos kėlimo mokymų, taikant modulių sistemą, principas.

Mokymų programos individualizuojamos (žr. 16 lentelę):

- pagal specializacijas ir subspecializacijas (pavyzdžiui, architektas, kuris nevykdo tyrimų, gali atitikti žemesnį istorijos žinių kompetencijų lygmenį nei tyrėjas);
- asmeniniu atestuojamo asmens pasirinkimu pagal savo profesinių interesų sritis.

16 lentelė. Mokymų programos matricos pavyzdys.

Specializacija	Teminis blokas / Kompetencijų lygmuo					
	Teisinės žinios	Istorija	Medžiagos ir technologijos	Tarpt. teor. principai, aktualijos	Etika	Praktika
Archeologas	++	+	+++	++	++	+
Architektas	+++	+++	++	+++	+++	+
Tyrėjas	+	+++	++	+	+	+
Inžinierius	++	+/++	++	+	+	++
Darbų vadovas	+++	++	+++	+	++	++
Restauratorius	+	++	+++	++	++	+++
Meistras	+	+	+++	+	++	+++
Viešasis administravimas	+++	++	+	++	++	+

Istorija (žr. 16 lentelę) šiame kontekste suvokiama kaip meno, statybos (medžiagos, technologijos), paveldosaugos praktikos ir kitų sričių raida. Šiame teminiame bloke labai svarbu įtraukti ir moderniojo paveldo aspektą, nes jis praktikoje dažnai vis dar nėra įsisąmoninamas kaip tikras paveldas ir tvarkytinas remiantis tokiais pačiais paveldosaugos principais ir atitinkamomis specialiosiomis technologijomis.

Tarptautiniai teoriniai principai apima idėjų istoriją ir aktualijas, tarptautinių organizacijų dokumentus ir praktikas, taip pat pastarųjų dešimtmečių tendencijas, tokias kaip tvarumą, klimato kaitą, visuomenės įtraukimą ir pan., kurios anksčiau paprastai nebūdavo suvokiamos kaip paveldosaugos diskurso dalis. Prie bendrųjų principų ir kompetencijų turėtų būti įtraukiami ir **komunikaciniai gebėjimai**, nes NKPAS dažnai tenka užsiimti paveldo interpretavimu, spręsti konfliktines (įtampą keliančias) situacijas, gebėti paaiškinti priimamus sprendimus ir profesinius terminus ne specialistams, derinti interesus vykdant paveldo projektus. Todėl, siekiant šiuolaikinio požiūrio į paveldo tvarkybą, siūlytina įtraukti šias temas: bendrieji komunikacijos principai, kultūros paveldo interpretavimas, kultūros paveldo komunikacija, viešieji ryšiai, vidinė komunikacija komandoje ir pan.

Etika apima ne tik profesinę etiką kolegų atžvilgiu, autorystės problematiką ir pan., bet ir specialybės etiką kultūros paveldo atžvilgiu, pavyzdžiui, minimalios intervencijos, autentiškos materijos sunaikinimo, grįžtamumo principų, elgsenų su radiniais ir kitus klausimus.

Praktika – vienas svarbiausių kvalifikacijos kėlimo dėmenų, leidžiančių suvokti principų taikymą praktiškai, kitų specialybių kolegų veiklos principus ar technines bei teises galimybes. Tai pabrėžta ir ENCoRE: „Praktika yra [...] esminė restauratoriaus-konservatoriaus kompetencija. Ji pagrįsta išvaizdos, prasmės, verčių, medžiagų sudėties ir paveldo objekto būklės, kaip tarpusavyje susijusių parametų ir jų svarbos sprendimų priėmimo procesui, supratimu.“⁶⁴ Ši kvalifikacijos

64 On Practice in Conservation-Restoration, European Network for Conservation - Restoration Education (ENCoRE), 2014, p. 5, prieiga: <https://www.encore-edu.org/ENCoRE-documents/PracticePaper2014.pdf>.

kėlimo dalis organizuojama įvairių specialybių grupėms ir pageidautina, kad vyktų kultūros paveldo objekte arba istoriniame statinyje (Lietuvos etnografijos muziejuje, KM pavaldžios įstaigos valdomame kultūros paveldo objekte ir pan.), taikant talkos principą, mokantis ir diskutuojant su kitų specializacijų kolegomis. Labai svarbu ieškoti būdų įtraukti ir praktikas XX a. architektūros objektuose. Siūlomi du taikymo modeliai:

- atvejo studija, kai pagreitinu būdu, vadovaujant lektoriui, simuliuojamas visas objekto tvarkybos procesas nuo tyrimų iki darbų (pavyzdžiui, Tarptautinių medžio konservavimo technologijos kursų (ICWCT), kuriuos organizuoja ICCROM su *Riksantikvaren* ir Norvegijos mokslo ir technologijos universitetu, baigiamasis darbas);
- konkrečių tvarkybos darbų ar atskirų elementų tvarkymo dirbtuvės (pavyzdžiui, tyrimai, prevencinė priežiūra, tvarkybos ar restauravimo darbai) parinktame objekte.

17 lentelė. Mokymų programos laiko paskirstymo pavyzdys.

Specializacija	Teminis blokas / Minimalus valandų skaičius per 5 metus							Iš viso
	Teisinės žinios	Istorija	Medžiagos ir technologijos	Tarpt. teor. principai, aktualijos	Etika	Praktika	Laisvas pasirinkimas	
Architektas	6	4	4	6	4	8	8	40
Meistras	2	2	8	2	2	16	8	40

Taip pat individualiai vertinami ir į kvalifikacijos valandų skaičių (iki 50 proc.) įskaitomi tarptautiniai ir nacionaliniai kursai, individualiai lankytos konferencijos, mokymai ir pan.

Priede Nr. 7 pateikiamas kvalifikacijos kėlimo programos pagal atestuojamas veiklos sritis archeologijos pavyzdys.

4. Atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemų variantų palyginimas

Vienas iš svarbiausių aspektų NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemoje – tai už šią veiklą atsakinga ir ją vykdanči organizacija ar organizacijos. Tai nėra ir neturėtų būti tik formalus organizacinis ir administracinis procesas, nes nuo pasirinkto veiklos modelio priklauso ir turinio dalykai bei kokybė. Organizacija yra svarbi jų užtikrinimo prielaida. Remiantis atrinktų Europos šalių patirčių analize ir susitikimuose su suinteresuotomis grupėmis išsakytomis išvalgomis, šioje studijos dalyje pateikiami galimi organizaciniai modeliai ir jų privalumų bei trūkumų vertinimas.

Visų pirma, būtina nusistatyti, kokių modelių – centralizuotu, decentralizuotu ir / ar grįstu profesinės savivaldos organizacijomis – norima sekti. Decentralizuotas modelis, grįstas geografiniu padalijimu (pavyzdžiui, pagal apskritis, savivaldybes ar pan.), *a priori* buvo atmestas dėl objektyviai per mažo Lietuvos dydžio ir gyventojų skaičiaus bei centralizuotos valstybės sanklodos, įskaitant centralizuotą paveldosaugos sistemą. Kiti svarbūs aspektai, galintys lemti organizacinius sprendimus, yra:

- teisinė aplinka ir jos sukuriama apribojimai (pavyzdžiui, KM kultūros paveldo lauke yra autoritetinga ir solidi institucija, tačiau jos veikla iš esmės susijusi su politikos formavimu; taip pat KM kyla teisinių apribojimų tirti pažeidimus ir juos formaliai konstatuoti, net jei jie yra akivaizdūs);
- veiklos sričių atskyrimas (pavyzdžiui, KPD derina projektus, vykdo pažeidimų fiksavimą ir t. t. – iš viso vykdo 50 funkcijų⁶⁵, tad vienoje tokioje institucijoje sutelktos visos galios pažeistų visos sistemos pusiausvyrą ir teoriškai sudarytų prielaidas galimiems korupcijos atvejams, kiltų klausimų dėl teisės į nešališką galimų pažeidimų ar apeliacijų svarstymą, institucija teoriškai taptų ir kultūros paveldo politiką (per skatinamas kompetencijas) formuojančia, ir įgyvendinančia institucija); VKPK ir kitų institucijų buvo pabrėžta, kad „sprendimų priėmimo ir paveldo apsaugos funkcijų (apskaitos, kontrolės ir tvarkybos) atskyrimas, darnus, bet nepriklausomas jų veikimas – svarbi harmoningo ir skaidraus paveldo sistemos funkcionavimo sąlyga“⁶⁶;
- tinkamas paslaugų teikimas ir kontrolės užtikrinimas (pavyzdžiui, profesinės organizacijos, viešosios įstaigos, asociacijos ir pan. dažniau patiria iššūkių, susijusių su stabilium finansavimu ir iš čia kylančiu personalu trūkumu, galimu pažeidžiamumu (šiuo atveju išimtimi laikytini Lietuvos architektų rūmai, veikiantys pagal atskirą įstatymą privalomos narystės pagrindu) ar veiklos aktyvumu (pavyzdžiui, į šios studijos rengimo metu organizuotus susitikimus, nepaisant kvietimų, dalyvavo tik viena išimtinai NKPAS vienijanti nevyriausybinių organizacijų – Kultūros paveldo ekspertų asociacija); be to, kiekviena tokia organizacija turi individualų požiūrį į reikalingas kompetencijas, žinių patikrinimo lygį ir

65 „Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatai“ (patvirtinta LR kultūros ministro 2005-04-01 įsakymu Nr. IV-116; 2023-03-20 įsakymo Nr. IV-205 redakcija), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/fr/legalAct/TAR.74A51D8E1757/uxPmVwuhIB>.

66 „Raštas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo reorganizuoti Kultūros paveldo centrą“ projekto“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2022-09-26 raštas Nr. V11-94).

formas; o dalis jų – tos, kurios vienija konkrečios specialybės specialistus – negalėtų užtikrinti tarpdiscipliniškumo.

Ištekliai taip pat gali būti įvairaus pobūdžio, tačiau nuo jų vėlgi tiesiogiai priklauso tiek turinio ir veiklos kokybė, tiek administraciniai procesai. Teikiant įvairias atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemas galimybes, įvertinti šie galimi specialieji, administraciniai ir finansiniai ištekliai:

- specialieji (mokymų turinio): (1) tikslinės auditorijos dydis (rinkos poreikis, klausytojų skaičius); (2) informacinė medžiaga (leidiniai, žinynai, skaitmeniniai ištekliai ir pan.); (3) techninės priemonės praktiniams darbams ir tyrimams atlikti; (4) netoliese prieinami įvairūs paveldo ar istoriniai objektai, ansambliai ir vietos bei vietovės, galimos partner-

9 pav. Atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemų modeliai ir jų analizė.

rystės; (5) tinkamos kvalifikacijos dėstytojai (turintys teorinių žinių, praktinės patirties, gebėjimų dėstyti);

- administraciniai: (1) tikslingai ir nuolat dirbantys proceso organizatoriai ir koordinatoriai; (2) techninės priemonės (auditorijos, reikiama įranga, laboratorijos, dirbtuvės, patalpos darbuotojams ir pan.);
- finansiniai kaštai (pakankami užtikrinti nenutrūkstamą proceso organizavimą ir įgyvendinimą).

Toliau pateikiama kelių potencialiai tikėtinų modelių analizė, identifikuojant pagrindinius jų privalumus ir trūkumus (9 pav.).

Ieškant galimybių remtis jau esamais organizaciniais ištekliais, juos galima papildant ar modifikuojant, toliau pateikiamas apibendrintas galimų variantų palyginimas, įvertinant konkrečių organizacijų potencialą (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Galimų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemų organizacinių variantų palyginimas.

Institucija, organizacija	Privalumai	Trūkumai
Kultūros ministerija	• nieko nereikia keisti; • sąlyginai nedidėja kaštai	• ne tokios paskirties ir lygmens institucija; • kontrolės problemos; • žmoniškųjų išteklių problemos
Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos	• patirtis iki 2017 m.; • tvarkybos aktualijų išmanymas	• visos grandys ir svertai vienoje institucijoje; • papildoma funkcija greta gausių jau turimų kitų funkcijų; • reikalingos naujos kompetencijos ir ištekliai
Kultūros paveldo ekspertų asociacija arba kita NVO	• egzistuojanti organizacija, organizacijos narių patirtis; • patirtis organizuojant NKPAS kvalifikacijos kėlimą	• silpna organizacinė struktūra; • nestabilus finansinis pagrindas; • NVO pasirinkimo klausimas; • galima didesnė korupcijos rizika
Kultūros paveldo akademija ar kita VŠĮ	• egzistuojanti organizacija; • patirtis edukacijos srityje	• finansavimo klausimai; • išteklių poreikis
Nacionalinis architektūros institutas	• edukacijos, sklaidos, tarptautinio bendradarbiavimo kompetencijos	• orientuota tik į architektūros sritį; • ne ta institucijos misija ir įvaizdis; • reikalingos naujos kompetencijos ir ištekliai
Profesinės organizacijos (Lietuvos architektų rūmai, Lietuvos archeologijos draugija ir kt.)	• savo sričių specialistai; • atskirų sričių specialistams – vieno langelio principas (pavyzdžiui, architektams, kurie privalo atestuotis Lietuvos architektų rūmuose)	• skirtingas lygis ir nevienodi pajėgumai; • galima didesnė korupcijos rizika; • neefektyvus tarpdalykinių pažeidimų svarstymas; • neužtikrinama tarpdalykinė integracija; • nišinių specialybių problematika
Aukštosios mokyklos	• tvirta atskirų sričių žinių ir kompetencijų bazė; • žmogiškieji, organizaciniai ir kiti ištekliai	• sričių fragmentiškumas; • gali vykdyti tik kvalifikacijos kėlimą, tačiau ne atestavimą (administravimo funkcijas)

Institucija, organizacija	Privalumai	Trūkumai
Nauja nacionalinio lygmens įstaiga	• tikslinė institucija, skirta paveldo kompetencijoms; • galimybė efektyviai spręsti NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos bei susijusius klausimus	• reikalingi papildomi finansiniai ištekliai

Labai svarbu pažymėti, kad pagrindinis NKPAS atestavimo sistemos tobulinimo tikslas yra jos kokybės plačiaja prasme gerinimas. Todėl, neatmetant principo racionaliai naudoti viešąsias lėšas, vien tik ekonominis naudingumas ar mažiausia kaina neturi ir negali būti svarbiausias modelio pasirinkimo kriterijus. Kaip ir visų ekonominių ar viešojo sektoriaus veiklų atveju, kaštų optimizavimas reiškia ir dalies paslaugų bei veiklų atsisakymą ar jų kokybės arba apimčių sumažinimą, o skiriamų išteklių didinimas turėtų būti nukreipiamas į reikalingų paslaugų inicijavimą, proaktyvų valstybinio užsakymo kūrimą ir plėtojimą.

Nepriklausomai nuo pasirinkto organizacinio modelio, NKPAS atestavimą ir kvalifikacijos tobulinimą vykdanči organizacija, turės vykdyti šias minimalias funkcijas:

- strategines;
- organizavimo;
- administravimo;
- kontrolės;
- partnerystės;
- tarptautinių ryšių;
- atstovavimo;
- sklaidos.

Tinkamam jos veikimui užtikrinti būtinos šios minimalios sąlygos:

- nuolatinis stabilus finansavimas;
- profesionali vadyba;
- profesinės ir teisinės kompetencijos;
- proceso stabilumas ir skaidrumas.

Tarp šių dviejų skilčių – funkcijų ir sąlygų – egzistuoja tiesioginė koreliacija: neužtikrinant sąlygų prastėja funkcijų atlikimo kokybė, mažėja galimų atlikti funkcijų skaičius ir / ar apimtys. Vadinas, siekiant kokybiškos NKPAS atestavimo sistemos ir, jai veikiant, atitinkamai kokybiškos, tarptautines tendencijas atitinkančios paveldotvarkos, valstybė turi būti pasirengusi skirti tikslinių lėšų šiam tikslui įgyvendinti.

5. Konceptinis veiklos modelis

Prioritetu laikant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos sistemos kokybės gerinimą per skaidrų ir konceptualiai kryptingą atestavimo procesą, šioje koncepcijoje siūlomas vienas pagrindinis centralizuotas veiklos modelis, steigiant tikslinę instituciją. Šioje koncepcijoje ji bus vadinama sąlyginiu pavadinimu – Nacionaline paveldo kompetencijų įstaiga (NPKĮ). Visgi, ją steigiant, rekomenduojama ieškoti organizacijos esmę atspindinčio, aiškaus ir patrauklaus, o kartu jos nacionali-

nį lygmenį pabrėžiančio ir NKPAS bendruomenei priimtino pavadinimo. Remiantis analogijomis, tai galėtų būti centras (pavyzdžiui, Paveldo kompetencijų centras, Nacionalinis paveldo centras ir pan.), institutas (plg. Nacionalinis architektūros institutas Lietuvoje ar *Institut national du patrimoine* Prancūzijoje), akademija (pavyzdžiui, Nacionalinė paveldo akademija), agentūra ir pan.

NPKĮ – tai institucija, skirta paveldo kompetencijoms plačiąja prasme ugdyti ir profesinėms žinioms bei atminčiai kaupti, strategiškai įvertinant ir proaktyviai formuojant reikalingų sukaupti žinių ir kompetencijų lauką. Tokios ar panašios institucijos steigimo idėja nėra nauja. Ji vis išky-la, pradedant 1992 m. Kultūros paveldo globos tarybos iniciatyva steigti mokslinį paveldo srities institutą ir tęsiant nuosekliais VKPK ir kitų organizacijų siūlymais plėsti anuometinio Kultūros paveldo centro funkcijas (kol įstaiga nebuvo likviduota 2023 m.). Pavyzdžiui, 2007 m. VKPK sprendimas, kuriame atkreipiamas dėmesys, kad „Kultūros paveldo centro veiklos nuostatuose yra numatyta tyrimo darbų vykdymo funkcija. Organizacinėmis ir kitomis priemonėmis būti-na vykdyti šių darbų plėtrą, efektyviau išnaudoti specialistus, esamą įrangą (laboratorijas ir kt.), sistemiškai plėtoti ir stiprinti Kultūros paveldo centro tyriminę bazę, suformuoti jame valstybinį dokumentacijos centrą ir numatyti jam lėšas.“⁶⁷ Arba 2021 m. VKPK sprendimas, kuriame siūlyta „Kultūros paveldo centrą pertvarkyti arba reorganizuoti į kultūros paveldo tyrimų ir dokumenta-vimo centro – apskaitos dokumentų ir tyrimų sąvado valdytojo funkcijas atliekančią įstaigą, kau-piančią duomenų banką, kurio informacija skirta Kultūros vertybių registro ir inventorizavimo fondo sudarymui ir viešinimui.“⁶⁸

Tai kad, kiekviena šalis turėtų būti skatinama įsteigti „bent vieną visapusiškai organizuo-tą“ institutą, organizuojantį specializuotus ir pastovus mokymus bei specializuotus kursus pa-veldosaugos specialistams, nurodoma ir tarptautinėse rekomendacijose, pavyzdžiui, 1993 m. ICOMOS *Švietimo ir mokymo gairėse* paminklų, ansamblių *bei vietų* ir vietovių konservavimo sri-tyje (Kolombo gairės). Ten pat nurodoma, kad visiškai kompetentingos organizacijos sukūrimas gali užtrukti dešimtmečius, todėl gali prireikti specialių trumpalaikių priemonių, įskaitant naujų iniciatyvų integravimą į esamas programas, siekiant sukurti visiškai parengtas naujas specializuo-tas kvalifikacijos kėlimo programas⁶⁹.

Koncepcijos 4 dalyje pateiktas palyginimas atskleidžia tokio modelio privalumus (siūlymas steigti atskirą instituciją – paveldo „smegenis“ – buvo populiariausias ir 2025-09-05 susitikimuose su suinteresuotomis grupėmis) ir trūkumą – papildomų lėšų poreikį bei biurokratizacijos baimę, kurią galima išreikšti posakiu „dar viena institucija“. Steigiant šią instituciją siūlytina remtis ir argumentuoti SSVA, kuri atestuoja ir kontroliuoja inžinierius ir rangovus, o jos steigėjas yra LR aplinkos ministerija, modeliu. Taip pat labai svarbu išvengti visiško įstaigos komercializavimo. Dar žymėtina, kad šis siūlymas atitinka ir XIX (veikusios, kuomet buvo pradėta rengti ši studija), ir XX LR Vyriausybės programas (atitinkamai jų 395 ir 403 punktus): „Remiantis kultūros sričių lygiavertiškumo principu, būtina užtikrinti, kad kiekviena meno ir kultūros sritis turėtų savo na-cionalinę, teisiškai apibrėžtą įstaigą, prilygstančią esamoms nacionalinėms kultūros įstaigoms, kad būtų užtikrintas šių kultūros sričių gyvybingumas bei tęstinumas. Nacionalinė įstaiga atlieka savo srities tyrimus, konsultuoja politikos formuotojus, siekia nacionalinėse programose iškeltų tiks-

67 „Dėl kultūros paveldo taikomųjų tyrimų“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2007-11-23 sprendimas Nr. S-8-(127)).

68 „Dėl kultūros paveldo dokumentavimo centro“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2021-07-02 sprendimas Nr. S-2-(6.2.-243)).

69 *Guidelines for Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites*, ICOMOS International Training Committee, 1993, Article 15, prieiga: <https://cif.icomos.org/my-first-guideline/>.

lą, vykdo užduotis, koordinuoja kitų tos srities įstaigų veiklą.⁷⁰ Esamos KM pavaldžios paveldo srities įstaigos (KPD, KIC) šių uždavinių neatlieka, tai nėra jų funkcijos. Galima kvestionuoti ir klausimą dėl „dar vienos įstaigos“. Viena vertus, suprantant geopolitines rizikas, neteigiama, kad atitinkama institucija turi būti įsteigta per artimiausius metus ir iš karto veikti pagal maksimalią programą. Antra vertus, konceptualus atsakymas būtų: taip, o kodėl ne paveldui, jei jį pripažįstame esant esminių valstybės tapatybės ir kultūrinio pagrindo dėmeniu. Vadinasi, ilgalaikėje perspektyvoje, siekiant tvirto pamato ir kokybės šioje valstybei itin svarbioje srityje, strategiškai būtina įsteigti už šią sritį atsakingą instituciją.

Toliau detalizuojami siūlomo modelio veiklos principai:

- prioritetas, vizija, misija – **paveldas**;
- nuosekli strategija;
- profesionalus administravimas ir organizavimas;
- vienodi standartai, nešališkumas ir efektyvi kontrolė (nėra „savų“ interesų grupių);
- vieno langelio principas, visi etapai nuo pradinio mokymo iki nuobaudų;
- racionalus išteklių naudojimas (daugiau nei tūkstantis specialistų, o greta jų ir kiti suinteresuoti asmenys vienoje sistemoje, o ne keliuose mažose);
- užtikrinamas tarpdiscipliniškumas, partnerystės ir nišinių programų vykdymas (apimant platų sričių spektrą, užtikrinama galimybė iš bendro krepšelio finansuoti nišines, skaičiumi negausias, tačiau valstybei reikšmingas programas).

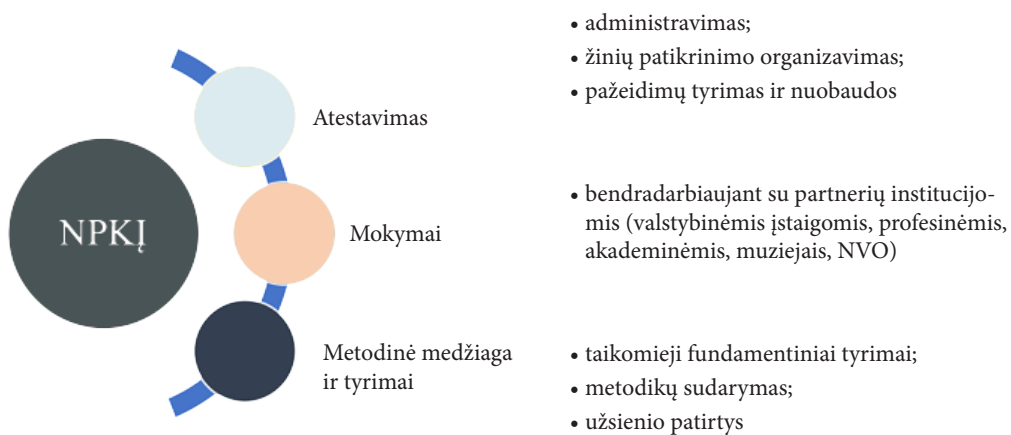
Siūlomos institucijos veiklos programos ir sritys – žr. *10 ir 11 pav.*

Ši institucija galėtų būti valstybės įgaliota formuoti atitinkamo turinio politiką, tačiau neturėtų tapti vienintele sprendimų priėmėja, o juo labiau turėti monopolį šioms veikloms įgyvendinti. Todėl didelė dalis veiklų turėtų būti organizuojama ir administruojama institucijos, tačiau jų vykdymas patikėtas partneriams arba viešųjų pirkimų būdu atrinktiems tiekėjams (suderinus tinkamus kokybinius, o ne mažiausios kainos kriterijus) (žr. *19 lentelę*). Keli tokių galimų partnerių pavyzdžiai. Nacionalinio architektūros instituto veiklos sritys ir specifika (architektūros meno reprezentavimas, sklaida ir edukacija, bendradarbiavimas tarp skirtingų sričių) sudaro sąlygas plėtoti kultūrinės ir profesinės refleksijos ekosistemą, veikiančią aplink atestacijos sistemą. Atitinkamai šis institutas galėtų atlikti jungiančio partnerio vaidmenį, kuris ne tiek formaliai moko, kiek kuria aplinką žinių mainams, diskusijoms ir gerųjų praktikų viešinimui (detalesnį siūlomo partnerystės modelio pavyzdį žr. *Priede Nr. 8*). DOCOMOMO LT, kurios veikla skirta XX a. paveldui puoselėti, galėtų prisidėti prie su modernizmo architektūros paveldo apsauga susijusių NKPAS kompetencijų kėlimo, skaitant atitinkamo turinio paskaitas, vedant seminarus, diskusijas ir pan.

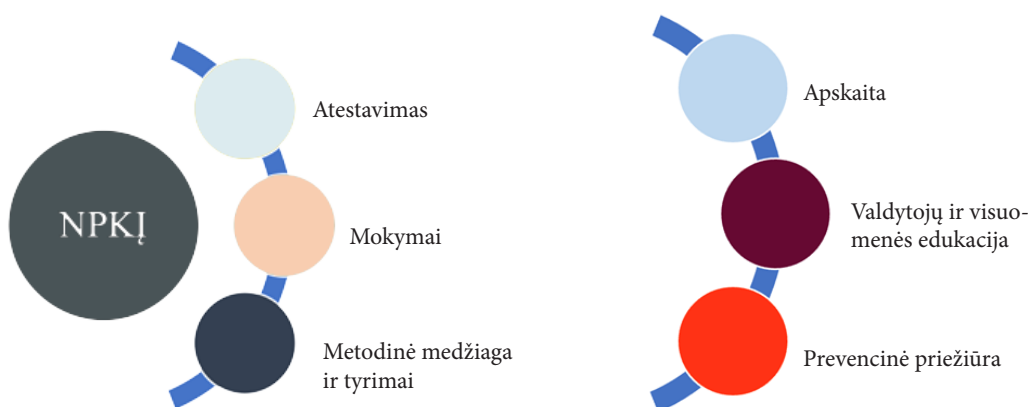
Siekiant užtikrinti įvairovę, tinkamą atstovavimą ir skaidrumą, rekomenduojama įstaigos valdymo struktūroje numatyti (patariamąją) tarybą ar valdybą, sudarytą iš suinteresuotųjų šalių atstovų.

70 „Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ (pritarta LR Seimo 2024-12-12 nutarimu Nr. XV-54), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ob418dcob89811ef88c08519262548c4>; „Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ (pritarta LR Seimo 2025-09-25 nutarimu Nr. XV-439), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/568b271299f611foa8bbd1e98310677d>.

10 pav. Minimali NPKĮ veiklos programa (sritis).

11 pav. Maksimali NPKĮ veiklos programa (sritis).

19 lentelė. Siūlomi NPKĮ veiklos, turinio ir partnerysčių metmenys.

Veikla	Turinio metmenys	Pagrindiniai partneriai
Atestavimas	• kvalifikacinių reikalavimų nustatymas, derinimas su KM ir pan.; • atestavimo procedūros nustatymas, jos diferencijavimas pagal sritis; • egzaminų turinio ir struktūros sudarymas; • atestavimo komisijos organizavimas; • proceso organizavimas ir administravimas, komunikacija; • apeliacijų administravimas, skundų nagrinėjimas (teisiniai aspektai); • galimų pažeidimų nagrinėjimas ir nuobaudų skyrimas (įskaitant teisinius ginčus); • užsienio NKPAS kvalifikacijos pripažinimas; • kultūros paveldo specialistų, įrašytų į teismo ekspertų sąrašą ir teikiančių teismo ekspertizės paslaugas, kvalifikacijos tikrinimas; • atestuotų specialistų duomenų bazės administravimas; • neatestuojamų, tačiau paveldotvarkos kokybei užtikrinti būtinų tyrimų vykdymą (menotyros, istorijos) galinčių atlikti specialistų duomenų bazės kūrimas ir administravimas	• Lietuvos institucijos ir NVO
Mokymai	Įvadiniai mokymai (prieš atestavimą) ir reguliarius kvalifikacijos kėlimo mokymai atestuotiesiems NKPAS: • mokymų programų sudarymas ir atnaujinimas; • mokymų organizavimas (tiekėjų paieška (ypač užsienio lektorių), praktinių mokymų vietų paieška, administravimas, komunikacija); • mokymų ir kvalifikacijos kėlimo valandų apskaitos administravimas; • išorės organizatorių vykdytų mokymų valandų vertinimas ir įskaitymas; • grįžtamojo ryšio užtikrinimas ir duomenų analizė	• visos paveldo srityje veikiančios NVO; • paveldo srities studijas siūlančios švietimo ir mokslo institucijos (aukštosios mokyklos, profesinės mokyklos); • KM, KPD, KIC; • Nacionalinis architektūros institutas, Lietuvos etnografijos muziejus ir kt.
Metodinė medžiaga ir tyrimai	Metodinė medžiaga (kaupimas ir prieinamumo užtikrinimas): • archyvinių tyrimų medžiaga; • istorinė technologijų, meno istorijos ir pan. medžiaga; • projektinė dokumentacija; • technologinės kortelės, aprašai ir pan.; • konferencijų ir dirbtuvių medžiaga; • specializuotų periodinių ir mokslo leidinių, metodinės literatūros biblioteka	• KPD, KIC; • Nacionalinis architektūros institutas; • mokslo ir atminties institucijos

Veikla	Turinio metmenys	Pagrindiniai partneriai
	Tyrimai (ne konkrečių objektų taikomieji, o teminiai tyrimai, pavyzdžiui, medžiagų suderinamumas, senėjimas ir pan.): - temų ir programų nustatymas, jų įgyvendinimo veiklos planų sudrymas; - laboratoriniai cheminiai ir biologiniai tyrimai (vykdymas, užsakymas iš išorinių (įskaitant ir užsienio) tiekėjų); - kultūros paveldo objektų (ypač svarbiausių nacionalinei atminčiai ir tapatybei) 3D modelių kūrimas (pirkimas) ir saugojimas; - stažuočių, mokymų organizavimas užsienio institucijose arba kviečiantis užsienio ekspertus (temoms, kurioms Lietuvoje stokojama kompetencijų)	- užsienio institucijos; - veikla perkeliama iš KIC arba užsakoma partnerystės pagrindais
Apskaita	apskaita šiuo metu yra vykdoma KPD, pasitelkus buvusio Kultūros paveldo centro struktūrą ir žmogiškuosius išteklius; šios veiklos perkėlimas į NPKĮ grindžiamas funkcijų atskyrimu ir jų sutelkimu artimesnio profilio įstaigoje, kuri disponuotų ir aktualiais ištekliais (tyrimų, archyvinę medžiagą ir kt.)	- KPD; - mokslo ir atminties institucijos
Valdytojų ir visuomenės edukacija	- viešos paskaitos, populiarinimo straipsniai ir leidiniai; - konsultacijos; - praktiniai mokymai-dirbtuvės; - praktiniai leidiniai-gairės; „pasidaryk pats“ pobūdžio leidiniai ir vaizdo įrašai	Nacionalinis architektūros institutas, Lietuvos etnografijos muziejus, Vilniaus miesto muziejaus Medinės architektūros centras, KIC FIXUS Mobilis, užsienio institucijos ir specialistai ir kt.
Preveninė priežiūra	KIC FIXUS Mobilis vykdoma veikla: prevencinės priežiūros darbai, konsultacijos ir praktiniai mokymai prevencinės priežiūros tema	KIC FIXUS Mobilis

Pateikti siūlomos steigti institucijos metmenys. Visgi numanytina, kad dėl institucinės inercijos ir sudėtingos geopolitinės situacijos, lemiančios kultūros srities biudžeto apribojimus, tokia institucija artimiausiu metu nebus įsteigta ir todėl ateityje, jei ir kai būtų priimtas šis siūlymas, pateikti metmenys turėtų būti detalizuojami, įvertinus steigimo metu galimai pakitusią situaciją. Visgi tikimasi, kad idėja su reikiamomis korekcijomis bus įgyvendinta, nes kokybiška, daugialypės paveldo vertės (ypač autentiškumą) puoselėjanti paveldosauga yra kiekvienos civilizuotos visuomenės sambūvio ir tapatybės užtikrinimo pamatas ir todėl ji turi tapti strateginiu valstybės tikslu su deramu finansavimu.

III. Veiksmų planas

Atlikus išsamią ir įvairiapusę Lietuvos NKPAS atestavimo sistemos analizę, buvo identifikuotos giluminės problemos, kurioms spręsti pasiūlytas platus priemonių spektras. Įvertinus tai, kad norint išspręsti nustatytus ir įvardytus trūkumus iš esmės reikia skirtingo lygmens teisės aktų bei organizacinių pakeitimų (dalį jų yra susiję ne tik su atestavimo, bet ir su visa kultūros paveldo apsaugos, taip pat ir švietimo, viešųjų pirkimų ir kitomis sistemomis), papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių, žemiau teikiama siūlymai, kaip šią sistemą būtų galima gerinti etapais, pradedant nuo mažiausiai išteklių ir laiko reikalaujančių pokyčių. Tačiau labai svarbu neatidėlioti ir su konceptualiais strateginiais sprendimais, nes trumpalaikiai ir vidutinio laikotarpio uždaviniai yra tik laikinos priemonės, neleidžiančios situacijai dar labiau blogėti, tačiau jos negali užtikrinti tvaraus ir kokybiško pokyčio.

1. Artimiausio laikotarpio uždaviniai

Artimiausio laikotarpio uždaviniai turėtų būti įgyvendinti pradedant 2026 m., tačiau ne vėliau negu iki 2027 m. pradžios. Jų nepasiekus, bus prarastos ir dabar jau netvarios kvalifikacijos kėlimo galimybės bei 2023–2025 m. pasiektas įdirbis, o 2026 m. lapkričio mėnesį įsigaliojus naujai NKPAĮ įstatymo redakcijai kils rizika nebeužtikrinti net ir dabar esamų kritikuojamų atestavimo procedūrų bei jų kokybės lygmens. Siūlomi artimiausio laikotarpio uždaviniai pateikiami juos suskirstant į dvi uždavinių grupes: atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo.

1. Atestavimo sistemos kokybės palaikymas ir pagerinimas minimaliomis sąnaudomis

1.1. Papildomų žmogiškųjų išteklių numatymas KM struktūroje, užtikrinant administracinių ir komunikacinių procesų kokybišką ir savalaikį vykdymą. Atsižvelgiant į esamas funkcijas (dokumentų administravimas, komunikacija su pretendентаis, atestavimo komisijos aptarnavimas) ir jų apimtį (daugiau nei 1000 esamų specialistų, t. y. vidutiniškai 200 kreipimusi per metus dėl kvalifikacijos tobulinimo įvertinimo, ir papildomai nauji pretendentai gauti atestatus), reikėtų numatyti ne mažiau negu 1,5 etato. Įvertinus tai, kad būtina atidžiau tikrinti siūlomų kvalifikacijos kėlimo programų turinį ir lektorių kvalifikaciją, šiai funkcijai siūloma skirti dar 0,5 etato.

1.2. Užtikrinimas, kad būtų sudaryta kompetentinga, maksimaliai įvairiakryptė ir nešališka atestavimo komisija. Tam reikėtų įvertinti galimybes sudaryti kvalifikuotą komisiją po naujos NKPAĮ redakcijos įsigaliojimo (įstatymo 9 str. nurodyti reikalavimai), atskiriems posėdžiams kviečiant nuolatinėje komisijos sudėtyje nesančius ekspertus arba sudaryti išplėstinės sudėties komisiją negausių specializacijų specialistams atestuoti.

2. Kvalifikacijos kėlimo tęstinumo užtikrinimas nuo 2026 m.

2.1. Finansavimo (dalinio rėmimo) galimybių iš KM valdomų finansinių priemonių užtikrinimas esamų kvalifikacijos kėlimo iniciatyvų tęsimui ar naujoms programoms.

2.2. Naujų programų tvirtinimas, užtikrinant turinio įvairovę, temų proporcingumą atestuojamų specializacijų atžvilgiu, įvertinant lektorių kompetencijas.

2.3. Galimybės integruoti LR aplinkos ministerijos patvirtintas architektų kvalifikacijos kėlimo programas įvertinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad NKPAS kvalifikacijos kėlimui aktualios tik tam tikros šių programų dalys: bendrojo pobūdžio temos (pavyzdžiui, meno, architektūros istori-

ja) ir su paveldo tvarkyba glaudžiai susijusios praktinės paskaitos (šiuo atveju būtina įsitikinti, kad paskaitoje pasiekiamas NKPAS reikalingas kompetencijų gylis).

2.4. Galimybių bendradarbiauti su NKPAS kvalifikacijos kėlimui aktualias studijų programas (pirmos ir antros pakopos) vykdančiomis švietimo ir mokslo institucijomis paieška, siekiant šių studijų programų dalykų pagrindu parengti ir NKPAS pasiūlyti atskiras paskaitas arba teminius kvalifikacijos kėlimo ciklus.

2. Vidutinės trukmės laikotarpio uždaviniai

Vidutinės trukmės laikotarpio siūlymai apima palyginti nedaug papildomų išteklių ir veiklos organizavimo pokyčių reikalaujančių veiksmų, kurie, siekiant atestavimo sistemos tvarumo, turėtų būti įgyvendinami neatidėliojant, tačiau dėl savo specifikos, susijusios su ilgai trunkančiais teisėkūros procesais, negali būti priskiriami artimiausiu metu pasiekiamiems uždaviniams. Juos siūloma įgyvendinti per trejus metus. Uždaviniai pateikiami juos suskirstant į dvi uždavinių grupes: atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo.

1. Atestavimo sistemą reglamentuojančių teisės aktų tikslinimas ir procesų integravimas

1.1. NKPAĮ patikslinimas ir aktualių poįstatyminių teisės aktų (LR kultūros ministro įsakymu tvirtinamų aprašų, paveldo tvarkybos reglamentų) suderinimas su NKPAĮ, jungiant šiuo metu dirbtinai suskaidytas atestuojamas sritis ir atsisakant neaktualių bei aiškiai neapibrėžiamų, nereglamentuojamo išsilavinimo ir pan. specializacijų.

1.2. NKPAĮ patikslinimas ir aktualių poįstatyminių teisės aktų (LR kultūros ministro įsakymu tvirtinamų aprašų, paveldo tvarkybos reglamentų) suderinimas su NKPAĮ, įvertinant neardomųjų tyrimų specifiką, sukuriant jų klasifikaciją ir nustatant galimus kvalifikacijos reikalavimus siekiantiems juos vykdyti specialistams bei procedūrinius reikalavimus jiems atlikti. Rekomenduojama vengti perteklinio reglamentavimo ir kontrolės, kuriuos būtų sunku įgyvendinti praktiškai.

1.3. Įvertinti galimybę integruoti kilnojamųjų vertybių (restauratorių) atestavimo sistemą, pateikiant siūlymus keisti aktualius teisės aktus (įskaitant atestavimo komisijos sudėties pokyčius).

1.4. Įvertinti galimybę nustatyti kvalifikacijos ir atestavimo reikalavimą (su atskira atestuojamąja sritimi) tam tikras paveldo tvarkybos darbų viešojo administravimo funkcijas (pavyzdžiui, projektų derinimo, darbų priėmimo, užsakovo funkcijų atlikimo) vykdančioms valstybės tarnautojams ar biudžetinių įstaigų darbuotojams, taip užtikrinant kokybišką darbų kontrolę. Šio sprendimo įgyvendinimas turėtų būti proporcingai atidėtas, suteikiant galimybę jau sistemoje dirbantiems specialistams įgyti reikalaujamas kompetencijas.

2. Kvalifikacijos kėlimo sistemos tobulinimas, proaktyviai formuojant programų turinį

2.1. Kvalifikacijos kėlimo sistemą administruojanti institucija turėtų vertinti kvalifikacijos kėlimo programų visumą, identifikuoti jos spragas ir proaktyviai veikti, teikdama potencialiems tiekėjams užsakymus, kuriais būtų sprendžiami trūkstamų temų ir kompetencijų klausimai, t. y.

kvalifikacijos kėlimo turinys privalo būti grįstas ne pasiūla, o paklausa. Poreikiui identifikuoti ir kokybei vertinti rekomenduojama periodiškai atlikti suinteresuotųjų šalių apklausas.

2.2. Kvalifikacijos kėlimo apimties didinimas iki 40 valandų per 5 metus.

3. Ilgalaikiai uždaviniai

Įgyvendinus ilgalaikius uždavinius būtų pasiektas pagrindinis teikiamos koncepcijos ir NKPAS atestavimo sistemos tobulinimo tikslas – (1) tvari, paveldotvarkos kokybę plačiąja prasme užtikrinanti NKPAS atestavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistema ir (2) giliomis paveldosaugos žiniomis, tarpdiscipininis supratimu ir kompetencijomis bei sąmoningumu ir reputacija grįsta Lietuvos NKPAS veikla. Ilgalaikiams tikslams pasiekti reikia pasirengimo ir papildomų išteklių, tačiau tai yra būtina, siekiant gerinti atestavimo ir visos paveldo apsaugos sistemos kokybę. Ir tai turėtų būti laikoma strategine valstybės investicija į kultūros paveldo išsaugojimą ir įgyvendinta ne vėliau negu per 10 metų (leidžiant geopolitinėms aplinkybėms).

1. Savarankiškos institucijos, kurios misija būtų NKPAS kompetencijų ugdymas, įkūrimas

1.1. Institucijos veiklos sritys: atestavimas ir kvalifikacijos kėlimas, atitinkamų sričių kokybės kontrolė, su tuo susijęs tarptautinis bendradarbiavimas, atitinkamų žinių ir archyvinės dokumentacijos kaupimas ir prieinamumo užtikrinimas, visuomenės švietimas (plačiau žr. *Koncepcijos 5 skyriuje*). Visos šios veiklos vykdomos bendradarbiaujant su partneriais (valstybinėmis institucijomis, švietimo ir mokslo įstaigomis, visuomeninėmis organizacijomis, profesinėmis asociacijomis), kurių siūlomos kompetencijos būtų koordinuojamos ir proaktyviai derinamos kuriant NKPAS aktualų paslaugų modelį. Taip vienoje vietoje bus kaupiamos ir skleidžiamos NKPAS kompetencijai užtikrinti būtinos ir veiklai vykdyti reikalingos žinios, o pareiškėjai aptarnaujami vieno langelio principu.

2. Atestavimo procedūros koregavimas

2.1. Administracinė patikra turėtų likti vienu iš formalių procedūros dėmenų, o pagrindinis dėmesys ir ištekliai turėtų būti sutelkti į profesinių kompetencijų patikrą, individualizuojamą pagal atestuojamą sritį ir, priklausomai nuo srities, susidedančią iš teisinių žinių, istorijos, teorijos, etikos egzaminų, darbų sąrašo (*portfolio*) ir / ar praktinio pokalbio ar darbo, kuriuos vertintų įvairiakryptė komisija, esant poreikiui, įtraukiant ir užsienio ekspertus.

2.2. Vidutinio ilgumo laikotarpiu priėmus sprendimą dėl kilnojamųjų vertybių restauratorių atestavimo sistemos integravimo, ilguoju laikotarpiu šis integravimas turėtų būti įvykdomas atitinkamai koreguojant teisės aktus, atestavimo komisijos sudėtį ir t.t. Restauratorių atestavime numatoma svarbi praktinė dalis bei retesnėms specializacijoms – užsienio specialistų dalyvavimas.

2.3. Įvykusių pažeidimų kontrolės mechanizmo įtvirtinimas, nuobaudų diferencijavimas, įvedant nepriekaištingos reputacijos kriterijų, siūlymų atitinkamai tobulinti viešųjų pirkimų sistemą teikimas.

3. Kvalifikacijos kėlimo sistemos tobulinimas

3.1. Kvalifikacijos kėlimo sistemos individualizavimas pagal atestuojamas sritis (žr. *Konceptijos 3 skyriuje* pateiktą matricą) ir atestuojamojo asmenines profesinio intereso sritis. Integruota praktinių tarpdisciplininių mokymų dalis su nustatytu minimaliu valandų skaičiumi.

3.2. Kvalifikacijos kėlimo privalomų valandų skaičius didinamas iki 20 valandų per metus, su galimybe dalį šio laiko užskaityti iš tarptautinių ir nacionalinių profesinių mokymų, konferencijų ir pan.

3.3. Bazinių (iki atestavimo) kompetencijų nustatymas ir privalomi minimalūs 40 valandų įvadiniai mokymai su praktine dalimi pagal kiekvienai atestuojamai sričiai patvirtintą programą, kuri gali būti individualizuojama, įvertinus kandidato išsilavinimą.

3.4. Specialybėms, kurioms bendrosiose programose reikalingų specifinių žinių ir kompetencijų yra per mažai (tam, kad bazinės kompetencijos būtų pasiektos per įvadinius mokymus), galimybės taikyti išlyginamųjų (papildomų) studijų modelį, bendradarbiaujant su aukštosiomis mokyklomis, įvertinimas.

3.5. Finansavimo (rėmimo) sistemos, skirtos NKPAS studijoms užsienio institucijose, kūrimas.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautinių institucijų studijos, rekomendacijos ir kiti dokumentai

- International Standard Classification of Education. ISCED 2011*, UNESCO Institute for Statistics, 2012, prieiga: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219109>.
- Guidelines for Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites*, ICOMOS International Training Committee, 1993, prieiga: <https://cif.icomos.org/my-first-guideline/>.
- On Practice in Conservation-Restoration*, European Network for Conservation – Restoration Education (ENCoRE), 2014, prieiga: <https://www.encore-edu.org/ENCoRE-documents/PracticePaper2014.pdf>.
- “Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the Establishment of the European Qualifications Framework for Lifelong Learning” (2008/C 111/01), in: *EUR-Lex*, prieiga: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>.
- Report: Cultural Heritage Education and Training in Europe – Pathways to Qualifications*, European Cultural Heritage Skills Alliance (CHARTER), 2021, Deliverable D3.1, prieiga: https://charter-alliance.eu/wp-content/uploads/2022/07/D3.1_FINAL_V2-UPDATE-28-9.pdf.
- Report on Existing Quality Standards and Certification Schemes*, European Cultural Heritage Skills Alliance (CHARTER), 2023, Deliverable D3.3, prieiga: <https://charter-alliance.eu/wp-content/uploads/2023/01/D3.3-Report-on-existing-quality-standards-and-certification-schemes.pdf>.

Teisės aktai (užsienio šalių)

- “Act on the Protection of Monuments and Historic Sites” (2002, No. 49/2002), in: *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*, prieiga: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/Act_No_492002_Z_z_on_the_Protection_of_monuments_and_historic_sites-_1422446111-1.pdf.
- “Arrêté du 8 juillet 2004 portant définition des qualifications requises des personnels des services et personnes de droit public ou privé candidats à l'agrément d'opérateur d'archéologie préventive” (2004), in: *Légifrance*, prieiga: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000801197>.
- “Code du patrimoine” (2004, No. 2004-178), in: *Légifrance*, prieiga: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074236/.
- “Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio” (2004, No. 42), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42@originale>.
- “Heritage Conservation Act” (2019, No. 429), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504062019001/consolide>.
- “Historic Environment Act” (1988, No. 950), in: *Riksanantikvarieämbetet*, prieiga: <https://www.raa.se/in-english/cultural-heritage/historic-environment-laws/historic-environment-act-1988950/>.
- “Modifiche ed integrazioni della disciplina dei requisiti per l'ammissione all'esame di Stato e delle relative prove per l'esercizio di talune professioni, nonché della disciplina dei relativi ordinamenti” (2001, No. 328/2001), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:presidente.repubblica:decreto:2001;328>.
- “Muinsuskaitse valdkonna tegevusalade täpsem jagunemine ning pädevustunnistuse taotluse esitamise kord, taotluse ja pädevustunnistuse vormid” (2019, No. 26), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/akt/118062019014>.
- “The Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act” (1990), in: *UK Legislation*, prieiga: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/9/contents>.
- “Regolamento concernente gli appalti pubblici di lavori riguardanti i beni culturali...” (2017, No. 154/2017), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:ministero.beni.e.attivita.culturali.e.turismo:decreto:2017-08-22;154>.
- “Regolamento concernente la definizione dei criteri e livelli di qualità cui si adegua l'insegnamento del restauro...” (2009, No. 87/2009), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:ministero.i.beni.e.attivita.culturali:decreto:2009-05-26;87>.

- “Tutela del titolo e dell'esercizio professionale degli ingegneri e degli architetti” (1923, No. 1395/1923), in: *Normattiva*, prieiga: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1923-06-24;1395>.
- “Uuringu liigid, uuringu tegemise ja sellega seotud kulu hüvitamise kord ning uuringuteatise vorminõuded ja teatise esitamise kord” (2019, No. 25), in: *Riigi Teataja*, prieiga: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116052019003>.
- “Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov” (1994, No. 200/1994), in: *Zákony pre ľudí*, prieiga: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1994-200>.

Teisės aktai (Lietuvos)

- „Archeologijos studijų krypties aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-11-03 įsakymu Nr. V-1991), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3f20c-6103c771ec992fe4cdfceb5666>.
- „Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2016-12-30 įsakymu Nr. V-1168), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8099b1201cad11eeb233e8b04dc9bb3d>.
- „Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ (pritarta LR Seimo 2024-12-12 nutarimu Nr. XV-54), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0b418dc-0b89811ef88c08519262548c4>.
- „Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ (pritarta LR Seimo 2025-09-25 nutarimu Nr. XV-439), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/568b271299f-611f0a8bbd1e98310677d>.
- „Inžinerijos mokslų studijų kryptių grupės aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-07-05 įsakymu Nr. V-948), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct.html?documentId=8e6e92b01b3211eeb233e8b04dc9bb3d>.
- „Kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos nuostatai“ (patvirtint LR kultūros ministro 2023-07-17 įsakymu Nr. IV-605), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/499dd12024a411ee9de9e7e0fd363afc>.
- „Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatai“ (patvirtinta LR kultūros ministro 2005-04-01 įsakymu Nr. IV-116), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/fr/legalAct/TAR.74A51D8E1757/uxPmVwuhIB>.
- „Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas“ (1996-01-23, Nr. I-1179), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C5DA698A4015/vGDxBUzJli>.
- „Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas“ (1994-12-22, Nr. I-733), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>.
- „Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas“ (Projektas Nr. XIVP-4207(2), 2025-11-18; priimtas LR Seime, numatyta įsigaliojimo data 2026-11-01), in: *Lietuvos Respublikos Seimas*, prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7852fa203d4f11f0a19dcea0bcc863ad>.
- „Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymas“ (2007-06-26, Nr. X-1207), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6107B5F45F59/asr>.
- „Meno objektų restauravimo studijų krypties aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-10-11 įsakymu Nr. V-1865), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eea807b02a5c11ecad73e69048767e8c>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo tvarkos aprašas“ (LR kultūros ministro 2005-04-14 įsakymas Nr. IV-146), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9B9A514FE1CD/asr>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų profesinių ir teisinių žinių egzamino programa“ (patvirtinta LR kultūros ministro 2017-03-08 įsakymu IV-45), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1982681003ff11e79ba1ee3112ade9bc>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų specialistų, atliekančių remontą, konservavimą, restauravimą, kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimo tvarkos aprašas“ (patvirtintas LR kultūros ministro 2019-10-08 įsakymu Nr. IV-641), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a9695600e9c611e99681cd81dcdca52c>.

- „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programų derinimo tvarkos aprašas“ (patvirtintas LR kultūros ministro 2021-04-01 įsakymu Nr. ĮV-421), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/93c2d630936d11eb9fecb5ecd3bd711c/asr>.
- „Paveldo studijų krypties aprašas“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-02-05 įsakymu Nr. V-192), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/31cb1640678011eb9dc7b575f08e8bea>.
- „Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“ (LR kultūros ministro 2011-08-16 įsakymas Nr. ĮV-538), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B2A750536FF/HegjEzWXHk>.
- „Studijų krypčių ir krypčių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašas“ (LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-07-19 įsakymas Nr. V-1298), in: *Teisės aktų registras*, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=78250760e85c11eb9f09e7df20500045>.

Institucijų ir įstaigų dokumentai

- „Dėl kultūros paveldo dokumentavimo centro“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2021-07-02 sprendimas Nr. S-2-(6.2.-243)).
- „Dėl kultūros paveldo specialistų rengimo ir kompetencijų tobulinimo“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2022-11-22 raštas Nr. VII-144).
- „Dėl kultūros paveldo taikomųjų tyrimų“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2007-11-23 sprendimas Nr. S-8-(127)).
- „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų kvalifikacijos tobulinimo modelio“ (DOCOMOMO LT 2025-09-05 raštas šios studijos rengėjams).
- „Raštas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo reorganizuoti Kultūros paveldo centrą“ projekto“ (Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2022-09-26 raštas Nr. V11-94).

Duomenų bazės ir suvestinės

- „Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistemos Studijų ir mokymo programų registras“, in: *Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema*, prieiga: https://www.aikos.smm.lt/Registrai/SitePages/Studiju_ir_mokymo_programos.aspx?ss=35c3e5ee-444e-43ae-98ac-7c868ae91e8c.
- Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų, atestuotų Kultūros ministerijoje nuo 2017 m. kovo 1 d., sąrašas (Atnaujinta 2025-04-01)*, prieiga: <https://lrkm.lrv.lt/public/canonical/1743508195/9097/NEKILNOJAMOJO%20KULT%C5%AAROS%20PAVELDO%20APSAUGOS%20SPECIALIST%C5%B2,%20ATESTUOT%C5%B2%20KULT%C5%AAROS%20MINISTERIJOJE%20NUO%202017%20M.%20KOVO%201%20D.,%20S%C4%84RA%C5%A0AS.pdf>.

Mokymų ir kursų programos bei susijusi medžiaga (tarptautiniai ir užsienio šalių atvejai)

- Byggnadsvårdsföretagen*, prieiga: <https://byggnadsvardsforetagen.se/>.
- “Continuing Professional Development”, in: *Chartered Institute for Archaeologists*, prieiga: <https://www.archaeologists.net/careers/kit/cpd>.
- “The Craft Laboratory”, in: *University of Gothenburg*, prieiga: <https://www.gu.se/en/craftlab>.
- Institute of Historic Building Conservation*, prieiga: <https://www.ihbc.org.uk/>.
- SMART Rehabilitation 3.0*, prieiga: <https://smart-rehabilitation.eu>.
- “Training and Events”, in: *Royal Institution of Chartered Surveyors*, prieiga: <https://www.rics.org/training-events>.
- “Training and Skills Development Opportunities”, in: *Historic England*, prieiga: <https://historicengland.org.uk/education/training-skills/>.
- “Understanding the RIBA CPD Core Curriculum”, in: *The Royal Institute of British Architects*, prieiga: <https://www.riba.org/learn/professional-learning/riba-cpd/riba-cpd-core-curriculum/>.

Mokymų ir kursų programos bei susijusi medžiaga (Lietuvos atvejai)

- Atmintinė specialistams, siekiantiems gauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos atestatus*, Vilnius: Kultūros paveldo akademija, 2020, prieiga: <https://paveldo-akademija.lt/blog/2020/11/27/atmintine-siekiantiems-gauti-nekilnojamojo-kulturos-paveldo-apsaugos-specialistu-atestatus/>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams““ (suderinta su LR kultūros ministerija 2022-01-05 raštu Nr. S2-42), Kultūros paveldo ekspertų asociacija, 2021.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams““ [aktuali Kultūros paveldo ekspertų asociacijos 2023–2025 m. įgyvendinta programa], in: *Vilniaus universitetas. Istorijos fakultetas*, prieiga: <https://www.if.vu.lt/dirbkime-kartu/ekspertai-specialistams>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa 2025 metams „Tvarumo dėmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“ (suderinta su LR kultūros ministerija 2025-08-01 raštu Nr. VSR-239), Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius, 2025, prieiga: <https://www.laskaunas.lt/wp-content/uploads/2025/09/2025-m.-KAUET-paveldosauginių-paskaitų-grafikas.pdf>.
- „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų „Tvarumo dėmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“ paskaitų grafikas [2024 metams]“ (suderinta su LR kultūros ministerija 2024-08-05 raštu Nr. VSR-225), Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius, 2024, prieiga: <https://www.laskaunas.lt/wp-content/uploads/2024/09/2024-m.-paveldinių-paskaitų-grafikas.pdf>.

Studijų programos (aukštųjų mokyklų)

- „Architektūros ir miesto šiuolaikinis paveldas“, in: *Kauno technologijos universitetas*, prieiga: <https://ktu.edu/projects/erasmus-mundus-magistranturos-programa-architekturos-ir-miesto-siuolaikinis-paveldas/>.
- „Dailės ir interjero restauravimas“, in: *Vilniaus dailės akademija*, prieiga: <https://www.vda.lt/lt/studiju-programos/bakalauro-ir-vientisiju-studiju-programos/dailes-ir-interjero-restauravimas/>.
- “Erasmus Mundus Joint Master in Architectural and Urban Contemporary Heritage”, in: *Euskal Herriko Unibertsitatea. Universidad del País Vasco*, prieiga: <https://www.ehu.eus/en/web/master/master-architectural-urban-contemporary-heritage>.
- „Europos paveldas ir kūrybinis turizmas“, in: *Europos humanitarinis universitetas*, prieiga: <https://lt.ehuni-versity.lt/studies/europos-paveldas/>.
- „Kultūros paveldo ir turizmo“, in: *Vytauto Didžiojo fakultetas. Menų fakultetas*, prieiga: <https://menufakultetas.vdu.lt/studijos/magistranturos-studijos/kulturos-paveldas-ir-turizmas/>.
- „Kultūros paveldo studijos“, in: *Vilniaus universitetas. Istorijos fakultetas*, prieiga: <https://www.if.vu.lt/stojantiems/magistranturos-studijos/kulturos-paveldo-studijos>.
- „Kultūros paveldo vystymas“, in: *Europos humanitarinis universitetas*, prieiga: <https://lt.ehuni-versity.lt/studies/kulturos-paveldo-vystymas/>.
- „Objektų konservavimas ir restauravimas“, in: *Kauno kolegija*, prieiga: <https://www.kaunokolegija.lt/studiju-programos/objektu-konservavimas-ir-restauravimas/>.
- „Paveldo statinių inžinerija“, in: *Atviro informavimo konsultavimo orientavimo sistema*, prieiga: https://www.aikos.smm.lt/registrai/_layouts/15/asw.aikos.registersearch/objectformresult.aspx?o=prog&f=prog&key=9258&pt=of.

Literatūra

- Kadakas Ulla, “Archaeological Heritage and the New Heritage Conservation Act. A Short Overview about the Development of the Government Regulation”, in: *Archaeological Fieldwork in Estonia 2019, 2020*, p. 243–252.

- Kristiansen Kristian, "Contract Archaeology in Europe: An Experiment in Diversity", in: *World Archaeology*, 2009, vol. 41, no. 4, p. 641–448.
- Kultūros paveldas šiuolaikiniame pasaulyje: tarptautiniai kultūros paveldo apsaugos principai ICOMOS dokumentuose 1965–2014 metais. ICOMOS doktrinos šaltinių vertimas į lietuvių kalbą ir moksliniai komentarai*, sud. Jūratė Markevičienė, Vilnius: ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas, 2016.
- Markevičienė Jūratė, „Autentiškumo identifikavimas: tikslai, priemonės, rezultatai“, in: *Pažangi architektūros paveldo apsauga: misija (ne)įmanoma?*, Vilnius: Valstybinė kultūros paveldo komisija, 2017, p. 27–42.
- Wigert Linda, *The Swedish System of Contract Archaeology. An Analysis of Current Opinions: Master Thesis*, Lund university, 2018, prieiga: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8956376&fileId=8956377>.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Studijų kryptys ar krypčių grupės, pagal kurias vykdomos NKPAS ugdymui aktualios studijų programos, ir jų apibūdinimas.....	97
Priedas Nr. 2. Statistiniai atestuotų NKPAS specializacijų duomenys	101
Priedas Nr. 3. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams“ (Kultūros paveldo ekspertų asociacija, 2021 m.)	118
Priedas Nr. 4. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Tvarumo dėmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“ (Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius, 2024 ir 2025 m.).....	128
Priedas Nr. 5. 2025 m. lapkričio mėn. Lietuvos archeologų draugijos narių apklausos rezultatai.....	141
Priedas Nr. 6. Šiuo metu veikiančios ir siūlomos atestuojamų veiklų klasifikacijų palyginimas.....	147
Priedas Nr. 7. Siūlomos kvalifikacijos kėlimo programos pagal atestuojamas veiklos sritis: archeologijos pavyzdys.....	149
Priedas Nr. 8. NPKĮ ir Nacionalinio architektūros instituto partnerystės modelio pavyzdys	150

PRIEDAS NR. 1

Studijų kryptys ar kryptių grupės, pagal kurias vykdomos NKPAS ugdymui aktualios studijų programos, ir jų apibūdinimas (parengta remiantis: „Meno objektų restauravimo studijų krypties aprašu“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-10-11 įsakymu Nr. V-1865); „Inžinerijos mokslų studijų kryptių grupės aprašu“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-07-05 įsakymu Nr. V-948); ir „Paveldo studijų krypties aprašu“ (patvirtinta LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-02-05 įsakymu Nr. V-192)).

Studijų kryptis	Meno objektų restauravimas (P08)	Paveldo studijos (N12)	Statybos inžinerija (E05)
Studijų kryptių grupė:	Menų studijos (P)	Humanitariniai mokslai (N)	Inžinerijos mokslų studijos (E)
Krypties studijų tikslas:	parengti restauratorių, įgijusių atitinkamų kompetencijų, leidžiančių jam veikti profesinėje aplinkoje, t. y. konservuoti ir restauruoti kultūros paveldo objektus, užtikrinant jų išsaugojimą dabarties ir ateities kartoms, naudojant minimalią intervenciją	atskleisti ir padėti suprasti paveldo reikšmę, jo įvairovę, skirtingas teorines, metodologines ir praktines tyrimų bei paveldosaugos prieigas, siekiant tausojamai naudoti paveldą ir jį perduoti ateities kartoms	- pagrindinis inžinerijos mokslų krypties studijų programų tikslas yra suteikti studentams žinių ir kuo aukštesniu lygiu išugdyti gebėjimus pagal pasirinktos studijų krypties studijų rezultatus bei parengti juos tolesnei akademiniai ir profesinei karjerai; - statybos inžinerijos veikla – tai sistemingi mokslinių tyrimų ir praktinės patirties sukaupimo pažinimu grindžiami darbai, kurių tikslas yra kurti naujas arba iš esmės tobulinti jau sukurtas statybos medžiagas, statinių konstrukcijas, statybos technologijas, projektuoti, planuoti, organizuoti, valdyti ir kontroliuoti statybą bei su ja susijusius veiklos procesus
Krypties studijų turinys / krypties studijų absolventai turi įgyti šių sričių žinių ir gebėjimų:	- profesinio bakalauro ir bakalauro studijų absolventai: paveldosaugos pagrindų; paveldo tvarkybos metodinių nuostatų; dailės ir architektūros istorijos; kursinių kultūros paveldo objektų konservavimo ir restauravimo praktinių darbų; - magistrantūros studijų absolventai: kultūros paveldo objekto tyrimų, jų įvairovės ir praktinio taikymo; dailės kūrinių konservavimo ir restauravimo metodų ir jų taikymo; kultūros paveldo objekto restauravimo-atkūrimo kursinių projektų;	- studijos grindžiamos humanitariniais ir socialiniais mokslais; - studijos apima fundamentinius ir taikomuosius paveldo tyrimus (išskyrus ardomuosius tyrimus), elgesio su paveldu tyrimus, taip pat tyrimus, susijusius su paveldo apsauga, perveikimu ir kitokia veikla, kurios objektas yra paveldas ar kuri daro poveikį paveldui, susijusias teorijas, metodus ir praktiką (išskyrus tvarkomuosius paveldosaugos darbus);	- statybos inžinerija – tai kryptinga veikla, kuria siekiama sukurti bei efektyviai ir saugiai naudoti įrangą, priemones ir sistemas, naudojant gamtinius išteklius ir gamtos reiškinius, žmonių būsto, darbo ir poilsio užstatytos aplinkos poreikiams tenkinti; - statybos inžinerija apima gyvenamuosius ir negyvenamuosius pastatus, specialiuosius ir hidrotechninius statinius, susisiekimo komunikacijas, inžinerinius tinklus; - studijų kryptis aprėpia geotechninę inžineriją, geodeziją ir geoinformatiką, transporto statinių inžineriją; statinių konstrukcijų inžineriją, statybinių medžiagų inžineriją, hidrotechninę ir vandens inžineriją, statinių inžinerines sistemas, urbanistinę inžineriją

Studijų kryptis	Meno objektų restauravimas (P08)	Paveldo studijos (N12)	Statybos inžinerija (E05)
	• <i>antrosios pakopos studijų absolventai</i>: įgyjamos žinios ir gebėjimai turi atitikti antrosios arba pirmosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus arba nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus.	• studijos apima platų praktinės veiklos, susijusios su įpaveldinimu, paveldo tyrimais, apsauga, administravimu, perteikimu, edukacija ir kitokia veikla, lauką, šios veiklos planavimą, organizavimą, įgyvendinimą (išskyrus ardomuosius tyrimus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus), kritinį vertinimą, atitinkamų siūlymų teikimą ir pan.	
Baigę krypties studijas, absolventai gebės:	• atlikti paveldosaugos ir paveldotvarkos reikalavimus atitinkantį kultūros paveldo objekto tyrimą (informacijos rinkimą, fiksavimą ir kritišką jos vertinimą, sistemimą, apibendrinimą, duomenų pateikimą numatyta forma), kuriame demonstruojamas istorinių ir dailėtyrinių, fizinių (fizikinių ir cheminių) tyrimų, tinkamų tyrimų metodų ir šaltinių išmanymas bei taikymas; • spręsti kultūros paveldo objekto konservavimo ir restauravimo problemas, parengti restauravimo projektą, argumentuoti numatytų restauravimo procedūrų tinkamumą bei jas kvalifikuotai atlikti (t. y. išmano ir geba taikyti prevencinės apsaugos, konservavimo ir restauravimo, atkūrimo metodus bei priemones), pagal reikalavimus fiksuoti kultūros vertybės restauravimo darbus.	• suvoks paveldo reiškinį ir jo sampratų įvairovę, teorijos ir praktikos sąsajas, integralumą su įvairiomis visuomenės gyvenimo sritimis; • gebės atlikti neardomuosius paveldo tyrimus (atsižvelgiant į tai, kad atestuojamos veiklos specializacijos yra reglamentuojamos Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka), išmanys įpaveldinimo, paveldo apsaugos ir perteikimo procesus, gebės kritiškai juos vertinti	–
Baigus krypties studijas įgyjamas kvalifikacinis laipsnis:	• menų profesinio bakalauro, bakalauro arba magistro kvalifikacinis laipsnis, atitinkantis šeštąjį arba septintąjį Lietuvos kvalifikacijų sandaros ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos lygmenį; • taip pat Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąrangos pirmąją arba antrąją pakopą, patvirtinamas aukštosios mokyklos išduodamu profesinio bakalauro, bakalauro arba magistro diplomu ir diplomo priedėliu	• humanitarinių mokslų bakalauro arba magistro kvalifikacinis laipsnis, atitinkantis šeštąjį arba septintąjį Lietuvos kvalifikacijų sandaros ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos lygmenį; • bei Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąrangos pirmąją arba antrąją pakopą, patvirtinamas aukštosios mokyklos išduodamu bakalauro arba magistro diplomu	• baigusieji trumpąsias studijas įgyja kvalifikaciją, atitinkančią penktąjį Lietuvos kvalifikacijų sandaros ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos lygmenį, patvirtinamą aukštosios mokyklos išduodamu studijų pažymėjimu, suteikiančiu teisę užsiimti profesine veikla; • baigusieji pirmosios arba antrosios studijų pakopos studijas įgyja inžinerijos mokslų profesinio bakalauro, bakalauro arba magistro kvalifikacinį laipsnį, atitinkantį šeštąjį arba septintąjį Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygį ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos lygmenį; • taip pat Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sąrangos pirmąją arba antrąją studijų pakopą, patvirtinamą aukštosios mokyklos išduodamu profesinio bakalauro, bakalauro arba magistro diplomu ir diplomo priedėliu

Studijų kryptis	Meno objektų restauravimas (P08)	Paveldo studijos (N12)	Statybos inžinerija (E05)
Krypties studijų absolventai gali:	• dirbti restauratoriais muziejuose, valstybinėse ir privačiose restauravimo įmonėse, restauratoriais komercinio restauravimo sektoriuje – antikvariatuose, galerijose ir kitose institucijose, gali dirbti įvairiuose kituose kūrybiniuose susivienijimuose bei projektuose, gali daryti įtaką atsirandant inovatyviems kūrybiniams projektams ir juos vykdančiam, kurti tiek individualiai, tiek kūrybiniuose tarpdisciplininuose kolektyvuose; • dirbti kultūros, švietimo srityje, kur reikia kultūros ir meno žinių bei jų taikymo, profesionaliai įvaldytų plastinės raiškos įrankių ir metodų; • baigusieji antrosios pakopos studijas toliau gali eiti įvairias pareigas pirmiau įvardintose institucijose arba dirbti savarankiškai su paveldotvarka susijusiose srityse	• pagal paveldo krypties studijų programas rengiami paveldosaugininkai, paveldo tyrėjai ir kiti su paveldu susijusiose srityse dirbantys specialistai; • paveldosaugininko ir paveldo tyrėjo profesinė veikla suvokiama kaip paveldo tyrimai (analizė, kritika, vertinimas ir kita) ir (arba) paveldo valdymas, administravimas, perteikimas ir poveikis paveldosaugos procesams; • paveldosaugininko ir paveldo tyrėjo profesinės veiklos pobūdis – paveldo istorikas, paveldo teoretikas, paveldo ekspertas, paveldo administratorius, paveldo edukatorius • krypties studijų absolventai gali eiti įvairias pareigas paveldo, mokslo, kultūros, meno, švietimo, žiniasklaidos, kultūros ir meno politikos, verslo, turizmo, kultūrinių ir kūrybinių industrijų ar kitose srityse viešajame ir privačiame sektoriuose, nevyriausybines organizacijose ir kitose srityse, kuriose yra reikalingi duomenų rinkimo, sisteminimo, analizės ir kritinio vertinimo gebėjimai; • baigusieji antrosios studijų pakopos studijas toliau gali eiti įvairias pareigas arba dirbti savarankiškai su paveldosauga susijusiose srityse	Pagrindinės tipinės inžinerijos profesinės sritys: • inžinierius technologas (VIII–VI kvalifikacijos lygmens specialistai); • technikas, meistras (V kvalifikacijos lygmens specialistai) [Atskirų grupių profesijų veiklos sričių apimtis detalizuojama aprašo 13 str.]
Aprašo reikalavimai taikomi:	• koleginiams ir universitetiniams pirmosios ir antrosios studijų pakopų programoms, vykdomoms nuolatine arba ištemptine studijų forma	• universitetinėms pirmosios ir antrosios studijų pakopų programoms, vykdomoms nuolatine ir ištemptine studijų formomis	• trumposios pakopos studijų, koleginių bei universitetinių pirmosios ir antrosios studijų pakopų programoms; visų kryptų studijų programos gali būti įgyvendinamos nuolatine arba ištemptine studijų forma
Kitos aplinkybės ir sąlygos:	• restauratoriais gali dirbti tik Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka atestuoti restauratoriai, kurių atestavimą vykdo Kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisija prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos;		• asmenys, baigę studijas ir įgiję statybos inžinieriaus kvalifikaciją, siekdami Lietuvos Respublikoje eiti ypatingųjų ir neypatingųjų statinių statybos techninės veiklos pagrindinių sričių vadovų pareigas, turi gauti kvalifikacijos atestatus;

Studijų kryptis	Meno objektų restauravimas (P08)	Paveldo studijos (N12)	Statybos inžinerija (E05)
	studijų programų rezultatai turi būti tiesiogiai sietini su Lietuvos Respublikos kultūros vertybių restauratorių kategorijų kvalifikaciniais reikalavimais, t. y.:		atestavimą ir teisės eiti ypatingųjų ir neypatingųjų statinių statybos techninės veiklos pagrindinių sričių vadovų pareigas pripažinimą atliekančios institucijos vadovaujasi Lietuvos Respublikos statybos techniniu reglamentu, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. D1-880 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.02.01:2017 „Statybos dalyvių atestavimo ir teisės pripažinimo tvarkos aprašas“ patvirtinimo“, bei gali nustatyti reikalavimus statybos inžinieriams atestuoti;
	- pagal koleginių studijų programas įgyjamos žinios ir kompetencijos turi atitikti trečiosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus; - pagal universitetinių pirmosios pakopos studijų programas įgyjamos žinios ir kompetencijos turi atitikti trečiosios arba antrosios kilnojamųjų kultūros paveldo objektų kvalifikacinės restauratoriaus kategorijos reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus arba nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto reikalavimuose nustatytas žinias bei gebėjimus		atestuojant statybos inžinierius turi būti vadovaujamasi studijų programų rezultatais, o atestavimo pokyčius valstybinės institucijos turi derinti su visomis statybos inžinerijos studijas vykdančiomis aukštosiomis mokyklomis
Dokumentas:	Meno objektų restauravimo studijų krypties aprašas, patvirtintas LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-10-11 įsakymu Nr. V-1865	Paveldo studijų krypties aprašas, patvirtintas LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021-02-05 įsakymu Nr. V-192	Inžinerijos mokslų studijų krypties grupės aprašas, patvirtintas LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-07-05 įsakymu Nr. V-948
Vykdomos studijų programos (pagal AIKOS):	- Dailės ir interjero restauravimas (6121PX012) / universitetinės studijos / menų bakalauro restauratorius - Dailės ir interjero restauravimas (6211PX006) / universitetinės studijos / menų magistras restauratorius - Objektų konservavimas ir restauravimas (6531PX024) / koleginės studijos / menų profesinis bakalauro	- Europos paveldas ir kūrybinis turizmas (6121NX076) / universitetinės studijos / humanitarinių mokslų bakalauro (anglų, baltarusių, rusų kalbomis) - Kultūros paveldas ir turizmas (6211NX034) universitetinės studijos / humanitarinių mokslų magistras - Kultūros paveldo studijos (6211NX058) / universitetinės studijos / humanitarinių mokslų magistras - Kultūros paveldo vystymas (6211NX065) / universitetinės studijos / humanitarinių mokslų magistras (anglų, baltarusių, rusų kalbomis)	- Architektūros ir urbanistikos šiuolaikinis paveldas (6281EX005) / universitetinės studijos / inžinerijos mokslų magistras (anglų kalba) - Paveldo statinių inžinerija / 6531EX008 / koleginės studijos / inžinerijos mokslų profesinis bakalauro

PRIEDAS NR. 2

Statistiniai atestuotų NKPAS specializacijų duomenys (parengta remiantis *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų, atestuotų Kultūros ministerijoje nuo 2017 m. kovo 1 d., sąrašu*).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

PRIEDAS NR. 3

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams“ (Kultūros paveldo ekspertų asociacija, 2021) (suderinta su LR kultūros ministerija 2022-01-05 raštu Nr. S2-42).

*Programą paruošė -
Kultūros paveldo ekspertų asociacija
2021-12-21*

**NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS SPECIALISTŲ
KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO KURSŲ PROGRAMA –
„EKSPERTAI – SPECIALISTAMS“**

2021-12-21

Vilnius

Programos tikslas:

Tobulinti atestuotų nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikaciją, gilinti jų turimas profesines ir teises žinias.

Programos uždaviniai:

- I. Supažindinti specialistus su svarbiausiais teisės aktų, reguliuojančių kultūros vertybių apsaugą, nuostatų pokyčiais, naujais teisiniais reikalavimais, terminais ir metodikomis.
- II. Suteikti naujų teorinių ir praktinių žinių bei įgūdžių apie tvarkybos darbų rūšis, LR teisės aktuose nustatytą jų atlikimo eigą, metodus ir technologijas, taikomas vykdant darbus.
- III. Supažindinti su kultūros vertybių atrankos bei vertinimo kriterijais, Kultūros vertybių registro sandara.
- IV. Suteikti žinių apie paveldo tvarkybos teorinius principus, jų kaitą, tvarkybos praktikų istorinę raidą ir šiuolaikines tendencijas.

Programos metodika:

Programoje bus taikomi teorinių ir praktinių paskaitų tipai. Teorinių paskaitų metu bus skaitomi ne daugiau kaip 2-4 valandų trukmės pranešimai specializuota tema (siekiama išsamiau atskleisti didelės apimties temą jos gali būti jungiamos į ciklus), vedama diskusija ir atsakinėjama į užduodamus klausimus, daromos įvairios užduotys grupėse, taip pat vykdoma atvejo analizė, remiantis Lietuvos ir užsienio šalių praktikomis, daug dėmesio skiriant UNESCO pasaulio paveldo sąrašė įrašytų vietovių apsaugai ir tarptautiniams paveldosaugos principams bei gerosioms praktikoms. Visi pasirinkti metodai gali būti kokybiškai įgyvendinti tiek kontaktiniu, tiek nuotoliniu mokymosi būdu. Praktinių paskaitų metu bus vykdoma objektų analizė natūroje, apžiūrimi naujausi tvarkomi paveldo pastatai (konkretus objektų sąrašas bus sudaromas atsižvelgiant į susirinkusių klausytojų patirtis ir poreikį bei tuo metu tvarkomus prieinamus objektus). Praktinės dalies pabaigoje bus vykdoma refleksija. Teorinių ir praktinių paskaitų metu bus atliekamas įgytų žinių patikrinimas.

Ugdomos kompetencijos:

1. Ugdymo (si) turinio įgyvendinimo ir tobulinimo kompetencija.

2. Profesinės veiklos tyrimo kompetencija.
3. Asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetencija.
4. Profesinės komunikacijos kompetencija (gebėjimas perteikti informaciją kolegoms, tvarkomų objektų savininkams ir naudotojams).

Numatomi pasiekti rezultatai:

1. Pagilintos ir atnaujintos kursų dalyvių teisinės žinios, susipažinta su naujausiais pokyčiais teisinių reikalavimų, terminijos ir metodikų srityje.
2. Įtvirtintos teorinės ir praktinės žinios bei įgūdžiai apie valdymą ir tvarkybos darbus paveldo objektuose, UNESCO ir kitose saugomose vietovėse.
3. Sustiprintas suvokimas apie kultūros paveldo verčių sistemą ir istoriškai susiklosčiusią paveldo objektų svarbą valstybės raidai.
4. Sustiprėjęs susidomėjimas, motyvacija ieškoti naujausios informacijos ir kvalifikacijos kėlimo formų įvairovės.

Kursus rengianti organizacija:

Kursus organizuoja Kultūros paveldo ekspertų asociacija (toliau – KPEA), juridinio asmens kodas 305842215, buveinės adresas – Vilnius, Kalvarijų g. 1, e. paštas kpea@gmail.com, tel. +370-68613186. KPEA pirmininkė – architektė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertė - Giedrė Filipavičienė.

KPEA jungia architektus, restauratorius, paveldosaugininkus, mokslininkus ir praktikus, dirbančius paveldo apsaugos srityje. KPEA įstatuose numatyti asociacijos tikslai - skatinti kultūros paveldo objektų ir vietovių, apsaugą, tvarkybą, tvarų naudojimą, įveiklinimą ir aktualizavimą, vykdyti mokomąją ir švietėjišką veiklą kultūros paveldo apsaugos srityje, organizuoti Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursus, < ...>, rengti paskaitas su asociacijos veikla susijusiomis temomis.

Bendra kursų trukmė:

Programoje numatyta bendra paskaitų trukmė – 130-150 valandų. Planuojama paskaitas išdėstyti per penkis metus (2022-2026 m.).

Kvalifikaciniai reikalavimai, keliami kursų lektoriams:

Kursuose paskaitas skaitys atestuoti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai, paveldosaugos ekspertizės ir teisės specialistai, Vilniaus universiteto ir kitų aukštųjų mokyklų dėstytojai.

Programos rengimo darbo grupė:

- nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertas, archeologas Zenonas Baubonis
- nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertas, archeologas dr. Linas Girlevičius
- nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertas, architektas Augis Gučas
- nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertė, projekto FIXUS vadovė dr. Viltė Janušauskaitė

KURSŲ TEMOS¹

Eil. Nr.	Paskaitos tema	Numatomas lektorius	Paskaitos trukmė (val.)	Pastabos
1.	Teisinių žinių egzamino temos -			
	<i>Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams</i>			
1.1.	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reguliavimo ypatumai - <i>Paskaitoje apžvelgiami nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos apskaitos, skelbimo saugomu, saugojimo – tvarkybos ir naudojimo, pažinimo ir jo sklaidos, atgaivinimo teisinio reguliavimo klausimai bei problematika.</i> <i>Mokymus sudarys teorinė dalis ir praktinės užduotys, kurios padės geriau įsisavinti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reguliavimo ypatumus.</i>	Kristina Krikštaponienė arba kitas lektorius	4 val.	Sutikimas raštu
1.2.	LR teisės aktų, susijusių su kultūros paveldo apsauga, sistema <i>Paskaitoje nagrinėjamos LR teisės aktų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, bendros nuostatos, sąvokos, jų taikymas praktikoje, kultūros paveldo apsaugos administravimo sistema</i>	Robertas Motuzas arba kitas lektorius	4 val.	Sutikimas raštu
1.3.	Paveldo tvarkybos reglamentų sistema – <i>Paskaitoje apžvelgiami patvirtinti paveldo tvarkybos reglamentai, jų tikslai, uždaviniai, specifiika.</i> <i>Diskutuojama apie numatomus rengti naujus reglamentus, patvirtintų reglamentų pataisas</i>	Indrė Baliulytė	4 val.	Sutikimas raštu
1.4.	Tvarkybos darbų rūšys, jų tikslai, uždaviniai- <i>Paskaitoje nagrinėjamas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“, aptariami pagrindiniai požymiai, pagal kuriuos</i>	Sabina Strazdienė arba kitas lektorius	4 val.	Sutikimas raštu

¹ Temos parinktos pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų profesinių ir teisinių žinių egzamino programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. JV-451

	<i>tvarkomieji paveldosaugos ar tvarkomieji statybos darbai priskiriami konkrečioms tvarkybos rūšims, nagrinėjami taikymo praktikoje pavyzdžiai</i>			
<i>Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams</i>				
1.5.	Paveldo apsauga UNESCO pasaulio paveldo sąraše esančiose vietovėse <i>Paskaitoje pristatoma UNESCO pasaulio paveldo objektų valdymo sistema, apsaugos samprata ir tendencijos, aktualūs dokumentai ir jų taikymo principai</i>	dr. Marija Drėmaitė arba kitas lektorius	4 val.	VU IF sutiki- mas raštu
1.6.	Paveldoapsaugos integravimas į Bendruosius planus <i>Paskaitoje pristatomi paveldosaugos reikalavimų, tvarkybos darbų integravimo į teritorijų planavimo dokumentus principai, problemos ir sprendimo būdai.</i>	Irena Kliobavičiūtė	4-6 val.	Sutiki- mas raštu
2.	Profesinių žinių egzamino temos – nekilnojamojo kultūros paveldo taikomieji moksliniai ir ardomieji tyrimai			
<i>Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų, tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams, specialistams</i>				
2.1.	Archeologiniai tyrimai, jų tikslai, uždaviniai, metodai <i>Apžvelgiama, kas tai yra archeologijos paveldas, kokie yra archeologinių tyrimų privalomumo atvejai. Moksliniai ir taikomieji archeologiniai tyrimai, tyrimų pobūdis. Archeologiniams tyrimams keliami reikalavimai, leidimų gavimo tvarka ir atsiskaitymas už juos. Archeologiniuose tyrimuose taikomi metodai. Tyrimai būsimų statybų, infrastruktūros projektų realizavimo vietose. Archeologinių tyrimų sezoniskumas.</i>	dr. Linas Girlevičius	4 val.	Sutiki- mas žodžiu
2.2.	Archeologinio paveldo tyrimai ir apsauga <i>in situ</i>	dr. Justina Poškienė	4 val.	Sutiki- mas raštu
2.3.	Architektūros tyrimai – <i>Paskaitoje nagrinėjami architektūrinių tyrimų tikslai, uždaviniai, taikomi metodai, aptariami atliktų tyrimų pavyzdžiai, tyrimų išvadų taikymas praktikoje</i>	Robertas Zilinskas	4 val.	Sutiki- mas žodžiu

2.4.	Cheminiai tyrimai ir rekomendacijos konservavimo – restauravimo darbams – <i>Paskaitoje aptariami cheminių tyrimų tikslai, uždaviniai, tyrimų metodų taikymas, problematika bei skirtingų konservavimo ir restauravimo metodų taikymo ir medžiagų suderinamumo principai</i>	Asta Grubinskaitė	4 val.	Sutikimas žodžiu
2.5.	Architektūrinių konstrukcijų ir medžiagų tyrimai – <i>Paskaitoje apžvelgiama paveldo objektų konstrukcijų bei medžiagų drėgmės ir užterštumo tyrimų metodika, nagrinėjami pavyzdžiai, išvadų taikymas rengiant tvarkybos ir statybos projektus</i>	Jakovas Mendelevičius	4 val.	Sutikimas raštu
2.6.	Senovinių pastatų architektūrinės konstrukcijos – <i>Paskaitoje apžvelgiamos skirtingų istorinių laikotarpių pastatų architektūrinės konstrukcijos, jų ypatumai -</i> - gotikinių pastatų; - baroko ir renesanso pastatų, - klasicizmo pastatų; - istorizmo pastatų; - secesijos pastatų.	Jakovas Mendelevičius	4–6 val.	Sutikimas raštu
2.7.	Medinių pastatų architektūros konstrukcijų tyrimai – <i>Paskaitoje aptariamos medinių pastatų konstrukcijos, jų tyrimo metodai, taikomos tvarkybos technologijos, nagrinėjami pavyzdžiai</i>	dr. Rasa Bertašiūtė	4 val.	Sutikimas raštu
2.8.	Polichrominių tyrimų tikslas. Polichrominio dekorų, tapybos išsaugojimas – <i>Paskaitoje aptariama tyrimų eiga, etapai, rastų dekorų elementų atodangų apsauga, nagrinėjamos problemos, su kuriomis susiduria projektuotojai, restauratoriai, pristatomi reikalavimai, taikomi tapybos eksponavimui, tapybos restauravimo būdai ir metodai</i>	Audronė Kaušiniene	4 val.	Sutikimas žodžiu

3.	Profesinių žinių egzamino temos - tvarkybos darbų projektų rengimas, vadovavimas projektavimui, projekto vykdymo priežiūra			
	<i>Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams</i>			
3.1.	Tvarkybos ir tvarkomųjų statybos darbų projektų rengimo problematika bei paveldo objektų pritaikymas – <i>Paskaitoje pristatoma tvarkybos darbų projekto sudėtis, pagrindiniai tvarkybos metodų ir technologijų parinkimo principai, nagrinėjami projektų pavyzdžiai, aptariamos paveldo objektų pritaikymo problemos, aptariami svarbiausi tvarkybos darbų projekto vykdymo priežiūros metu kylantys iššūkiai</i>	Marija Nemunienė	4 val.	Iš jų 2 val. – praktinė paskaita objekte – Sutikimas raštu
3.2.	Tvarkybos darbų projektų rengimas. Tvarkybos darbų ir tvarkomųjų statybos darbų atskyrimas – <i>Paskaitoje aptariamos problemos, susijusios su paveldo objektų tvarkyba, kai siekiant išsaugoti paveldo objektą, numatomi ypatingai sudėtingi tvarkybos ir statybos darbai, dalinamasi tvarkybos darbų projektų vykdymo priežiūros patirtimi</i>	Rimas Grigas	4 val.	Iš jų 2 val. – praktinė paskaita objekte – sutikimas žodžiu
4.	Profesinių žinių egzamino temos - tvarkybos darbai: konservavimas, restauravimas, remontas ir avarijos grėsmės pašalinimas			
	<i>Temos aktualios visiems atestuotiesiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistams</i>			
4.1.	Tvarkybos darbai: gerosios praktikos ir bendrieji principai <i>Paskaitoje aptariamos naujausios paveldotvarkos tendencijos, tarptautinės tendencijos ir jų taikymas praktikoje, gerieji įgyvendinti pavyzdžiai, atkreipiamas dėmesys į dažniausias problemas, klaidas pastarųjų metų lietuviškojoje praktikoje</i>	dr. Viltė Janušauskaitė, VU IF	4 - 6 val.	VU IF Sutikimas raštu
4.2.	Paveldo tvarkybos istorija <i>Paskaitų cikle pristatoma paveldo tvarkybos istorija nuo Antikos iki XXI a.: požiūrio kaita, teorinės kryptys ir praktiniai rezultatai. Tema atskleidžiama analizuojant įgyvendintas įvairių laikotarpių intervencijas į paveldo objektus ir jas vykdžiusių autorių bei teoretikų tekstus.</i>	dr. Viltė Janušauskaitė, VU IF	4-12 val.	VU IF Sutikimas raštu

4.3.	Kultūros paveldo apsauga saugomose teritorijose – <i>Paskaitoje nagrinėjami specialieji reikalavimai tvarkybos darbams, nustatomi teritorijų planavimo dokumentuose</i>	Irena Kliobavičiūtė	4 val.	Sutikimas raštu
4.4.	Šiuolaikiniai restauravimo, sanavimo ir renovavimo sprendiniai	Jakovas Mendelevičius	4 val.	Sutikimas raštu
4.5.	Medinės architektūros paveldo tvarkybos darbai, konservavimo ir restauravimo metodai – <i>Paskaitoje aptariami medinės architektūros tvarkybos darbų praktiniai pavyzdžiai, geroji praktika, nagrinėjamos specifinės problemos, susijusios su medinio paveldo apsauga</i>	dr. Rasa Bertašiūtė	4 val.	Paskaita ir semina- ras Rumšiš- kėse – Sutiki- mas raštu
4.6.	Prevencinė paveldo objektų priežiūra <i>Paskaitoje nagrinėjama paveldo prevencinės priežiūros koncepcija, jos istorinė raida ir nauda siekiant išvengti didelių intervencijų į paveldo objektus ir autentiškos materijos praradimo. Pristatoma Lietuvos prevencinės priežiūros projekto FIXUS, URBACT programos projekto KAIROS ir kt.patirtis.</i>	dr. Viltė Janušauskaitė, VU IF doc. Dalius Vrubliauskas (VGTU), Artūras Sakalauskas	4 val.	VU IF Sutiki- mas raštu Deri- nama
<i>Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų, tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams specialistams</i>				
4.7.	Gynybinio paveldo tvarkybos ypatumai ir pritaikymo galimybės <i>Paskaitoje pristatomi XIX–XX a. gynybinio paveldo Lietuvoje ir užsienyje restauravimo, palaikomojo remonto ir pritaikymo atvejai.</i>	Derinama	4 val.	
4.8.	Medinės miesto architektūros palaikomasis remontas ir pritaikymas <i>Paskaitoje pristatomi miesto medinio paveldo išskirtinumai, valstybės, savivaldybės ir savininkų įtraukimas į palaikomojo remonto ir tvarkybos darbus, pritaikymo galimybės.</i>	Derinama	4 val.	
4.9.	Medinės miesto architektūros muziejaus veikla ir patirtis – <i>Paskaitoje aptariama pastato Vilniuje, Polocko g. 52 restauravimo ir pritaikymo darbų patirtis, pristatoma muziejaus veikla, siekiant išsaugoti miesto medinę architektūrą</i>	dr. Indrė Užutaitė	3 val.	Sutiki- mas raštu

4.10.	XX a. paveldo apsaugos problematika <i>Paskaitoje pristatoma naujausio – XX a. pastatytojo paveldo apsaugos problematika, aptariant vertybinius ir praktinius aspektus</i>	dr. Marija Drėmaitė, VU IF	4 val.	VU IF Sutiki- mas raštu
4.11.	Kultūros paveldo autentiškumo samprata ir jos raida <i>Pristatoma, kaip istoriškai keitėsi autentiškumo samprata, autentiškumo svarba tvarkyboje ir kokius praktinius rezultatus tai nulėmė. Aptariami neinvaziniai paveldo tyrimai ir jų metodikos.</i>	dr. Salvijus Kulevičius, VU IF prof. dr. Jurgita Verbickienė	4 val.	VU IF Sutiki- mas raštu derinama
4.12.	Paveldo apsaugos paradigmų istorinė raida <i>Pristatoma svarbiausių paveldo apsaugos teorinių paradigmų, suformavusių esamas paveldotvarkos tradicijas, istorija. Aptariami naujausi tarptautiniai dokumentai, chartijos ir konvencijos, tarp jų ir UNESCO Varšuvos rekomendacija dėl kultūros paveldo atgaivinimo bei atstatymo.</i>	VU IF lektorius (konkretus asmuo derinamas)	4 val.	VU IF Sutiki- mas raštu
4.13.	Kritinė Lietuvos paveldosaugos istorija <i>Analizuojama Lietuvos paveldosaugos istorija tarptautiniame ir teoriniame kontekste, išryškinant praeities pamokas dabarčiai ir ateičiai.</i>	dr. Salvijus Kulevičius arba kitas VU IF lektorius	4 val.	VU IF Sutiki- mas raštu
5.	Profesinių žinių egzamino temos – paveldosaugos (specialioji) ekspertizė			
	<i>Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams, specialistams</i>			
5.1.	Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės teisiniai aspektai – <i>Paskaitoje analizuojami specialiosios ekspertizės rengimą reglamentuojantys teisės aktai, ekspertizės sudėtis, reikalavimai projektų sudėčiai, projektuose pasitaikančios klaidos.</i>	Arvydas Trapikas	3-4 val.	Sutiki- mas raštu
5.2.	Paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės akto rengimas – <i>Paskaitoje aptariama, kas turi</i>	Rasa Putrimienė	3-4 val.	Sutiki- mas raštu

	<i>teisę atlikti projekto paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, nagrinėjamas Akto rengimo procesas, jo keitimas ir galiojimas. Aptariama ekspertizės akto sudėtis: atitikimo teisės aktus nagrinėjimas, projekto duomenys, būtini ekspertizės rengimui, ekspertizės išvados, pastabos ir jų privalomumas bei pakartotinės ekspertizės atlikimo tvarka. Praktikos aptarimas, pateikiant pavyzdžius.</i>			
6.	Profesinių žinių egzamino temos – nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį			
	<i>Temos aktualios nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui, paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės specialistams bei vadovavimo tvarkybos darbams, specialistams</i>			
6.1.	Kultūros paveldo apskaita, Kultūros vertybių registro sandara - <i>Paskaitoje nagrinėjamas apskaitos teisinis reglamentavimas bei planavimas, kultūros vertybių registro sandara, skelbimo saugomu procedūra</i>	Rita Kuncevičienė	3-4 val.	Sutikimas raštu
6.2.	Kultūros paveldo vietovių vertinimo kriterijai – <i>Paskaitoje aptariamos saugomų vietovių vertingosios savybės, jų apibūdinimai bei ypatumai</i>	dr. Dalia Dijokienė	3-4 val.	Sutikimas raštu
6.3.	Kultūros paveldo vertės: teorinis aspektas - <i>Pristatoma paveldo vertės apibrėžiančių teorijų istorinė perspektyva</i>	VU IF lektorius (konkretus asmuo derinamas)	3-4 val.	VU IF Sutikimas raštu

Programą tvirtinu:

Kultūros paveldo ekspertų asociacijos pirmininkė
Giedrė Filipavičienė

2022-02-14

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo mokymo programa
suderinta su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
2022-01-05 raštu Nr. S2-42

PRIEDAS NR. 4

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Tvarumo dèmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“ (Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius, 2024 ir 2025 m.) (suderinta su LR kultūros ministerija 2024-08-05 raštu Nr. VSR-225 ir 2025-08-01 raštu Nr. VSR-239).

PROJEKTO ĮGYVENDINIMO PLANO PRIEDAS 2.
**Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų
 „Tvarumo dėmuo nekilnojamojo kultūros paveldo sprendiniuose“
 paskaitų grafikas**

Eil. Nr.	Kvalifikacijos tobulinimo temos pavadinimas	Kursų trukmė val.	2024. m. mėnuo	Kvalif. tobulinimo būdas	Turinys	Lektorius ir jo kvalifikacija
1	2	3	4	5	6	
1	Kauno rotušės ir aikštės urbanistinė raida. Žybarto Simonaičio 1972 m. architektūrinių tyrimų ir restauracijos apžvalga šiandieninės paveldosaugos kontekste kontekste.	3	09. 04	Paskaita nuotoliu	Paskaitoje: Kauno rotušė amžių bėgyje patyrė kelias rekonstrukcijas, keitėsi ir jos architektūrinė urbanistinėa plinka, vėliau sekė pirmoji restauracija, pirmi Žybarto Simonaičio atradimai ir rekonstrukcijos klaidos. 1965-1972m a.a. Žybartas Simonaitis sumano ir įgyvendina ryžtingą rotušės pastato pertvarką. Atidengiami laiko bėgyje užversti rūšiai ir ardomi vėlesnių laikotarpių kai kurie elementai ar sienos. Dalinai sukuriamas “nauja” XVIa. realybė ir išryškinamas XVIIIa indėlis. Įrengiamas muziejus ir Santuokų salė. Pastaruoju laikotarpiu ypač naujoji karta ieško ir tikisi kitokio muziejaus formato: labiau ne kaip baigtinės duotybės, o proceso, į pastato kaitos atskleidimą žiūri naujomis jo pritaikymo priemonėmis. atskleidimą žiūri naujomis jo pritaikymo priemonėmis.	Loreta Janušaitienė, paveldosaugos ekspertė

2	Medinis architektūros paveldas: medžiagos ir technologijos	3	Seminaras Rumšiškėse	Autentiškumas yra pamatinis komponentas, esminis veiksnys, apibrėžiantis paveldo vertes. Medinio paveldo autentiškumo išsaugojimui ypač svarbus nematerialusis dėmuo - statybos technologijos, tai kas apibūdina žmonių elgesio su medžiaga būdus, lemia medinės architektūros ilgaamžiškumą, savitumą, originalumą ir tvarumą. Seminaras bus aptariamos paveldo objektuose naudotos ir naudojamos medžiagos, įrankiai, technologijos, jų suderinamumas, privalumai ir rizikos taikant tvarkybos darbuose. Meistras restauratorius Kęstutis Čikanas praves seminarą „Medis architektūroje: sena ir nauja“.	Rasa Bertasiūtė, Architektūros ir statybos instituto humanitarinių mokslų daktarė, medinės architektūros paveldo ekspertė, Lietuvos liaudies muziejaus specialistė, tautinio paveldo produktų sertifikavimo komisijos narė
3	Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus Pylimo g. 4, Vilniuje: „Nuo tyrimų iki ekspozicijos“	3	Paskaita objekte ir ekskursija	Paskaita vyks gyvai, Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejaus Pylimo g. 4, Vilniuje, bibliotekoje III a. Paskaitos I-oje dalyje bus apžvelgiama buv. hebrajų gimnazijos Tarbut pastato (unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre 27036) istorija, atlikti tyrimai, tvarkybos ir kapitalinio remonto projektų rengimo ir realizavimo eiga bei problematika. Paskaitos II-oje dalyje bus ekskursija – susipažinimas su objektu. Paskaitos III-oje dalyje bus ekskursija su muziejaus gidu, kuris pristatys įrengtą ekspoziciją.	Marija Nemunienė, UAB "Projektavimo ir restauravimo institutas" vyr. architektė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistė

4	Gedimino kalne rastų statinių liekanų architektūros tyrimai 2017-2020 m.	3	10.08	Paskaita nuotoliu	Tyrimų metodai: Tyrimų duomenų sugretinimas su ankstesnių tyrimų nuo 1938 m. istorijos ir ikonografijos duomenimis. Jaunojo valdovo naujieji rūmai, Tvardovskio bokstas- 2021 m. tyrimai. Tyrimų duomenų sugretinimas su ankstesnių tyrimų nuo 1958 m. duomenimis. Gairės.	Robertas Zilinskas, paveldosaugos ekspertas, Vilniaus savivaldybės Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos narys; LR kultūros ministerijos NKP apsaugos specialistų atestavimo komisijos narys
5	Poveikio aplinkai vertinimas	3	11.13	Paskaita nuotoliu	Tikslas – supažindinti su tarptautinėmis nuostatomis, kurios taikomos siekiant įvertinti galimą naujų plėtros/ vystymo projektų teigiamą ir neigiamą poveikį paveldo objektams ar vietovėms, susijusioms su UNESCO pasaulio paveldu. Akcentuojamas Poveikio paveldui vertinimas (angl. – Heritage Impact Assessment), bet kartu numatoma apžvelgti ir kitus poveikio vertinimus (strateginį ir aplinkos). Poveikio paveldui vertinimas yra įtrauktas į naujos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijos projektą. Vertinimų reikalavimų žinojimas padėtų užtikrinti, jog siūloma plėtra/ vystymas nepakenktų istorinei užstatytos aplinkos reikšmei, prisidėtų prie tvaraus vystymosi bei suinteresuotųjų šalių įtraukimo ir bendradarbiavimo.	Rugilė Puodžiūnienė, Kultūros ministerijos atminties institucijų politikos grupės narė

6	Kauno Bernardinų bažnyčios ir vienuolyno ansamblio (Papilio g. 7-9) pritaikymo problemos ir jų sprendimo būdai	3	09.25	Paskaita salėje ir objekte	Statinyje reikia matyti laiko ir pasikeitimų visumą, formos ir istorijos sintezę, sugebėti sustiprinti išgyvenimų ir patirties išraišką pastato istorijoje, leisti pastatui prabilti neapsunkinant pasakojimo perdėtomis ar savaime suprantamomis nuorodomis (prof. Ove Hidemark, Švedija) Kauno bernardinų vienuolynas - pats seniausias ir didžiausias Kauno senamiesčio mūrinių pastatų ansamblis. Tekste tai tik istorinių faktų chronologija. Tačiau natūroje kiekvienas jų vienaip ar kitaip įtakojo ansamblio raidą, pastatuose paliko didesnius ar mažesnius pėdsakus. Bendroje visuomenėje - tai yra labai konkrečios vietos - Kauno bernardinų bažnyčios ir vienuolyno - savastis ir tapatumas. Pradėjus tyrimų ir projektavimo darbus, didysis iššūkis buvo surasti ir išsiaiškinti visą pastate išlikusią informaciją, ją susisteminti, išryškinti ir apjungti įvairių laikotarpių bei stilių fragmentus į bendrą visumą. Pranešime bus nagrinėjamos Kauno bernardinų vienuolyno 2009-2021 metais vykdytų restauravimo ir pritaikymo darbų metu iškylusios problemos, sprendimo būdai bei jų pasirinkimo motyvavimą.	Asta Priokienė, restauratorė, paveldosaugos specialistė, UAB „Erdvės norma“ projektų vadovė
7	Vilniaus koncertų ir sporto rūmai: „rekonstruoti negalima griauti...“	3	12.04	Paskaita nuotoliu	Paskaitos metu bus apžvelgiama istorinio Vilniaus Žvejų priemiesčio raida, Vilniaus žydų Šnipiškių senosios kapinės, carinės Rusijos fortifikacijos, Vilniaus koncertų ir sporto rūmų architektūra bei paveldosauginės vertės. Paskaitos metu bus pristatyti objekto rekonstravimo ir tvarkybos darbų projektai bei trumpa virtuali ekskursija po kelis Le Corbusier „betono“ architektūros objektus.	Marija Nemunienė, UAB "Projektavimo ir restauravimo institutas" vyr. architektė, nekilnojamojo kultūros paveldo

						apsaugos specialistė
8	Dvaro vieta istoriniame ir šiandiniame kraštovaizdyje.	3	11.06	Paskaita Kauno architekt. namuose	Nagrinėjama dvaro įtaka kraštovaizdžio susiformavimui, sodybų kaip paveldo objektų vertė, apsaugos problemos, galimi jų sprendimo būdai.	Dr. Dalė Puodžiukienė, architektė, architektūros istorikė, menotyros mokslų daktarė.
9	Lietuvos Bendrojo plano kultūros paveldo sprendiniai 2030: naujų sąvokų – kultūros paveldo išteklių, kultūros paveldo arealai, jų teritorinės dimensijos, saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai, partnerysčių ir jų modelių atskleidimas, paveldo tvaraus naudojimo ir įveiklinimo turinys ir prioritetai, nematerialaus paveldo pažinimo sklaida.	3	10.23	Paskaita Kauno architekt. namuose	Paskaitoje bus pateikti ir BP sprendinių įgyvendinimo žemesnio rango - miestelių bendruose planuose sprendiniai (Biržų, Priekulės, Šilalės miestų BP kultūros paveldo dalys).	Irena Kliobavičiūtė, paveldosaugos ekspertė, UAB „Senojo miesto architektai“ projektų vadovė, KM atestacinės komisijos narė
10	Modernistinis Kaunas UNESCO sąrašė: Vertės ir atributai.	3	11.27	Paskaita nuotoliu	2023 m. rugsėjį “Modernistinis Kaunas: Optimizmo architektūra, 1919-1939 m.” buvo įrašytas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Paskaitoje bus nagrinėjami ir pristatomi šio kompleksinio objekto verčių nustatymo metodai ir atributai (veringosios savybės) susiejant su istoriniu tyrimu ir paraiškos koncepcija.	Prof. Dr. Marija Drėmaitė, Vilniaus universitetas, Istorijos fakultetas

11	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos sprendiniai kompleksiniuose bei specialiuose teritorijų planavimo dokumentuose.	3	11.21	Paskaita nuotoliu	Paskaitoje bus aptartos galimybės ir priemonės nustatyti paveldosaugos reikalavimus skirtingais teritorijų planavimo dokumentais – kompleksiniu teritorijų planavimo dokumentu miesto bendruoju planu (Vilniaus pavyzdys) ir skirtingais specialiojo planavimo dokumentais – saugomų teritorijų ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos tvarkymo planais, aptariant jų skirtumus, silpnąsias ir privalumus (Kurtuvėnų, Asvejos RP ir rengiamo Vilniaus senamiesčio tvarkymo plano pavyzdžiai).	Irena Kliobavičiūtė, paveldosaugos ekspertė, UAB „Senojo miesto architektai“ projektų vadovė, KM atestacinės komisijos nare
12	Virtuvės modernėjimas Lietuvos dvaruose XVIII a. pabaigoje–XX a. pradžioje	3	12.11	Paskaita nuotoliu	Šio pranešimo tikslas – rekonstruoti Lietuvos aukščiausiojo sluoksnio kilmingųjų virtuvės struktūrą ir vaizdą dvarų modernėjimo procesų XVIII a. pab.–XX a. pr. kontekste. Tai pirmasis šiuo metu vykdomos podoktorantūros stažuotės tyrimo pristatymas, todėl siekiama pateikti bendrą dvarų virtuvių raidos vaizdą, virtuvinių oficinų architektūrą, interjerą, inžinerinę įrangą, ypač atkreipiant XIX a. pabaigoje sparčiai diegiamas į modernias technologijas, kilnojamuosius virtuvėje naudotus daiktus, ten dirbusius tarnus, o taip pat – koks buvo dvaro ponios vaidmuo šioje Pelenės istorijoje. Pranešimas leis kitu kampu pažvelgti į Lietuvos bajorų namų struktūros ypatumus, jų modernėjimo apraiškas ir procesus Vakarų Europos namų planavimo ir įrengimo raidos kontekste.	Dr. Marius Daraškevičius, architektūros istorikas, architektas

**NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS SPECIALISTŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO
KURSŲ PROGRAMA 2025 METAMS
„TVARUMO DĖMUO NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO SPRENDINIUISE“**

Eil. Nr.	Kvalifikacijos tobulinimo temos pavadinimas	Kursų trukmė val.	2025m mėnuo	Kvalif. tobulinimo būdas	Turinys	Lektorius ir jo kvalifikacija
1	2	3		4	5	6
1	Architektūros paminklas, istorinė atmintis, šandienos reikalavimai - kaip suderinti? (Vytauto 91, Kaunas)	3	07	Paskaita objekte	Paskaitoje bus kalbama apie istorinę atmintį, santykį paminklo vertingųjų savybių apsaugos ir šandienos ypatingų (saugumo) reikalavimų.	Roma Bernadišienė paveldosaugos ekspertė
2	Valstybinio finansavimo prioritetai	4	09	Paskaita	Kultūros paveldo kaip ne atsinaujinančių išteklių, tautos identiteto dalies samprata, paveldo išteklių erdvinį duomenų (arealų, kultūrinių kraštovaizdžių) formavimas, jų apsauga ir įveiklinimo galimybės. Kultūros paveldo regioninio planavimo ypatybės - partnerystės modeliai, jų veiklos galimybės. UNESCO objektų bendrojo įveiklinimo modeliai. Kultūros paveldo vietovių ir objektų, kraštovaizdžių apsaugos delegavimas kompleksinio teritorijų planavimo dokumentams.	Irena Kliobavičiūtė, paveldosaugos ekspertė, UAB „Senojo miesto architektai“ projektų vadovė, Vilniaus m. NKPV vertinimo tarybos narė

					Kultūros kelių plėtra, galimybė juos vystant įtraukti ir įveiklininti didesnę kiekį objektų.	
3	Žaliakalnio architektūra paveldosaugos kontekste	3-4	09	Ekskursija	Paskaitoje - ekskursijoje bus vietoje pristatoma Kauno miesto tarpukario Žaliakalnio architektūra (Žaliakalnio I-oji pvz.), jos ypatumai, plėtos ir saugojimo problematika: aptariama UNESCO paveldo statuso įtaka specialiųjų teritorijų planavimo dokumentų rengimui, architektūros vertinimui, naujos architektūros integravimui istorinėje aplinkoje, nagrinėjami architektūros kokybės formavimo įrankiai saugomose vietovėse, teisiniai paveldo reglamentavimo ir administravimo ypatumai, pabrėžiant kultūrinių kontekstų svarbą ir reprezentavimą. Paskaitos dalyviai gaus ir praktines užduotis, aktyviai įsitrauks į diskusijas aktualiomis paveldosaugos temomis	Dr. Rasa Bertasiūtė, kultūros paveldo specialistė, Lietuvos etnografijos muziejus, Dr. Vilma Karvelytė-Balbierienė, vyriausioji specialistė, Kauno miesto savivalybės kultūros paveldo skyrius
4	Kūrybiškumo centras "Pragieduliai", Skaistakalnio parke, Panevėžyje	3	09	Paskaita	Paskaitoje bus supažindinama su Juozo Čerkeso-Besparnio sodybos, kultūros paveldo objekto, pritaikymo problematika. Apžvelgiama objekto vieta, istorija, tyrimai, projektavimo eiga; rekonstravimo, pritaikymo ir tvarkybos (remonto, restauravimo) darbų eiga.	Marija Nemunienė, UAB "Projektavimo ir restauravimo institutas" vyr. architektė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistė

5	Kauno Rotušės aikštės urbanistinė raida, tvarkybos darbai ir pritaikymas šiandienai.	3	09	Paskaita - ekskursi ja objekte	Rotušės aikštės atnaujinimo koncepcija, pritaikymo iššūkiai ir lūkesčiai. Kokia ji buvo iki radikalių pokyčių, kokia buvo jos istorinė-urbanistinė aplinka? Ar Rotušės aikštė turėjo akmeninį grindinį? Kodėl ji tapo „pravažiuojama“? Kokia kultūrinė vertė tašytų akmenų grindinio, ir kodėl jis ten atsirado? Želdiniai, palikti ar šalinti?	Loreta Janušaitienė, paveldosaugos ekspertė
6	Ilguvos bažnyčia - medinės architektūros išsaugojimo užduotys?	3	10	Paskaita	Paskaitoje bus nuodugniai pristatomi atlikti tyrimai, rekonstravimo darbų vykdymas. Pradedantiems restauratoriams ir paveldo specialistams paskaita ypač naudinga.	Roma Bernadišienė paveldosaugos ekspertė
7	Kauno tarpukario pastatų projektavimo ir statybos ypatumai	3	10	Paskaita vyks viename iš minėtų pastatų.	Paskaitoje bus pristatoma atliktų natūros tyrimų metu surinkta ir apibendrinta informacija: projektai, statybinės medžiagos ir statybos eiga, autentiškas išplanavimas, interjero apdaila, spalviniai sprendimai. Bus supažindinama su šiais pastatais: - Lietuvos Respublikos Ministrų Kabineto pastatas, K. Donelaičio 58, Kaune (dabar VDU rektoratas) - Namas, S. Daukanto 25, Kaune (dabar Prezidento V. Adamkaus biblioteka – muziejus) - Kauno Ažuolyno objektų komplekso Operos solistės Adelės Galaunienės ir	Asta Prikockienė, restauratorė, paveldosaugos specialistė, UAB „Erdvės norma“ projektų vadovė

					menotyrininko Pauliaus Galaunės namas, Vydušo alėja 2, Kaune • Muzikų Kipro ir Miko Petrauskų namas, K. Petrausko 31, Kaune • Pastatų komplekso šeštas namas, V. Putvinskio 70, Kaune (buv. Gravrogų namas) • Kauno Arkivyskupijos kurijos pastatų komplekso Arkivyskupijos kurijos pastatas, Rotušės a. 14A, Kaune.				Rimvydas Laužikas VU Komunikacijos fakulteto profesorius
8	Kultūros paveldo išsaugojimo standartizavimas. Standartų kūrimas ir taikymas	3	10	Paskaita	Paskaitoje aptarsime kultūros paveldo išsaugojimo standartizavimo veiklas Europoje ir Lietuvoje. Svarbiausias institucijas, standartų kūrimo procesą ir galimybes institucijoms dalyvauti šiame procese. Antroje paskaitos dalyje bus pristatyti svarbiausi patvirtinti kultūros paveldo išsaugojimo standartai ir jų taikymo galimybės paveldo išsaugojimo, muziejų, bibliotekų, archyvų veiklose Lietuvoje.				

9	Vienybės aikštė Kaune, istorinis - urbanistinis kontekstas ir pokyčiai.	3	10	Paskaita	Naujasis miesto centras, Vienybės aikštė, esanti K. Donelaičio ir S. Daukanto gatvių sankirtoje, nuo pat jos atsiradimo pradžios patyrė didžiulių urbanistinių permainų. XIX a. pradėjusi funkcionuoti kaip arklių ir malkų turgus, tarpukario laikotarpiu ji tampa pagrindine miesto aikšte. Čia perkeltas naujasis visuomeninis ir kultūrinis miesto centras, Rotušės aikštėi paliekant istorinio centro vietą. Tuo metu aikštės kaimynystėje įkurtas Vytauto Didžiojo karo muziejus. Tarp jo ir K. Donelaičio gatvės įrengtas muziejaus sodelis. Tarpukariu Vienybės aikštė tapo pagrindine Lietuvos reprezentacine aikšte, sovietmečiu stipriai rekonstruota ir palikusi negrižtamą poveikį istoriniam miesto audiniui.	Loreta Janušaitienė, paveldosaugos ekspertė
10	Dvarų patalpų planinės struktūros ypatumai 19 a.	3	11	Paskaita	Paskaitoje pristatomas tipišiausias dvarams vidaus patalpų suplanavimo principas, jo logika, kilmė, gyvensenos ypatumus lėmusius tokios dvaro rūmų struktūros susiformavimą.	Dr. Marius Daraskevičius, architektūros istorikas, architektas
11	Lietuvos architektai, architektūra ir paveldas geopolitinių krizių laikotarpiu 1939-1959 m."	3	11	Paskaita	Paskaitoje nagrinėjamas Lietuvos moderniosios architektūros mokyklos susiformavimas (1918-1939) ir jos atsakas į krizes geopolitinių iššūkių laikotarpiu (1939-1959). Keliamas klausimas kaip kolektyvinės tapatybės sampratos formavo skirtingus santykius su architektūros paveldu (materialiu ir nematerialiu) ir skirtingus atsakus į krizes skirtingais prievartinės migracijos etapais skirtingose aplinkose: II pasaulinio karo laikotarpiu Lietuvoje (1939-1944), emigracijoje i	Prof. Dr. Marija Drėmaitė, Vilniaus universitetas, Istorijos fakultetas

					Vakarus (1945–1949 DP stovyklose Vokietijoje) ir pokario Lietuvoje (1945–1959). Tyrimo objektas: architektai kaip profesinė grupė ir jų puoselėjamos kolektyvinės tapatybės bei architektūros ir paveldo idėjos kaip atsakas į geopolitines krizes.	
12	Iš „Atodangų“ kolektyvo natūros tyrimų	3	11	Paskaita	Paskaitoje bus pasidalinta patirtimi, vykdant šiuos projektus: 1. Eišiškių didžioji sinagoga, Kaštonų g. 7, šiškės (2022); 2. Kudirkų šeimos vila, Birutės 37, Palanga (nuo 2023); 3. Panerių dvaro rūmai, Dvaro g. 2, Elektrėnų sav., Vievio sen., Panerių k. (2020); 4. Garo malūno liekanos ir tabako fabriko administraciniai pastatai Aguonų g. 17, Vilnius (2021-2023); 5. Jaunojo Valdo Naujėji rūmai / Vilniaus invalidų namai, Arsenalo g. 1, Vilnius (2021); 6. Jonušo Radvilos rūmai, Vilniaus g. 24, Vilnius (2014-2023); 7. Misionierių vienuolyno ansamblis, Subačiaus 26, Vilnius (2008–2019).	Robertas Zilinskas, paveldosaugos ekspertas, Vilniaus savivaldybės Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos narys; LR kultūros ministerijos NKP apsaugos specialistų atestavimo komisijos narys

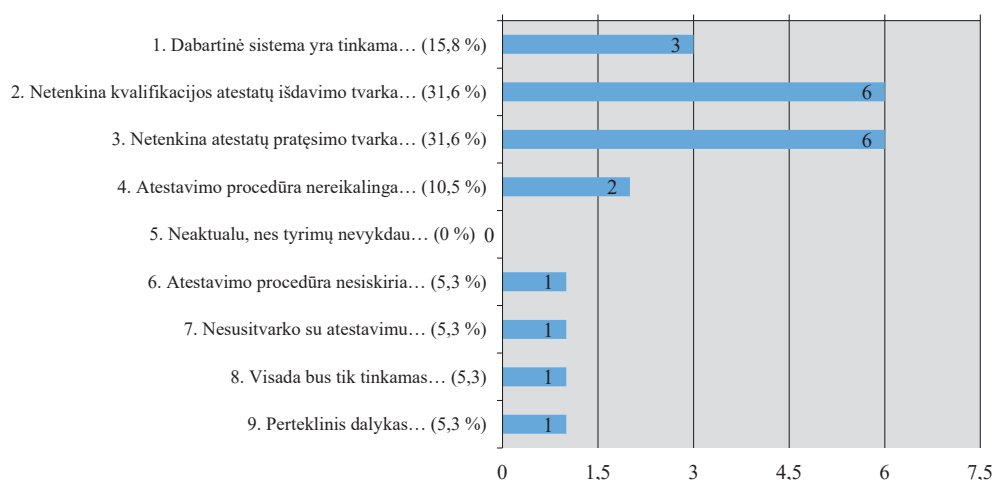
PRIEDAS NR. 5

2025 m. lapkričio mėn. Lietuvos archeologų draugijos narių apklausos rezultatai.

Atlikta naudojant *Google Forms*.

ARCHEOLOGIJOS SPECIALISTŲ ATESTAVIMO ANALIZĖ

1. Ar esate patenkintas šiandien egzistuojančia nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų atestavimo sistema (vertinant atestuojamos veiklos specializacijas, susijusias su archeologiniais tyrimais)? / 19 atsakymų

1. Dabartinė sistema yra tinkama ir neturėtų būti keičiama (15,8 %).
2. Netenkina kvalifikacijos atestatų išdavimo tvarka (pvz., kvalifikacijos reikalavimai, atestavimo procedūra ar pan.) (31,6 %).
3. Netenkina atestatų pratęsimo tvarka (pvz., taikomi reikalavimai ar pan.) (31,6 %).
4. Atestavimo procedūra nereikalinga archeologiniams tyrimams vykdyti (10,5 %).
5. Neaktualu, nes archeologinių tyrimų ar susijusios veiklos nevykda (0 %).
6. Atestavimo procedūra nesiskiria nuo statybininkų, apima vien tik teisės aktų išmanymą. Tai absurdas – nėra jokių reikalavimų archeologinių tyrimų metodikos išmanymui (5,3 %).
7. Mano nuomone, LR kultūros ministerija, jos aparato darbuotojai nesusitvarko su atestavimu, nes visi procesai vėluoja (5,3 %).
8. Kvalifikacijų ir kompetencijų kėlimas visada bus tik tinkamas (5,3 %).
9. Atestavimas archeologiniams tyrimams vykdyti yra perteklinis dalykas. Archeologiniams tyrimams vykdyti turėtų užtekti universitetinio archeologijos diplomo. Atestacija galėtų būti taikoma tais atvejais, kai archeologinius tyrimus siekia atlikti asmuo turintis kitą universitetinį (ne archeologijos, bet, pvz., istorijos) diplomą. Toks asmuo turėtų būti atestuotas, prieš išduodant jam leidimą atlikti archeologinius tyrimus (5,3 %).

2. Kokie dabartinės nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų atestavimo sistemos esminiai principai, aspektai, Jūsų nuomone, turi trūkumų? / 19 atsakymų

[1] 1. Reikėtų atnaujinti laikomą testą; 2. Atestavimo komisija nesvarsto metodikos pažeidimų dėl atestato sustabdymo ar panaikinimo; 3. Neaiški, ypačingai archeologams, suteikiamos eksperto kvalifikacijos tvarka (kokia patirtis reikalinga, dokumentai ir t.t.).

[2] –

[3] Formalus kvalifikacijos tobulinimas: Nors privalomas kvalifikacijos tobulinimas kas 5 metus yra svarbus, 20 valandų kursų reikalavimas per šį laikotarpį gali būti vertinamas kaip per mažas ir pernelyg formalus (minimalios valandos, o ne kokybiškas žinių gilinimas).

[4] Siūlomų kursų temos turi mažai ką bendro su archeologiniais tyrimais, juos išklašius geresniu archeologu netampama.

[5] Visų pirma, neaiški komunikacija, menkas informavimas. Atestatų pratęsimui reikalingi kvalifikacijos kursai rengiami per retai arba priima per mažą skaičių dalyvių. Taip pat neaišku ką ir kaip reikia daryti surinkus kvalifikacines valandas, neaišku ar pateikti dokumentai gauti. daugiau nei mėnesį nesulauki atsakymo ar atestatas pratęstas. Taip pat nesuvokiama kodėl reikia pridėti visus dokumentus nuo diplomų iki atestatų kai viskas kaip ir yra sistemoje, o be diplomo neturėtum atestato. Atrodo perteklinis biurokratizmas, dėl kurio tik dar ilgiau trunka taip itin lėtas procesas.

[6] Nepakankamas praktinių gebėjimų patikrinimas

[7] nėra kategorijų; per ilgas laikas iki galimybės gauti atestatą po bakalauro diplomo; bereikšmiai, su kvalifikacijos kėlimu nieko bendro neturintys kursai norint pratęsti atestatą

[8] Atestuojami nepakankamai praktikos turėję specialistai, jos jie studijų metu įgyti turėtų bent dvi-gubai daugiau, nes imasi kasinėjimų iki galo neišmanydami metodikos, taikomos skirtingiems objektams.

[9] Į patį atestavimo procesą nesu itin įsigilinę. Manau, kad esama protekcionizmo svarstant naujai atestuojamus specialistus. Kaip jau minėta, LR KM nepavyksta su būtinais procesais teisės aktuose numatytais terminais, net po pastabų neatnaujinamas atestuatų specialistų sąrašas.

[10] Nesutvarkyti Kultūros ministerijos numatyti kvalifikacijos kėlimo reikalai

[11] Nejaučiu, kad būtų nors kiek aiškesnis, nuoseklesnis matymas ką ir kaip specialistas (ir konkrečiai – archeologas) turi per atestacijos laikotarpį ir jam pasibaigus tobulinti, kur ir kelti kvalifikaciją

[12] Atestavimo sistemoje – aktualiausia specialisto žinių atitikimas paveldosaugos keliamiems reikalavimams (kurie turėtų būti aukštesni nei dabartiniai). Tačiau specializacija siaurais profiliais, kurie leistų gilinti tam tikros krypties žinias bei būtinų (bet lengvai vykdomų) tarpusavio komunikacijų mechanizmų įvedimas – palengvintų paruošimą profiliuotų žinių kompetencijas turinčius specialistus.

[13] Reiktų aiškiau apsibrėžti atestato pratęsimo sąlygas. Jei žmogus vykdo netinkamai tyrimus, tai ir atestatas neturi būti pratęsimas. Patys mokymai neaišku, kaip padeda archeologams stiprinti archeologinių tyrimų kokybę. Mokymai dažniausiai orientuoti į visus ir archeologams dažniausiai nepadeda ugdyti kvalifikacijos ir įgūdžių reikalingų tyrimų atlikimo metu.

[14] Atestavimo organizavimas ir paskaitų temos

[15] Dubliavimas. Universitetas suteikia pakankamą kvalifikaciją archeologui.

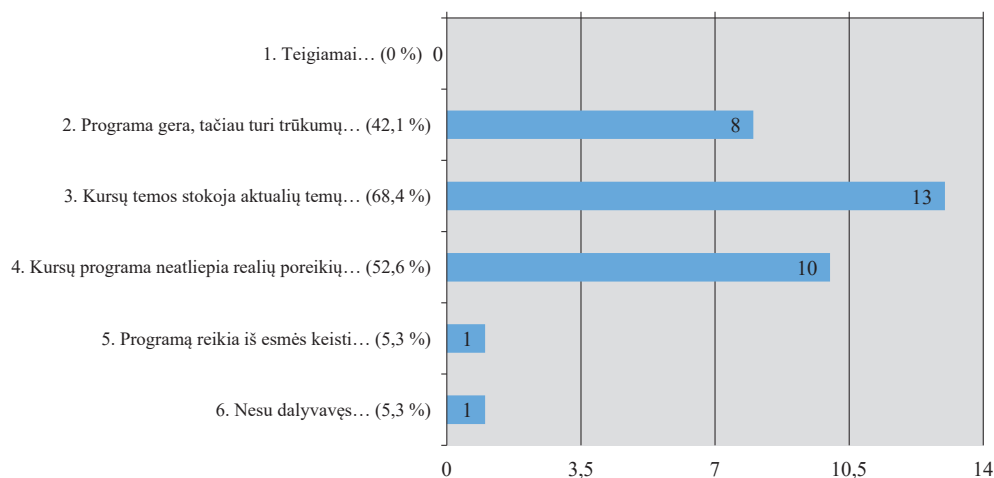
[16] Menkas mokymų pasirinkimas

[17] 1. Atestatai nediferencijuojami pagal turimą patirtį; 2. Vertinama tik patirtis įgyta po studijų

[18] Patirties reikalavimas – 3 metai po baigimo yra ženkliai per daug, jei specialistas jau studijuodamas dirba archeologų komandoje, pakankamas terminas būtų 1–2 metai arba darbas iki studijų baigimo turėtų būti įskaičiuotas į 3 metų stažo reikalavimą. Per ilgas terminas nuvilia jaunus specialistus, nes rinkoje neturintiems atestacijos darbuotojams mokamas mažesnis atlygis, jie neturi galimybės sukurti daugiau vertės įmonėje.

[19] Nematau esminių trūkumų

3. Kaip vertinate iki šiol vykdomą NKPA specialistų kvalifikacijos tobulinimo programą? / 19 atsakymų

1. Teigiamai – specialistų kvalifikacija yra keliama tinkamai (0 %).
2. Programa gera, tačiau turi organizavimo ir/ar turinio trūkumų (42,1 %).
3. Kursų temos stokoja archeologams aktualių temų (68,4 %).
4. Kursų programa neatliepia realių poreikių (reikalavimų) vykdančioms archeologiniams tyrimams (52,6 %).
5. Programą reikia iš esmės keisti (5,3 %).
6. NKPA specialistų kvalifikacijos tobulinimo programoje nesu dalyvavęs, tad negaliu atsakyti į šį klausimą (5,3 %).

4. Kokios konkrečios kompetencijos, Jūsų manymu, turėtų būti keliamos archeologiniams tyrimams vykdančioms specialistams? Kokias papildomas kompetencijas Jūs norėtumėte įgyti? / 19 atsakymų

[1] 1. Nedestruktyvių tyrimų metodikos, naujovės, geofizikiniai tyrimai; 2. Mėginių ėmimas tarpdisciplininiais tyrimams (kiekis, strategijos); 3. Tarptautinių archeologinių konvencijų pagrindinės nuostatos ir jų taikymas LT teisės aktuose.

[2] –

[3] 1. Geoinformacinių Sistemų (GIS) valdymas: kelti igūdžius naudojant GIS duomenų kaupimui, analizei, erdvinei vizualizacijai ir modeliavimui. Tai apima gebėjimą integruoti tyrimų, žvalgymo ir paveldo apsaugos duomenis.

2. 3D dokumentacija ir modeliavimas: mokymai naudotis naujausiomis technologijomis (pvz., fotogrametrija, lazerinį skenavimą (LiDAR), bepiločius orlaivius (dronus)), tiksliai ir greitai dokumentuoti radinius, statinius ir tyrimų vietas.

3. Gebėjimas efektyviai valdyti, analizuoti ir interpretuoti vis didėjančius skaitmeninių tyrimų duomenų kiekius.

4. Tarpdisciplininio bendradarbiavimo ir komunikacijos kompetencijos – glaudesnis bendradarbiavimas su inžinieriais ir statybininkais.

5. Paveldo etikos suvokimas: gilus etinių principų (pvz., radinių išsaugojimo in situ) suvokimas ir jų taikymas priimant sprendimus, ypač tais atvejais, kai susiduriama su spaudimu ar finansiniais suvaržymais.

6. Nuolatinis atestuotų specialistų žinių atnaujinimas apie naujus teisės aktus, procedūras.

7. Specializuotos tyrimų metodikos – kompetencijų kėlimas renkant, analizuojant ir interpretuojant paleoaplinkos duomenis (pvz., paleobotanika, zooarcheologija).

8. Konservavimo–restauravimo žinios: pagrindinių konservavimo principų žinios, taikomos radiniams kasinėjimo metu.

[4] Archeologinės fiksacijos technikos, GIS, fotogrametrija

[5] Norėčiau gauti praktiškai naudingų žinių, pavyzdžiui teisės aktų pasikeitimai. Šiuo metu „naujoves“ sužinai teikiant projektą, taip gaištant laiką.

[6] Pristatomos įvairių laboratorinių tyrimų galimybės, mėginių surinkimo lauko darbų metu metodikos. Daugumai kolegų labai praverstų pagrindinių tikslųjų matavimų mokymai

[7] be abejo, svarbiausia turėtų būti archeologinių tyrimų metodų išmanymas. Ir tai turėtų apimti ne tik lauko tyrimų metodus – reikėtų suprasti kokie laboratoriniai tyrimai gali būti atliekami iš surinktų mėginių, kokią informaciją tai teikia, kaip teisingai reikia rinkti mėginius įvairioms analizėms

[8] Archeologams trūksta paskaitų apie tai, kaip pasirengti kasinėjimų projektui, kaip pasidaryti „namų darbus“ prieš einant į objektą – kaip ir kur susirinkti esminę istorinę informaciją, kaip išsianalizuoti geomorfologinius vietovės ypatumus, ko tikėtis kasinėjimų metu (besisunkiančio gruntinio vandens, piltinio grunto, gilios durpės ir pan.). Taip pat būtini kursai apie dirvožemio identifikavimą, nes bendruomenėje yra besiskundžiančių, jog nemoka aprašyti sluoksnių (viską vadina skirtingų spalvų gruntu arba žeme).

[9] Norėčiau, kad būtų galimybė paprasčiau įgyti architektūros tyrėjo kvalifikaciją, architektai, mat su tyrimais dažnai niekaip nesusiję architektai tokią kvalifikaciją įgyja žymiai paprasčiau, mat yra baigę architektūros studijas.

[10] Kvalifikacijos kėlimo ar palaikymo kursuose turi būti pristatomos pasitvirtinusios naujovės archeologijoje ir mokama jomis naudotis

[11] Man atrodo, labiausiai ir greičiausiai keičiasi ne pamatinės profesinės žinios, o su įranga ir metodologijomis susiję žinios, įgūdžiai. Manau, kad mokymai gali turėti ir seminarinį pobūdį, dirbtuvių, gerosios praktikos dalybų

[12] Archeologinių kasinėjimų vadovui pagrindinis reikalavimas prestižiškai atlikti darbai, kurie archeologijoje vykdomi tik kartą, ir už kuriuos jis atsako, o individualios žinios negali aprėpti visko kas gali pasirodyti svarbu. Projekto ruošimas – pirmas ir svarbiausias žingsnis sėkmingiems kasinėjimas vykdyti, kur aktualu ne tik kasinėjimo tikslo aktualumo nustatymas, bet ir galimų trikdžių numatymas bei galimas kitų specialistų poreikio nustatymas. Deja, dabartinėje magistratūroje nebuvo įtraukta tokių kompetencijų gilinimo mokymai, kaip ir mokymai vadovauti lauko sąlygom – kur praktika? ir ką iš viso tada apibrėžia „magistratūra“ archeologijoje?

[13] Tyrimų metodologija, naujų metodų pritaikymas ir aiškių taisyklių nubrėžimas.

[14] Galėtų būti paskaitos susijusios su archeologinių tyrimų metodika (atvejų analizės), tarpdisciplininių metodų taikymas, struktūrų ir radinių konservavimas laiko tyrimų metu, PTR ir/ar pasikeitimų pristatymas ir aktualizavimas.

[15] Skaitmeninių technologijų naudojimas, bioarcheologija, GIS.

[16] Naujų tyrimų metodų, technologijų pritaikymo, mokslinių tyrimų naujovių pažinimas

[17] 1. Teisės aktų susijusių su archeologiniais tyrimais pasikeitimai (informacijos pateikimas); 2. Tyrimų metodologija kitose šalyse; 3. Europinė teisė ir jos kaita aktuali archeologinio paveldo tyrimams, atidengtų struktūrų išsaugojimui in situ ir kt.

[18] trūksta informacijos apie naujausius laboratorinius tyrimus bei jų aplikacijas atliekant archeologinius tyrimus.

[19] Reikalingos lauko tyrimų kompetencijos: GIS, stratigrafija, mėginių ėmimo strategija

5. Kaip vertinate NKPA atestavimo sistemos pakeitimus parengtame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo projekte? Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija, 2025-11-12). / 19 atsakymų

[1] Neigiamai

[2] Turintis trūkumų, ypač dėl reikalingo ilgo laiko suteikiant 3 kategoriją

[3] –

[4] Bendrai vertinant, bet koks NKPA atestavimo sistemos pakeitimas, siekiantis padidinti atestatų terminuotumą, įvesti veiksmingesnę kvalifikacijos tobulinimo kontrolę ir didinti atsakomybę, yra reikalingas ir sveikintinas. Tačiau būtina, kad įstatymo projekto nuostatos būtų aiškos, nedviprasmiškos ir neperkeltų visos biurokratinės naštos ant specialistų pečių, užtikrinant subalansuotą profesinės veiklos kontrolę ir skatinimą.

[5] 35 straipsnio 14 dalies 3 punktą kelia klausimų, ar tikrai gerai parašytas bakalauro atstoja kelis metus praktikos tyrimuose? Daugiau neužteko kantrybės skaityti.

[6] neigiamai

[7] Keistoki pakeitimai, susiję su klausimais, kas ir kokias kompetencijas turintys asmenys bei kada turi teisę atlikti archeologinius tyrimus. Kategorijų išskyrimas pats savaime gal ir nėra blogai, bet ar tai padės sukontroliuoti nepakankamai savarankiškiems tyrimams paruoštų specialistų ėjimą tirti – sunku pasakyti. Nepatyrę specialistai susiduria su projekto kainos, kaštų, reikalingos įrangos neįsivertinimo problema – tuomet jie siūlo tyrimus atlikti pigiau, nei tai daro profesionalai, nes tiesiog nesuvokia, kaip metodiškai ir kruopščiai reikia atlikti tyrimus. To pasekmė – nemetodiškai atlikti tyrimai, prarasta mokslinė informacija, konfliktinės situacijos su Mokslinė archeologijos komisija dėl reikalavimų neatitinkančių duomenų pateikimo ataskaitose.

[8] Koks skirtumas, kaip vertinu, vis tiek LR KM į tą vertinimą neatsižvelgs. Grįžtama prie ankstesnių nuostatų (kategorijų, tyrimais užsiimti mokslininkams), gal tai ir gerai, bet neturiu griežtos nuostatos.

[9] Neigiamai, padaryta prieš su kultūros paveldu dirbančių žmonių valią.

[10] Nesu susipažinęs

[11] Labai slidūs kriterijai – tarp prieinamumo visuomenei ir apsaugos nuo piktų kėslų turinčių „istorijos mylėtojų“, norinčių pasipelnyti

[12] Neaišku, kaip bus grįžtama prie 3 lygių atestavimo tvarkos ir reikalingumo nustatymo tvarka

[13] Nepritariu

[14] Mano nuomone pakeitimai (bent jau kas liečia archeologiją) dar labiau įtvirtina esamą dubliavimo sistemą.

[15] Neturiu nuomonės

[16] Gerai, kad įtraukta ir studijų metu įgyta patirtis, vis dėlto, galutinė trukmė siekiant gauti trečią kategoriją yra labai ilga, o į ją įeina didžioji dalis saugomų objektų, kurie yra nacionalinio reikšmingumo. Nenumatyta, kas galės atlikti tyrimus nesaugomose teritorijose (į Kultūros vertybių registrą neįtrauktuose objektuose ar vietovėse). Privalomumo atvejai atlikti archeologinius tyrimus yra numatyti archeologijos paveldo tvarkybos reglamento 7.1, 7.2, 7.4, 7.6, 7.7 papunkčiuose.

[17] norima grąžinti kategorijas, kurios jau buvo panaikintos, nes iš esmės pirmai kategorijai specialistams objektų būdavo labai mažai, taip pat ir su antra kategorija. Patirtį specialistai įgauna daug greičiau, dirbdami archeologiniame objekte kartu su patyrusiais kolegomis. Ilginamas patirties reikalavimas, kas įvertinus galinčių vykdyti tyrimus tyrėjų skaičių sukurs specialistų trūkumą, ir tyrimų atlikimo terminai bus ilgesni.

[18] Pagal projektą atrodo, kad archeologinius tyrimus gali vykdyti ne tik archeologai, bet ir visi istorikai, paveldosaugininkai, menotyrininkai ir t.t.

[19]

6. Kitos Jūsų pastabos, pasiūlymai NKPA specialistų atestavimo klausimu. / 8 atsakymai

[1] Pasvarstyti ar tikrai tokio formato kursai turi naudos. Ar būtini tokie kursai savo srityje nuolat dirbantiems specialistams? gal derėtų tik tiems, kurie tam tikrą laiką nedarbo atestate numatytoje srityje.

[2] Būsimus specialistus reiktų geriau ruošti jau studijų metu – suteikti jiems ne galimybę, o privalomą praktikavimąsi įvairiuose archeologiniuose objektuose, mokyti skirtingiems objektams taikomos metodikos. Praktika turėtų trukti bent kelis mėnesius per metus, apimti ne tik lauko tyrimus, bet ir pasiruošimą

tyrimams bei radinių tvarkymą, ataskaitos rengimą po tyrimų. Galbūt reiktų mokyti juos ne tik, kaip teisingai atlikti archeologinius tyrimus, bet ir parodyti, kaip negalima tirti, remiantis blogais pavyzdžiais. Taip pat paaiškinti, kas nepridera profesionaliam specialistui (falsifikuoti dokumentų, imti kyšių, nedalyvauti savo paties tyrimuose, „pardavinėti“ savo atestatą kitiems, ir pan.), kaip nenuolaidžiaujant bendrauti su užsakovais, kurie dažnai taiko spaudimą jauniems specialistams, kaip laikyti aukštą „kartelę“ ir gerbti save bei kolegas archeologinių tyrimų užsakymų rinkoje. Glumina ir specialistų nebaudžiamumas kai kuriais grubių pažeidimų atvejais – norėtusi kada nors tai matyti įstatymuose apibrėžta kaip baudžiamąją atsakomybę užtraukiančias veikas.

[3] Didinti skaidrumą, netgi balansuojant ant BDAR pažeidimo ribos, nes mano giliu įsitikinimu BDAR nuostatų taikymų Lietuvos archeologijos srityje yra piktnaudžiaujama – viskas užslaptinta: negalima prisiprašyti patekti į Mokslinės archeologijos komisijos posėdžius, archeologinių projektų duomenų bazę praktiškai neveikia, pateikiamuose MAK posėdžių protokoluose informacija minimali.

[4] Apklausą praeis ir toliau niekas nesikeis arba keisis į blogąją pusę

[5] Dėl dabartinės specialistų, kuriems atestatų galiojimo terminas pasibaigęs, kvalifikacijos kėlimo organizacijos. Neturėtų būti taip, kad nepažiūrėjau į Fb tą pačią valandą ir dieną, ir vietų neliko. Juo labiau, jeigu tai nuotoliu rengiama ir dar tau į temą... Bendrai, būtų logiška sudaryti grupes, ypač jeigu gyvai viskas, tada aišku, kad pirmai grupei rengiama, jie registruojasi, jeigu lieka vietų, pasiūloma specialistams iš kitų grupių. Suprantama, ir grupės galėtų būti sudaromos nors kiek labiau paskirstant pagal specialistų profilį. Tada programos būtų nuoseklesnės ir žinotume, kad reikia surinkti tiek ir tiek valandų iš tokios ir tokios programos. Dabar tokio stichiškumo matau

[6] Pagrindinė pastaba – objektas negali būti išbrauktas ir registro – „dėl neaktualumo visuomenei“. mes neturime spręsti už ateities kartas, ką verta saugoti, o ką ne, nes net nežinome ateities technologijų galimybių ir kokias žinias gali suteikti ateities tyrimai.

[7] Labai svarbu, kad būtų pateikta metų ar pusmečio paskaitų temos ir kalendorius

[8] –

PRIEDAS NR. 6

Šiuo metu veikiančios ir siūlomos atestuojamų veiklų klasifikacijų palyginimas.

Esama klasifikacija veiklos rūšys / specializacijos	Siūlomas modelis
7.1. nekilnojamojo kultūros paveldo taikomųjų mokslinių ir ardomųjų tyrimų:	
7.1.1. archeologiniai tyrimai;	atskira archeologijos veiklos rūšis
7.1.2. architektūriniai tyrimai;	keliami į architektūros veiklos rūšį
7.1.3. statinių konstrukcijų tyrimai;	keliami į konstrukcijų veiklos rūšį
7.1.4. polichromijos ir sienų tapybos tyrimai	naikinama kaip atskira specializacija, priskiriant ją architektūros tyrimams ir (sudėtingesnio dekoru, tapybos) – restauravimui (dab. kilnojamųjų vertybių)
7.2. tvarkybos darbų projektų rengimo ir vadovavimo projektavimui:	
7.2.1. architektūrinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.2. architektūrinės polichromijos tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.3. architektūrinio paveldo inžinerinės dalies (konstrukcijų) tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.4. inžinerinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas; 7.2.5. inžinerinių komunikacijų projektavimas; 7.2.6. archeologinio paveldo tvarkybos darbų projektavimas	bendra veiklos rūšis – architektūra , specializacija – tvarkybos darbų projektų rengimas ir vadovavimas projektavimui , neskirstant pagal paveldo tipą, išskyrus kultūros paveldo <i>statinio konstrukcijų projektavimą</i> , kuris keliamas į statybų inžinerijos veiklą; šiai specializacijai priskiriama ir <i>projekto sprendinių įgyvendinimo priežiūra</i>
7.3. tvarkybos darbų: konservavimo, restauravimo, remonto ir avarijos grėsmės pašalinimo:	
7.3.1. akmens mūro, natūralaus akmens, plytų mūro darbai; 7.3.2. medinių konstrukcijų darbai, medžio apdailos ir stalių gaminių darbai; 7.3.3. metalo konstrukcijų metalo ir metalo gaminių darbai; 7.3.4. molio konstrukcijų ir keramikos gaminių darbai; 7.3.5. tinkavimo, dekoratyvinio tinko ir tinkuotų dažytų paviršių darbai; 7.3.6. stogo dangų įrengimo darbai; 7.3.7. teritorijų elementų tvarkymo ir apželdinimo darbai;	veiklos rūšis lieka, specializacijas galima tikslinti
7.3.8. vadovavimas tvarkybos darbams	specializacija keliami į statybų inžinerijos veiklos rūšį
7.4. paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės:	
7.4.1. tvarkybos darbų projektų, pagal Aprašo 7.2. papunktyje nurodytos veiklos specializacijas;	specializacija nebeskaidoma pagal 7.2. specializacijas, nes jos naikinamos
7.4.3. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo, pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį: 7.4.3.1. archeologinio; 7.4.3.2. povandeninio;	specializacijos lieka, pagal poreikį derinamos su nauja NKPAĮ redakcija

Esama klasifikacija veiklos rūšys / specializacijos	Siūlomas modelis
7.4.3.3. etnokultūrinio; 7.4.3.4. architektūrinio; 7.4.3.5. sakralinio; 7.4.3.6. želdynų; 7.4.3.7. urbanistinio; 7.4.3.8. inžinerinio; 7.4.3.9. istorinio, 7.4.3.10. mitologinio; 7.4.3.11. memorialinio; 7.4.3.12. dailės	
7.5 tvarkybos darbų projektų vykdymo priežiūros ir vadovavimo tvarkybos darbų projektų vykdymo priežiūrai:	
7.5.1. tvarkybos darbų projektų sprendinių įgyvendinimo priežiūra pagal Aprašo 7.2 papunktyje nurodytas tvarkybos darbų projektų rūšis;	jungiama į architektūros veiklos rūšies specializaciją <i>tvarkybos darbų projektų rengimas ir vadovavimas projektavimui</i>
7.5.2. tvarkybos darbų techninė priežiūra pagal Aprašo 7.2 papunktyje nurodytas tvarkybos darbų projektų rūšis	keliamą į statybų inžinerijos veiklos rūšį kaip atskirą specializaciją

PRIEDAS NR. 7

Siūlomos kvalifikacijos kėlimo programos pagal atestuojamas veiklos sritis: archeologijos pavyzdys
(parengta remiantis 2025 m. Lietuvos archeologijos draugijos narių apklausos duomenimis).

Tema	Potemės ir turinys
Teisinės žinios (įgijimas, atnaujinimas)	• tarptautinių archeologinių konvencijų pagrindinės nuostatos ir jų taikymas Lietuvos teisės aktuose; • nauji Lietuvos teisės aktai ir procedūros; • Lietuvos teisės aktų ir nuostatų, susijusių su archeologiniais tyrimais, pasikeitimai
Etika	• etinių principų (pavyzdžiui, radinių išsaugojimo <i>in situ</i>) suvokimas ir jų taikymas priimant sprendimus, ypač tais atvejais, kai susiduriama su spaudimu ar finansiniais suvaržymais
Bendradarbiavimas	• tarpdisciplininio bendradarbiavimo ir komunikacijos kompetencijos, orientuojantis į glaudesnę bendradarbiavimą su inžinieriais, architektais, statybininkais ir kt.
Lauko tyrimai	• archeologinių tyrimų projekto (suformuluojant tikslą, metodiką, strategiją ir pan.) rengimas; • pagrindinių tikslųjų matavimų mokymai; • naujos metodikos ir jų taikymas, gerosios praktikos pavyzdžiai; • geofizikiniai tyrimai; • tyrimų metodologija kitose šalyse
3D dokumentavimas ir modeliavimas (tiksliai ir greitai dokumentuoti radinius, statinius ir tyrimų vietas)	• fotogrametrija; • lazerinis skenavimas (LiDAR); • bepiločiai orlaiviai (dronai)
Tarpdisciplininiai tyrimai (specializuotos tyrimų metodikos)	• mėginių ėmimas (strategijos, principai, naujovės); • kompetencijų kėlimas renkant, analizuojant ir interpretuojant paleoaplinkos (paleobotanikos, zooarcheologijos ir kt.) duomenis; • fizinės antropologijos žinių atnaujinimas; • naujausi laboratoriniai tyrimai ir jų galimybės
Informacijos apdorojimo ir analizės metodai	• geoinformacinių sistemų (GIS) valdymas; • gebėjimas efektyviai valdyti, analizuoti ir interpretuoti vis didėjančius skaitmeninių tyrimų duomenų kiekius
Konservavimo-restauravimo žinios	• pagrindinių konservavimo principų žinios; • struktūrų ir radinių konservavimas lauko tyrimų metu
Papildomos kompetencijos	• geologijos, geomorfologijos žinių gilinimas; • istorinių duomenų paieška ir analizė; • architektūros žinios

PRIEDAS NR. 8

NPKĮ ir Nacionalinio architektūros instituto partnerystės modelio pavyzdys (parengta remiantis susitikimo su Nacionalinio architektūros instituto atstovais ir instituto teikto siūlymo studijos rengėjams medžiaga).

Nacionalinio architektūros instituto (toliau – NAI) veiklos sritys ir specifika (architektūros meno reprezentavimas, sklaida ir edukacija, bendradarbiavimas tarp skirtingų sričių) sudaro sąlygas plėtoti kultūrinės ir profesinės refleksijos ekosistemą, veikiančią aplink atestacijos sistemą. NAI galėtų atlikti jungiančio partnerio vaidmenį, kuris ne tiek formaliai moko, kiek kuria aplinką žinių mainams, diskusijoms ir gerosioms praktikoms viešinti. Tokia funkcija atitinka NAI misiją ir išplečia paveldosaugos temų matomumą architektūros, kultūros ir visuomenės lygmenimis.

Bendradarbiavimas galėtų būti grindžiamas keliomis kryptimis.

1. Edukacinių ir profesinių renginių, orientuotų į tarpdiscipliniškumą ir viešąją edukaciją, organizavimas. NAI galėtų inicijuoti diskusijas, kūrybines dirbtuves, temines parodas ar paskaitų ciklus, skirtus architektūros paveldo problematikai, etikai, autorystei, tvarumui ir šiuolaikinių paveldosaugos praktikų pristatymui.

Tokie renginiai stiprintų specialistų gebėjimą matyti paveldą plačiau – kaip gyvą kultūros procesą, o ne tik kaip reglamentuotą profesinį lauką.

2. Tarpinstitucinių ir tarptautinių žinių mainų stiprinimas. NAI, po 2028 m. turėdamas galimybę organizuoti kūrybines dirbtuves ir rezidencijų programas, galėtų tapti platforma, jungiančia Lietuvos ir užsienio ekspertus (architektus, tyrėjus, restauratorius, menotyrininkus ir kt.).

Tokios mainų formos jau plačiai taikomos užsienyje, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje Historic England organizuoja tarpdisciplinines mokymų stovyklas paveldo objektuose, o Skandinavijos šalyse (ypač Norvegijoje ir Suomijoje) sėkmingai veikia vadinamosios craft residencijos – meistrystės ir tyrimų rezidencijos, kuriose praktikai ir mokslininkai kartu ieško tvarių paveldosaugos sprendimų. Panašus modelis galėtų būti pritaikytas ir Lietuvoje, pasitelkiant NAI infrastruktūrą bei ryšius su universitetais ir kultūros institucijomis.

3. Gerosios praktikos dokumentavimas ir viešinimas, fiksuojant kokybiškus paveldosaugos projektus, kūrybinius procesus ir metodus. Parodos, leidiniai ar virtualios ekspozicijos, pasitelkiant NAI muziejinių veiklų (rinkinio) potencialą, galėtų tapti refleksijos įrankiu tiek specialistams, tiek plačiajai visuomenei.

Tokia veikla kurtų pamatinę žinių ir atminties bazę, kurios šiuo metu paveldo srityje trūksta, ir prisidėtų prie atestacijos sistemos kokybinio konteksto, t. y. ugdytų vertybinį ir profesinį pamatą, be kurio formalūs gebėjimų testai netenka gilesnės prasmės.

4. Bendradarbiavimas, identifikuojant teminius prioritetus, pavyzdžiui, stebint, kokios temos dažniausiai kyla paveldosaugos praktikoje, kokių kompetencijų specialistams labiausiai trūksta, ir pagal tai formuoti edukacinių iniciatyvų turinį.

Tokia analitinė ir jungiamoji funkcija padėtų sukurti grįžtamąjį ryšį tarp švietimo, praktikos ir politikos formavimo. Tarptautinė patirtis rodo, kad institucijos, turinčios kultūros edukacijos mandatą, gali sėkmingai papildyti profesinės kvalifikacijos sistemą net ir neturėdamos formalių atestavimo galių. Pavyzdžiui, Prancūzijos Cité de l'architecture et du patrimoine Paryžiuje veikia kaip platforma, kuri jungia paveldosaugos, architektūros ir miestų kultūros temas, organizuoja atvirus renginius, leidinius ir seminarus, padedančius palaikyti aukštą profesinės refleksijos lygį. Tokia patirtis rodo, kad įtraukus NAI į procesą kaip partnerį, būtų užtikrintas tiek edukacinis, tiek kultūrinis atestacijos sistemos tęstinumas.

Santrauka / Summary

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS SPECIALISTŲ ATESTAVIMO ANALIZĖ IR TOBULINIMO KONCEPCIJA

Viltė Janušauskaitė, Salvijus Kulevičius, Agnė Žilinskaitė

Studijoje pristatoma Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo koncepcija. Šia koncepcija siekiama spręsti problemą, kad Lietuvoje nėra sukurtas veiksmingas ir kokybiškas specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo mechanizmas, o tai neišvengiamai turi didelį neigiamą ir negrįžtamą poveikį visai paveldosaugos sistemai ir pačiam paveldui. Koncepcijai įgyvendinti siūlomas veiksmų planas, apimantis etapus nuo esamos atestavimo sistemos kokybės palaikymo ir pagerinimo minimaliomis sąnaudomis, iki ilgalaikio uždavinio – įkurti instituciją, kurios misija būtų nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kompetencijų ugdymas. Koncepcija grįsta pastarųjų metų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos analize bei kritika, identifikuojant gilumines problemas ir ieškant jų sprendimo būdų, bei užsienio šalių atitinkamų sistemų ir patirčių analize. Šios kritinės analizės sudaro atskirą studijos dalį.

CERTIFICATION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE PROTECTION SPECIALISTS: ANALYSIS AND IMPROVEMENT CONCEPT

Viltė Janušauskaitė, Salvijus Kulevičius, Agnė Žilinskaitė

The study analyses and presents the concept of certification and continuous education of the immovable cultural heritage protection specialists in Lithuania. This concept aims to address the problem that an effective and high-quality mechanism for certification and continuous education of specialists has not been created in Lithuania, which inevitably has a significant negative and irreversible impact on the entire heritage protection system and the heritage itself. An action plan is proposed for the implementation of the concept, covering stages from maintaining and improving the quality of the existing certification system with minimal inputs to the long-term task of establishing an institution whose mission would be to develop the competencies of specialists. The concept is based on the analysis and criticism of Lithuania's certification and continuous education system over recent years, identifying deep-seated problems and proposing ways to address them, as well as on the analysis of relevant systems and experiences in other European countries.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo analizė ir tobulinimo koncepcija. Studijos autoriai: Viltė Januškaitė, Salvijus Kulevičius, Agnė Žilinskaitė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2026. – 152 p.

ISBN 978-609-07-1212-2 (skaitmeninis PDF)

Studijoje pristatoma Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo koncepcija. Šia koncepcija siekiama spręsti problemą, kad Lietuvoje nėra sukurtas veiksmingas ir kokybiškas specialistų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo mechanizmas, o tai neišvengiamai turi didelį neigiamą ir negrįžtamą poveikį visai paveldosaugos sistemai ir pačiam paveldui. Koncepcijai įgyvendinti siūlomas veiksmų planas, apimantis etapus nuo esamos atestavimo sistemos kokybės palaikymo ir pagerinimo minimaliomis sąnaudomis, iki ilgalaikio uždavinio – įkurti instituciją, kurios misija būtų nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų kompetencijų ugdymas. Koncepcija grįsta pastarųjų metų atestavimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos analize bei kritika, identifikuojant gilumines problemas ir ieškant jų sprendimo būdų, bei užsienio šalių atitinkamų sistemų ir patirčių analize. Šios kritinės analizės sudaro atskirą studijos dalį.

Dizainerė Jurga Januškevičiūtė-Tėvelienė
Kalbos redaktorė Giedrė Petreikienė
Maketuotoja Nijolė Bukantienė

Išleido Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt/en/
www.knygynas.vu.lt, www.zurnalai.vu.lt